

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

60-72 AYLIK OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİ
İLE DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜŞRA BUZACIK

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SUAT KOL

EKİM 2024

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

60-72 AYLIK OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİ
İLE DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BÜŞRA BUZACIK

DANIŞMAN

DOÇ. DR. SUAT KOL

EKİM 2024

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Büşra BUZACIK

İTHAF

ORTAK' a...

ÖN SÖZ

Bu çalışma okul öncesi dönemdeki çocuklarının dijital oyun bağımlılığı ve sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Okul öncesi dönem, çocukların tüm gelişim alanlarının temelinin atıldığı bir dönemdir. Bu dönemde edinilen tüm beceriler çocuğun yaşamında etkili olacaktır. Günümüzde bebekler anne rahmine düştüğü anda teknoloji ile tanışmaktadır. Teknolojinin hayata etkisi bu kadar büyükken çocukları teknolojiden uzak tutmak çokta mümkün olmamaktadır. Teknolojinin iyi yönleri olduğu gibi çok küçük yaşta teknolojiye bu denli yakın olmanın gelişime ve becerilere olumsuz etkisinin olduğu düşünülmektedir. Bu çalışmanın hazırlanmasındaki temel amaç teknolojinin sosyal beceriler üzerindeki etkilerini incelemektir.

Yüksek lisans eğitimim boyunca yaşadığım onca zorluğa rağmen bana destek olan ve yol gösteren, her zaman öğrencisi olmaktan gurur duyduğum değerli danışmanım Doç. Dr. Suat KOL'a emek ve katkıları için teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her aşamasında olduğu gibi akademik hayatımda da her zaman yanımda olan annem Hatice BUZACIK, babam Murat BUZACIK ve her daim güç kaynağım olan abim Yalçın BUZACIK'a teşekkür ederim.

Bana her karanlıkta kaldığımda ışık olan, yol gösteren halam Alev BUZACIK ve tez sürecim boyunca psikolojik ve akademik desteğini esirgemeyen kuzenim Nurseli BEYAZ'a teşekkür ederim.

Çalışmamın hazırlanma sürecinde bana inancını ve desteğini esirgemeyen canım eşim Kasım TORUNOĞLU'na teşekkür ederim.

Çalışmanın alana katkı sağlamasını umar, çocuklarımızın güzel yarınlara uyanmasını dilerim.

Saygılarımla,

Büşra BUZACIK

ÖZET

60-72 AYLIK OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİ İLE DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Büşra BUZACIK, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Suat KOL

Sakarya Üniversitesi, 2024.

Bu çalışmanın amacı 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının dijital oyun bağımlılığı ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Yapılan analizler sonucunda dijital oyun bağımlılığı ile sosyal beceri alt boyutlarının birbiriyle ilişkili olduğu görülmüştür. Dijital oyun bağımlılığı ile sosyal beceri ölçeklerinin cinsiyete ve kardeş sayısına göre anlamlı farklılıklar göstermediği; anne ve baba eğitim durumuna, anne ve baba mesleğine ve aile gelir durumuna göre anlamlı farklılıklar gösterdiği bulgularına ulaşılmıştır. Çalışma 267 okul öncesi dönem çocuğuyla uygun örneklem yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Farklı örneklem sayıları ve farklı kademedeki öğrenciler ile çalışma tekrarlanabilir. Aynı zamanda sosyal becerisi yüksek okul öncesi çocuklarının yaşadıkları bölgenin sosyokültürel ve sosyoekonomik düzeyleri ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki farklılık incelenebilir. Ebeveynlerin yanı sıra öğretmenlerin sınıf içerisindeki rolleri ve söylemlerinin çocukların sosyal becerilerini geliştirmede ne derece etkili olduğuna yönelik bir söylem analizi çalışması yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Çocuk, Teknoloji, Sosyal Yeterlik, Sosyal Beceri.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL SKILLS AND DIGITAL GAME ADDICTION IN 60-72 MONTH-OLD PRESCHOOL CHILDREN

Büşra BUZACIK, Master Thesis

Advisor: Doç. Dr. Suat KOL

Sakarya University, 2024.

The aim of this study is to examine the relationship between digital game addiction and social skills among preschool children aged 60-72 months. The analysis results showed that digital game addiction is related to the sub-dimensions of social skills. It was found that digital game addiction and social skill scales did not show significant differences based on gender and the number of siblings. The results did however show significant differences based on the educational status of parents, their occupation and family income level.

The study was conducted with 267 preschool students using a suitability sampling method. The study can be replicated with different sample sizes and students from varied educational levels. In addition, the differences between digital game addiction and the sociocultural and socioeconomic levels of the regions where preschool children with high social skills reside in, can be examined. A discourse analysis study can also be conducted to investigate the extent to which teachers' roles and statements in the classroom, in addition to parents, are effective in developing students' social skills.

Keywords: Preschool Period, Child, Technology, Social Competence, Social Skills.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	1
İTHAF.....	2
ÖN SÖZ.....	3
ÖZET.....	4
ABSTRACT.....	5
İÇİNDEKİLER.....	6
TABLolar LİSTESİ.....	8
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	10
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	11
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Konusu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi.....	2
BÖLÜM II.....	4
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	4
2.1. Sosyal Beceri.....	4
2.1.1. Sosyal Yeterlik.....	4
2.1.2. Sosyal Becerinin Temel Özellikleri ve Sınıflandırılması.....	6
2.1.3. Sosyal Beceri Boyutları.....	7
2.1.4. Sosyal Beceri Modelleri.....	10
2.1.4.1 Motor Sosyal Beceri Modeli.....	10
2.1.4.2. Üretici Sosyal Beceri Modeli.....	12
2.1.4.3. Kendini Ortaya Koyma Yaklaşımı.....	15
2.1.5. Sosyal Becerilerin Gelişimi.....	17
2.1.6. Sosyal Beceri Eğitimi.....	24
2.1.7. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerinin Gelişimi.....	28
2.1.8. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerinin Önemi.....	30
2.1.9. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerileri Etkileyen Faktörler.....	33
2.2. Teknoloji Bağımlılığı.....	36
2.2.1. Bağımlılık Kavramı.....	36
2.2.1.1. Fizyolojik Bağımlılık.....	37
2.2.1.2. Psikolojik Bağımlılık.....	38
2.2.2. Teknoloji Bağımlılığının Belirtileri.....	38
2.2.3. Teknoloji Bağımlılığının Türleri.....	41
2.2.3.1. İnternet Bağımlılığı.....	41
2.2.3.2. Oyun Bağımlılığı.....	47
2.2.3.3. Telefon Bağımlılığı.....	50

2.2.3.4. Sosyal Medya Bağımlılığı.....	51
2.2.4. Teknoloji Bağımlılığının Olumsuz Etkileri.....	53
2.3. Okul Öncesi Çocukların Sağlığı ve Teknoloji Kullanımı.....	57
2.4. İlgili Araştırmalar.....	60
2.4.1. Sosyal Beceriler ile İlgili Araştırmalar.....	60
2.4.2. Teknoloji Bağımlılığı ile İlgili Araştırmalar.....	67
BÖLÜM III.....	72
YÖNTEM.....	72
2.1. Araştırmanın Modeli.....	72
2.2. Evren ve Örneklem.....	72
2.3. Verilerin Toplanması.....	75
2.4. Veri Toplama Araçları.....	75
3.4.1. Kişisel Bilgi Formu.....	75
2.4.2. Okul Öncesi Dönem Çocukları Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeği (DOBE).....	76
2.4.3. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ).....	76
2.5. Geçerlik ve Güvenirlik Analizi.....	76
2.6. Verilerin Analizi.....	77
2.7. Normallik Analizi.....	78
BÖLÜM IV.....	79
BULGULAR.....	79
BÖLÜM V.....	95
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	95
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	95
5.1.1. Çocukların cinsiyetine yönelik bulguların tartışılması.....	96
5.1.2. Çocukların kardeş sayılarına yönelik bulguların tartışılması.....	97
5.1.3. Çocukların anne eğitim durumuna yönelik bulguların tartışılması.....	97
5.1.4. Çocukların baba eğitim durumuna yönelik bulguların tartışılması.....	98
5.1.5. Çocukların anne mesleğine yönelik bulgularının tartışılması.....	99
5.1.6. Çocukların baba mesleğine yönelik bulguların tartışılması.....	100
5.1.7. Çocukların aile gelir düzeyine yönelik bulgularının tartışılması.....	100
5.2. Öneriler.....	102
5.2.1. Araştırma Sonucuna Yönelik Öneriler.....	102
5.2.2. Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	103
KAYNAKÇA.....	104
EKLER.....	125

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Teknoloji Bağımlılığının Ruhsal Etkileri Olduğuna Dair Çalışmalar	54
Tablo 2. Dijital Hastalıklar ve Tanımları	55
Tablo 3. Örneklemin Demografik Bilgileri	72
Tablo 4. Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği	76
Tablo 5. Araştırmanın Normallik Analizi	77
Tablo 6. 60-72 Ay Çocukların Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ile Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi	78
Tablo 7. Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ile Sosyal Beceri Arasındaki İlişki	79
Tablo 8. 60-72 Ay Çocukların Cinsiyete Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri	80
Tablo 9. 60-72 Ay Çocukların Cinsiyete Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri	81
Tablo 10. 60-72 Ay Çocukların Kardeş Sayısına Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri	81
Tablo 11. 60-72 Ay Çocukların Kardeş Sayısına Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri	82
Tablo 12. 60-72 Ay Çocukların Anne Eğitim Durumuna Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri	83
Tablo 13. 60-72 Ay Çocukların Anne Eğitim Durumuna Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri	84
Tablo 14. 60-72 Ay Çocukların Baba Eğitim Durumuna Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri	85
Tablo 15. 60-72 Ay Çocukların Baba Eğitim Durumuna Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri	86
Tablo 16. 60-72 Ay Çocukların Anne Mesleğine Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri	87
Tablo 17. 60-72 Ay Çocukların Anne Mesleğine Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri	88
Tablo 18. 60-72 Ay Çocukların Baba Mesleğine Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri	89

Tablo 19. 60-72 Ay Çocukların Baba Mesleğine Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri	90
Tablo 20. 60-72 Ay Çocukların Aile Gelir Düzeyine Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri	91
Tablo 21. 60-72 Ay Çocukların Aile Gelir Düzeyine Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri	92

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Motor beceri	10
<i>Şekil 2.</i> Sosyal beceri	11
<i>Şekil 3.</i> McFall'ın (1982) sosyal beceri modeli	13
<i>Şekil 4.</i> İnternetin normal seviyede kullanımından, internet bağımlılığına dek erişen evreleri	41

SİMGELER ve KISALTMALAR

DOBE	Okul Öncesi Dönem Çocukları Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeği
SBÖ	Sosyal Beceri Ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Erken çocukluk dönemi, doğumdan sekiz yaşa kadar olan gelişim basamağına verilen addır. Bu gelişim basamağı tüm gelişim dönemlerinin temeli niteliğindedir. Erken çocukluk döneminde ilk beceriler ve yaşam deneyimleri kazanılmaya başlar. Dolayısıyla fiziksel, motor, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim açısından önemli ve kritik bir dönemdir (Altınbaş ve Bıçakçı, 2017).

Günümüzde, teknolojinin hızlı gelişimiyle birlikte çocukların teknolojiye erişimi ve teknoloji kullanımı da artmaktadır. Özellikle 60-72 ay arası çocuklar, teknolojiye erişimin en yoğun olduğu yaş grubundan birini oluşturmaktadır. Bu dönemde, çocuklar hem sosyal becerilerini geliştirme hem de teknolojiyle etkileşim kurma eğilimindedirler.

Fakat, teknoloji kullanımının aşırıya kaçması ve bağımlılık düzeyine ulaşması, çocukların sosyal becerilerini etkileyebilmektedir. Özellikle, çocuklar teknolojiye aşırı derecede bağımlı hale geldiklerinde, yüz yüze etkileşimler azalabilir ve duygusal zekâ gelişimi olumsuz yönde etkilenebilir. Bu durum, çocukların empati yeteneklerini zayıflatabilir ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı 60-72 ay aralığındaki çocukların sosyal becerileri ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu bağlamda çocukların sosyal becerileri ve dijital oyun bağımlılıklarının düzeyinin belirlenmesi, ayrıca çocukların cinsiyet, ailelerin sosyoekonomik düzeyleri, anne-babanın eğitim düzeyi ve mesleklerine göre farklılaşıp, farklılaşmadığının belirlenmesi de hedeflenmiştir. Bununla birlikte okul öncesi dönemde bulunan çocukların sosyal becerilerinin gelişimi, önemi ve söz konusu becerilere etki eden faktörlere vurgu yaparak ebeveynler ile eğitimcileri bilinçlendirmekte

amaçlanmaktadır. Aynı zamanda gelişim sürecinde olan çocukların teknoloji bağımlılığına yakalanmamasına yönelik farkındalık oluşturulması amaçlanmaktadır. Okul öncesi dönemde bulunan çocukların sosyal becerilerine dair birçok çalışma literatürde yer almaktadır fakat gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda günümüzde yaygın bir şekilde kullanıma alınan teknolojik araçların çocukların sosyal becerilerine olan etkileri ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda literatüre katkıda bulunmak ve bu alanda gerçekleştirilecek olan gelecek çalışmalara ışık tutmak hedeflenmektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Zaman içerisinde gelişim gösteren teknolojiyle beraber insanların dijital materyallere erişim sağlaması kolaylaşmıştır. Dijital oyunlar en fazla çocukların dikkatini çekmektedir. Aynı zamanda söz konusu oyunlar savaş, şiddet, çatışma benzeri unsurları barındırdığından dolayı çocukların sosyal ve psikolojik dengelerini bozabilmektedir. Dijital oyun bağımlılığı zaman içerisinde psikolojik, sosyal, zihinsel ve bedensel birçok olumsuzluğa yol açabilmektedir. Dijital oyun bağımlısı çocukların yaşamlarının önemli bir bölümünü ekran karşısında geçirmelerine ve zamanla yalnızlaşmalarına neden olmaktadır. Bu araştırma, çocukların teknoloji kullanımı ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiyi anlamak ve bu konuda bilgi sağlamak için önemli bir araştırma alanını temsil etmektedir. Bu nedenle, çocukların sağlıklı gelişimi desteklemek için önemli bir katkı sağlayabilmesi açısından önem teşkil etmektedir.

1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi

60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının dijital oyun bağımlılıkları ile sosyal becerileri arasında bir ilişki var mıdır?

Alt problemler

Araştırmanın alt problemlerini ise;

1. 60- 72 ay aralığındaki çocukların dijital oyun bağımlılığı ile sosyal becerileri ne düzeydedir?

2. 60- 72 ay aralığındaki çocukların dijital oyun bağımlılığı ve sosyal becerilerinde;

- Cinsiyet,
- Kardeş sayısı,
- Annenin eğitim durumu,
- Babanın eğitim durumu,
- Annenin mesleği,
- Babanın mesleği,
- Ailenin gelir düzeyi

Değişkenlerine göre anlamlı fark var mıdır?

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Beceri

Sosyal beceriler, bireylerin toplum içinde sağlıklı ilişkiler kurmalarına olanak tanıyan önemli yetkinlikler olarak tanımlanabilir. Kişinin içinde bulunduğu sosyal çevreye ve koşullara uyum sağlama kapasitesi, bu süreçte üstlendiği sorumluluklar ve sergilediği tutumlar sosyal becerilerin birer parçası olarak kabul edilir. Bu beceriler, kişinin toplumla uyumlu bir şekilde etkileşimde bulunmasını ve sosyal rollerini etkili biçimde yerine getirmesini sağlar (Atmaca, Akduman ve Sarıbaş, 2020).

Bireyin sosyal yetkinlik kazanması, bu yetkinliğin davranışlara yansımalarıyla görülür. Sosyal beceriler, bireyin toplum içinde kabul görmesini sağlayan önemli unsurlardır ve genellikle üç temel boyutta incelenir. Bunlar; kişiler arası davranışlar, bireyin kendisiyle ilgili davranışlar ve görev odaklı davranışlardır. Kişiler arası davranışlar, otoriteyi tanıma, konuşma becerileri, iş birliği yapma ve oyun oynama gibi etkileşimleri içerir. Bireyin kendisiyle ilgili davranışları, duygularını ifade etme, ahlaki tutum geliştirme ve kendine karşı olumlu bir bakış açısı oluşturma gibi özelliklerden oluşur. Görevle ilgili davranışlar ise dikkatini toplama, sorumluluklarını yerine getirme, yönergeleri takip etme ve bağımsız çalışma gibi yetkinlikleri kapsar (Değirmenci, 2020).

2.1.1. Sosyal Yeterlik

Çoğunlukla sosyal beceri kavramı ile sosyal yeterlik kavramı karıştırılmaktadır. Bu durumun sebebi söz konusu kavramların bazı durumlarda birbirlerinin yerine kullanılmasıdır. Bir kişinin sosyal becerisinin olması durumunda sosyal yeterliliğinin de olduğu düşünülmektedir (Bacanlı, 1999).

Sosyal yeterlik, çocukların farklı ortamlarda sergiledikleri becerilerin önemli bir göstergesi olup, özellikle okul öncesi dönemde üzerinde durulması gereken temel beceriler arasında yer alır. Bu beceriler, çocukların duyguları tanıma ve ifade etme, empati kurma, öz

düzenleme ve psikolojik dayanıklılık gibi başkalarıyla olumlu ilişkiler geliştirmelerine yardımcı olan yetkinlikleri kapsar. Sosyal ve duygusal becerilerde başarılı olan çocuklar, genellikle sosyal açıdan yeterli kabul edilirler. Bu beceriler, çocukların toplumun bir parçası olabilmesi ve farklı sosyal ilişkilere uyum sağlayabilmesi açısından önemlidir. Erken yaşta kazanılan sosyal ve duygusal yeterlikler, çocukların akranlarıyla, öğretmenleriyle ve toplumdaki diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurmalarına olanak sağlar. Ayrıca, bu beceriler çocukların gelecekteki iyilik hali ve akademik başarıları için temel oluşturur. Sosyal yeterliği düşük olan çocuklar, duygularını düzenleme, arkadaşlık kurma ve içsel zekâlarını kullanma konusunda zorluklar yaşayabilirler. Bunun yanında, düşük sosyal yeterlik, akademik başarısızlık ve sosyal-davranışsal sorunların artmasına neden olabilir ve bu sorunlar uzun vadede devam edebilir (Abanoz, Ogelman ve Saraç, 2022).

Calderalla ve Merrel (1997) tarafından ise söz konusu kavramların çok boyutlu olmasının yanı sıra hem birbirleri ile ilişki içerisinde hem de bağımsız yapılar oldukları ifade edilmektedir.

McFall (1982) tarafından sosyal yeterlik kişinin sorumluluklarını yeterli seviyede gerçekleştirdiğini gösteren sonuç ya da yargılamaya dayanmakta olan bir değerlendirme olarak tanımlamaya tabi tutulmuştur.

Sosyal yeterlik; kişilerin tartışmalara ve konuşmalara katılım sağlaması, yaşamış olduğu olaylarda mimiklerini ve jestlerini kullanabilmesi, karşısındaki kişilerin beden dilini anlayabilmesi benzeri davranışlarını kapsamaktadır. Dolayısıyla sosyal yeterlik, kişinin davranışlarının düzenli bir biçimde birbirini izleyerek gelişmesi şeklinde tanımlanabilmektedir (Knapczyk ve Rodes, 1996).

Westwood (1993) tarafından sosyal yeterlilik kavramının, sözel ve sözel olmayan becerileri kapsadığı belirtilmektedir. Söz konusu davranışlar;

1. Göz ilişkisi
2. Sesin özellikleri
3. Sosyal mesafe
4. Mimik
5. Konuşma
6. Selamlaşma

7. Başkalarıyla oyun oynama ve çalışma

Argyle (1967) tarafından sosyal yeterliliğin öğeleri; sıcaklık, algısal duyarlılık, esneklik, sosyal teknik repertuarı, enerji ve ilişki başlatma, düz tepki örüntüleri biçiminde sıralanmaktadır. Sosyal yeterlik, bireyin sosyal çevresi ile uygun bir şekilde etkileşim kurmak amacıyla gereksinim duyduğu sosyal becerileri barındırması ve gereksinim duyulan ortamlar içerisinde söz konusu sosyal becerileri uygulamaya alma becerisi şeklinde ifade edilebilmektedir (Vuran, 2007).

Sosyal yeterliliğin geliştirilmesi amacıyla öğrencilere sosyal becerilerin öğretilmesi tavsiye edilmekle birlikte bunun tek başına yeterli olmadığı da ifade edilmektedir. Öğrenciler tarafından sosyal becerilerini sergilemekte zorlanıldığında bu durum sosyal yetersizlik şeklinde algılanmaktadır (Zirpoli ve Melloy, 1997).

Kişinin çevresine adapte olarak bağımsızlığını kazanması yaşam kalitesine etki eden davranışlardan olan sosyal beceriler, sosyal yeterlik kapsamında önem taşıyan bir parçadır. Sosyal beceri öğretimi kapsamında birbirinden farklı öğrenme yaklaşımları bulunmaktadır. Sosyal beceri öğretimi kapsamında hangi yaklaşımın kullanıma alınacağını seçilmesinde, öğretim verilecek bireyin özellikleri, gelişim seviyesi dikkate alınmalıdır (Avcıoğlu, 2001).

2.1.2. Sosyal Becerinin Temel Özellikleri ve Sınıflandırılması

Kişinin sosyal çevresinde öğrenilmiş olan davranışlarla olumlu yönde sonuçlara erişmesini sağlayan sosyal beceriler, pek çok davranışı gerçekleştirmeyi de gerektirmektedir. Söz konusu davranışlar sosyal davranışlar olarak ifade edilmektedir. Sosyal becerilerin alt dallarında yer alan sosyal davranışlar; gözlenebilen, ayrılabilen ve bireysel davranışlardır (Rutherford vd., 1998).

Sosyal becerilerin sınıflandırılmasında ve tanımlanmasında çeşitlilik gözlemlenmektedir. Bunlardan birisi de Rinn ve Markle tarafından gerçekleştirilen sınıflamadır ve şu şekilde dört farklı gruba ayrılmıştır;

1. Kendini açıklama becerileri
2. Destekleme becerileri
3. Hakkını savunma becerileri

4. İletişim becerileri (akt. Rustin ve Kuhr, 1989).

Calderalla ve Merrell (1997) tarafından ise sosyal beceriler beş gruba ayrılmıştır ve kapsamlarında yer alan beceriler şu şekilde ifade edilebilmektedir;

1. *Akranlarla ilişkili beceriler:* Akranlarını onaylayabilme, gereksinim duyduğunda akranlarından yardım alma ve yardım etme, kolay bir şekilde iletişim kurma ve benzeri ilişkilerini olumlu yönde ilerleten beceriler olarak ifade edilmektedir.

2. *Kendini kontrol etme becerileri:* Öfkesini kontrol edebilme, kurallara uyum sağlayabilme, bir problemle karşı karşıya kaldığında soğukkanlı durabilme, uzlaşma ve eleştirileri onaylama benzeri becerileri kapsamaktadır.

3. *Akademik beceriler:* Özgür bir şekilde çalışma, sorumluluklarını gerçekleştirme ve boş zamanlarını daha verimli duruma getirme becerileridir.

4. *Uyum becerileri:* Söylenmiş olanlara ve kurallara uyum sağlama, görevlerini ve istenilen davranışları gerçekleştirme gibi becerilerdir.

5. *Atılganlık becerileri:* İletişim kurmak amacıyla atılımda bulunma ve oyun oynamak amacıyla arkadaşlarını çağırma, yeni tanışmış olduğu bireylere kendisini ve duygularını belirtme benzeri becerilerdir.

2.1.3. Sosyal Beceri Boyutları

Gresham (1981) tarafından sosyal becerilerin üç alt boyuttan meydana geldiği belirtilmektedir. Söz konusu boyutlar; kendisi hakkında davranışlar (duygularını belirtme, başkalarına ve kendisine karşı olumlu bir tutum geliştirme), kişilerarası davranışlar (iş birliği, konuşma becerileri, oyun davranışları gibi), ve görevleri hakkında davranışlar olarak ifade edilebilmektedir (sorumluluklarını gerçekleştirme, uyarılara dikkat etme, yönergeleri izleme, bağımsız bir şekilde çalışma gibi).

Elliot ve Busse (1991) tarafından sosyal becerilerin beş ana grupta sınıflandırılması mümkündür;

1. *İş birliği:* Başka bireylere yardım sağlama, kurallara uyma ve paylaşma.

2. *Öneri verme (iddia etme):* bazı sorular sorma ve başkalarının davranışlara tepkide bulunma.

3. *Sorumluluk*: Yetişkin bireylerle iletişim kurma ve özenli davranma.

4. *Empati*: Başkalarının hislerine ilgi gösterme.

5. *Özdenetim*: Çatışmaya ya da yetişkinin doğru bir şekilde geribildirimine uygun olarak tepki gösterme kabiliyetidir (Akt. Dereli, 2008).

Ogilvy (1994) tarafından sosyal beceri; davranışsal, bilişsel ve çevresel şekilde üç farklı boyuta ayrılmaktadır. Bacanlı (1999) tarafından ise davranışsal ve bilişsel bir şekilde iki boyutta değerlendirilmiştir. Bilişsel boyut içerisinde sosyal beceri ise bilişsel bir beceri şeklinde değerlendirilmekte iken davranışsal boyutta ise sosyal beceri öğrenilmiş olan bir beceri şeklinde değerlendirilmektedir.

Akkök (1996) ise sosyal becerileri altı grupta toplamıştır:

1. İlişkiyi kurma ve devam ettirebilme becerileri; konuşmayı başlatabilme, dinleyebilme, teşekkür edebilme, soru sorabilme, kendini ve başkalarını tanıtabilme, iltifatta bulunma, yardım isteyebilme, yönergeler verebilme, bir gruba katılım sağlayabilme, yönergelere uyabilme, ikna edebilme ve özür dileyebilme becerilerini kapsamaktadır.

2. Grup ile bir işi sürdürebilme becerileri; grup içerisindeki sorumlulukları gerçekleştirebilme, grup kapsamındaki iş birliğine uyum sağlayabilme ve başka bireylerin görüşlerini algılayabilmeye çalışma kabiliyetlerini içermektedir.

3. Duygulara dair beceriler; duygularını belirtme, kendi duygularını anlayabilme, farklı bireylerin duygularını anlayabilme, karşısındaki bireyin kızgınlığıyla baş edebilme, korku gibi duygularla baş edebilme ve kendisini ödüllendirebilme kabiliyetlerini kapsamaktadır.

4. Saldırgan davranışlar ile başa çıkma kabiliyetleri; izin isteyebilme, paylaşabilme, farklı insanlara yardımda bulunabilme, öfkesini kontrol edebilme, hakkını savunabilme gibi kabiliyetleri kapsamaktadır.

5. Stres meydana getiren durumlarla baş edebilme kabiliyetleri; başarısızlığa uğranan bir durumla baş edebilme, grup tarafından kurulan baskılara karşı koyabilme, utanılmakta olan bir durumla ve yalnız bırakılmayla baş edebilme kapsamaktadır.

6. Plan kurabilme ve sorun çözebilme kabiliyetleri ise; ne yapacak olduğuna karar verebilme, problemin sebeplerini araştırabilme, hedefler koyabilme, bilgi toplayarak karar verebilme, herhangi bir işe ağırlık verebilme benzeri kabiliyetleri kapsamaktadır.

Calderalla ve Merrell (1997) tarafından sosyal beceriler kapsamında beş davranışsal boyut olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu boyutlar; akran ilişkileri boyutu (iletişim kurma), girişkenlik boyutu (iletişim başlatma ve devam ettirme), akademik boyut (sorumluluk alma ve gerçekleştirme), kendini idare etme boyutu (duygularını kontrol altına alabilme), uyma boyutu (çevreye uyum sağlama) olarak ifade edilmektedir.

Riggio (1986), meydana getirilen sosyal beceri boyutlarının söz konusu alanda en fazla kabul edilmiş bir boyut olduğunu belirtmektedir. Riggio tarafından mesajın alınması ve gönderilmesi hakkında beceriler duyarlılık ve anlatımcılık şeklinde ifade edilmiştir.

Riggio (1986) tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Envanteri'nde (Social Skills Inventory) “sosyal beceri ile sosyal becerileri meydana getiren yapılar” şu şekilde sıralanmaktadır;

1. “Duyuşsal anlatımcılık (emotional expressivity),
2. Duyuşsal duyarlılık (emotional sensitivity),
3. Duyuşsal kontrol (emotional control),
4. Sosyal anlatımcılık (social expressivity),
5. Sosyal duyarlılık (social sensitivity),
6. Sosyal kontrol (social control)”.

1. Duyuşsal anlatımcılık: Kişinin sözel olmayan bir iletişim becerisiyle duygularını uygun bir biçimde belirtme kabiliyetini kapsamaktadır. Söz konusu kabiliyetlere sahip olan kişileri neşeli, enerjik ve hayat doludurlar. Söz konusu özellikle farklı bireylerin üzerinde oldukça rahat bir şekilde etki edebilmektedir.

2. Duyuşsal duyarlılık: Farklı bireylerin hislerini, durumlarını ve tutumlarını çözebilme kabiliyetidir. Söz konusu becerileri olan kişiler, farklı kişilerden iletilen sözel olmayan iletilere yönelik dikkatli ve ilgilidirler. Bununla birlikte farklı bireylerin duygusal durumlarını hızlı ve iyi bir şekilde anlayabilmektedirler. Duyuşsal duyarlılığa sahip kişiler diğer bireylerin duygusal durumlarına karşılık daha hassas olmaktadırlar. Aynı zamanda farklı bireylerin duygusal durumlarına katılım sağlayarak, duygusal iletişimi yeterli ve hızlı bir biçimde sağlamaktadırlar.

3. Duyuşsal kontrol: Kişinin sözel ve duygusal göstergeleri kontrol altına alabilmesi ve düzenleyebilmesidir. Söz konusu becerilere sahip olan kişiler, duygularını kontrol altına

alma ve gerekli zamanlarda dışa vurup gerekli zamanlarda ise gizleyebilmektedirler. Söz konusu becerisi yüksek seviyede olan kişiler iyi birer duygusal aktörlerdir.

4. *Sosyal anlatımcılık*: Sözel anlatım, konuşmayı başlatma kabiliyeti ve akıcılık bağlamındaki becerileri kapsamaktadır. Sözel konuşma kapsamındaki beceri ve farklı insanlarla sosyal etkileşim kurma kabiliyeti şeklinde tanımlanmaktadır. Bu becerileri barındıran kişiler, gözü pek, dışadönük, spontane konuşabilen ve samimi bireylerdir.

5. *Sosyal duyarlılık*: Sözel olan bilgileri ve mesajları algılayarak, sosyal normlar ve kurallarla bağlantılı olma becerilerini kapsamaktadır. Uygun olan sosyal davranış normları hakkında bilgi sahibi olma ve sözel iletişim kurabilmeyi kapsamaktadır. Sosyal açıdan duyarlı bireyler başka bireylere karşı da kibar yaklaşmaktadırlar. Gözlem yetenekleri gelişmiştir ve iyi birer dinleyicidirler.

6. *Sosyal kontrol*: Kendisini sosyal açıdan ortaya koyma ve ifade edebilme kabiliyetlerini kapsamaktadır. Sosyal açıdan kontrol seviyesi yüksek olan kişiler, sosyal açıdan uyumlu ve özgüvenlidirler. Bununla birlikte farklı sosyal rolleri oldukça kolay bir şekilde oynayabilmektedirler. Sosyal kontrol seviyesi yüksek olan kişiler daha anlayışlıdır.

Söz konusu altı temel beceri boyutu, sosyal becerilerin genel çaplı bir açıklamasıdır. Sosyal açıdan yetenekli olan kişi altı sosyal beceri boyutunu barındıran ve bu becerilerin dengede kalmasını sağlayabilen kişidir. Farklı bir ifadeyle eğer birey bir ya da daha çok beceriye yüksek seviyede sahipse, sosyal bakımdan yetenekli olduğunu ifade etmek mümkün değildir önemli olan bütün boyutların dengede olmasıdır.

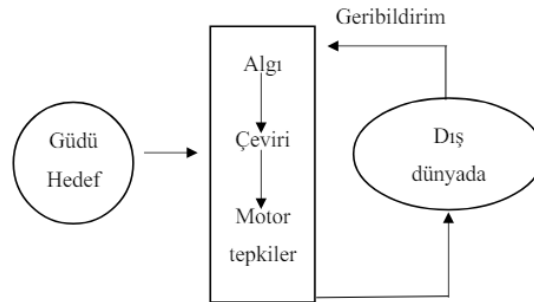
2.1.4. Sosyal Beceri Modelleri

2.1.4.1 Motor Sosyal Beceri Modeli

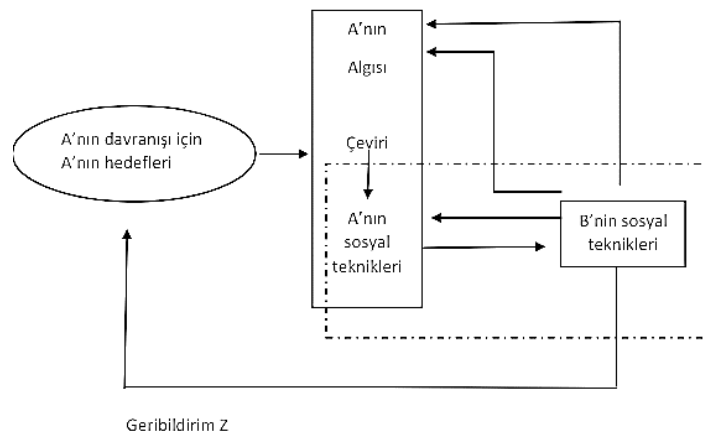
Argyle (1967) tarafından sosyal becerilerin aynı zamanda motor beceriler olduğu ifade edilmektedir. Bu durumu desteklemek için ise sosyal beceri ve motor becerinin benzerliklerini açıklamaktadır (Argyle, 1967; Akt. Bacanlı, 2014).

Söz konusu benzerlikler;

1. Her iki beceri de beceri performansının hedefleri açısından birtakım hedefleri ve alt amaçları kapsamaktadır.
2. Her iki beceri kapsamında da işitme, görme, dokunma ve kinestezi benzeri algılar kullanıma alınarak ipuçlarının seçici bir şekilde algılanması esas alınmaktadır ve hedefe uygun olan ipuçları değerlendirilmektedir.
3. Merkezi çeviri: sosyal öğrenme süreçleri kapsamında öğrenilmiş olan, alıcı sistemlerin sayesinde alınmış olan bilgiler, beynin merkez noktalarına iletilmektedir ve uygun olan bir hareket planına evirilmektedir.
4. Motor tepkiler: Dönüştürülmüş olan hareket planları tarafından kaslara komutlar iletilerek hareketlerin gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır.
5. Geribildirim ve doğrulayıcı eylem: Davranışlar onaylama ve geribildirim ile pekiştirilerek edimsel koşullanma kapsamındaki kurallar geçerli kabul edilmektedir.
6. Tepkilerin zamanlanması: Tepkiler bazı durumlarda uygun tepkiler şeklinde görülürken bazı durumlarda da uygunsuz olabilmektedirler.

Şekil 1. Motor beceri (Argyle, 1967; Bacanlı, 2014).

Şekil 2. Sosyal beceri (Argyle,1967; Bacanlı, 2014).

Argyle tarafından sosyal beceri ve motor beceri Şekil 1 ve Şekil 2 de aktarıldığı gibi şema haline getirilmiştir. Sosyal becerilerin motor becerilerden ayrılan bazı farklı özellikleri de bulunmaktadır. Söz konusu özellikler şu şekilde ifade edilebilmektedir;

1. Başka bireylerle ilişki kurma gereksinimi:

Bu gereksinimin karşılanması açısından üç koşul olmalıdır:

- a) A ve B ile açık olan bir iletişim kanalı bulunmalıdır
- b) Karşılıklı kabul olmalı ve güven duymalıdır
- c) Her iki tarafında rahat hissedecek oldukları düz bir etkileşim örüntüsü olmalıdır

2. Bireyi ‘oyunda tutma’ gereksinimi,

3. Karşıda bulunan bireyi isteklendirme gereksinimi

4. Karşıdaki bireyin savunuculuğunu ve endişelerini azaltma gereksinimi

5. Sosyal eylemlerin karşısındaki bireyde oluşturdukları izlenime karşı ilgileri

2.1.4.2. Üretici Sosyal Beceri Modeli

Trower (1982) tarafından ortaya atılmış olan üretici sosyal beceri modeli, Harre ve Secord (1972) tarafından geliştirilen insan davranışı modeline ve Mischel (1973) tarafından geliştirilen sosyal öğrenme modeline dayanmaktadır (Bacanlı, 2014). Söz konusu model de kendi içerisinde sosyal öğrenme modeli ve insan davranışı modeli şeklinde iki farklı grupta incelemeye alınmaktadır.

İnsan Davranışı Modeli

Söz konusu model de insan davranışlarında söz konusu olan düzenliliğin iki insan anlayışına dayanmakta olduğu ifade edilmektedir. Bu anlayışlar şu şekilde ifade edilebilmektedir;

- a) Güçlerin itme ve çekmelerine yanıt vermekte olan bir nesne olarak insan,

b) Kişinin davranışlarına yön veren bir ajan gibi davranan insan.

Sosyal Öğrenme Modeli

Mischel (1973) tarafından kişisel özellik teorilerinin incelenmesinin ardından, bireylerin hangi özellikleri taşıdığının, davranışsal ve bilişsel açıdan yapılandırılmış olmalarının önem taşıdığı ifade edilmektedir.

Mischel (1973) söz konusu düşünceden hareketle 5 farklı tavsiye getirmektedir. Söz konusu tavsiyeler;

1. Kişi gözleme dayalı ya da doğrudan öğrenme aracılığıyla durumlar hakkında bilgi edinebilir ve yapılandırma yeterliklerini geliştirebilmektedir.
2. Her kişi yaşadığı benzer olayları farklı şekillerde kodlayabilmektedir. Böylelikle bilgiyi kendi şemaları bağlamında süzebilmektedirler.
3. Kişilerin davranış ihtimalleri ve neticeleri için geliştirmiş olduğu beklentilerdir. Bu hususta bireyin beklentilerinin taşıdığı öneme vurgu yapılmaktadır.
4. Bireyin uyarıcı olan tercihleri dikkate alması gerekmektedir.
5. kişinin kendisini düzene sokmak amacıyla plan ve sistemler kurgulaması gerekmektedir (Bacanlı, 2014).

Üç Sistem Yaklaşımı

McFall (1982) tarafından söz konusu modelin bu alan içerisinde incelenmekte olan sosyal becerinin iki farklı grupta toplanabileceği ifade edilmektedir. Aynı zamanda moleküler model ile trait (özellik) model olarak isimlendirmektedir. McFall tarafından özellik modelleri kendilerini raporlamak amacıyla davranışsal rol oynama testleri, kâğıt-kalem testleri, yarı doğal olan performansın gözlemlenmesi ve bireye yakın olan farklı bireyler tarafından değerlendirmeye alarak derecelendirme yöntemlerini kullanıma almaktadır.

Moleküler modellerin genellenebilir olan ölçümler haline getirilmesi mümkün değildir. McFall (1982) tarafından beceri analizine “*üç sistem yaklaşımı*” getirilmiştir. Söz konusu becerileri de analiz ve ölçülebilirlik ölçütlerine dayandırmaktadır. Bilişsel, fizyolojik ve açık motor davranış sistemleri söz konusu modelin isimlendirilmesinde etkili olan modellerdir. Aynı zamanda üç sistem açısından performans incelemeye alınabilmektedir.

Fiziksel beceriler kontroller, otonom düzenleme ve algısal süreçleri kapsamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde algısal süreçleri iyi bir şekilde idare edebilmekte olan dolayısıyla fizyolojik kabiliyetleri yüksek seviyede olan kişilerin bireyler arasında kurduğu ilişkilerde de başarılı olmaları beklenmektedir. Fizyolojik etkinliklerini düzenlemekte olan bireyler bu yönden yeteneklidirler. Söz konusu yetenekleri farklı kişilerin kendileri ile ilgili fikirlerini etkileyebilmektedir (Önalın, 2006).

Şekil 3. McFall'ın (1982) sosyal beceri modeli (Akt. Bacanlı, 2014)

Söz konusu model kapsamında yer alan ilk üç basamak kod çözmeye dair kabiliyetleri, daha sonraki beş basamak karar verme kabiliyetlerini, son iki basamak ise kodlama kabiliyetlerini kapsamaktadır. Söz konusu basamaklar (Uzun, 2013);

- *Birinci basamak alma:* Dışarıdan gelmekte olan uyarıcı nitelikteki bilgilerin alınmasıdır. Aynı zamanda özünde fizyolojik bir yapıya sahiptir.
- *İkinci basamak algılama:* Bilgiler bir uyarıcı tarafından alınmaktadır. Ardından algılanarak kısa süreli belleğe yerleştirilmek için bir süzgeçten geçirilmektedir.
- *Üçüncü basamak yorumlama:* Bilgilerin kısa süreli belleğe alınmasının ardından bireyin anlam yapıları ile yorumlamaya tabi tutulmaktadır. Bilgileri alma hususunda meydana gelebilecek olan algılama hususundaki hatalar yanlış anlamadan; yorumlama hususundaki hatalar ise yanlış anlamaktan kaynaklanabilmektedir. Söz konusu basamaklarda doğru bir şekilde kod çözümü

gerçekleştirilmemektedir. Basamakların diğerlerinde ise gerekli olan performansın gerçekleştirilmesi daha zor bir hale gelecektir.

- *Dördüncü basamak tepki araştırması:* Öncelikle hazır bulunmakta olan durumun gereksinimlerini giderebilecek muhtemel tepkiler aranmaktadır.
- *Beşinci basamak tepki takımı:* Muhtemel tepkiler ile durumun gerekleri karşılaştırılmaktadır.
- *Altıncı basamak tepki seçimi:* Durum açısından en uygun olan tepki seçilmektedir.
- *Yedinci basamak repertuar araştırması:* Bireyin birikimlerinde, söz konusu en uygun olan tepkinin yer alıp almadığı değerlendirilmektedir.
- *Sekizinci basamak kullanışlılık değerlendirmesi:* Tercih edilen tepkinin uygulanmasının yarar sağlayıp sağlamadığı değerlendirmeye alınmaktadır. Birey söz konusu süreci ulaşılabilir, uygun ve kabul edilebilir olan bir tepki buluncaya dek devam ettirmektedir.
- *Dokuzuncu basamak yürütme:* Birey seçtiği tepkiyi davranışa dönüştürmektedir.
- *Onuncu basamak kendini gözleme:* Kişi sürekli olarak davranışının duruma uygunluğunu ve söz konusu davranışın meydana getirdiği sonucu gözlemlemektedir.

Söz konusu davranışta yeni düzenleme ve ayarlamalar gerçekleştirmek amacıyla davranış neticesinde elde edilen geri bildirim kullanıma alınmaktadır. Davranışın uygun görülmemesi ve talep edilen sonuçları meydana getirmemesi durumunda yeniden başlanmaktadır. Bu bağlamda söz konusu basamaklar kendiliğinden gelişmektedir. Fakat bazı durumlarda istendik bir şekilde de gerçekleşebilmektedir. McFall (1982) tarafından her kısmın ve basamağın ayrı ayrı ölçüme tabi tutulabildiği bu yöntemin en fazla etki sağlayan yöntem olduğu ifade edilmektedir.

2.1.4.3. Kendini Ortaya Koyma Yaklaşımı

Leary vd (1982) tarafından geliştirilmiş olan model sosyal anksiyeteye yönelik geliştirilmesine rağmen sosyal beceriye yönelik de kullanıma alınmaktadır. Leary ve Schlenker tarafından sosyal anksiyete insanların hayali ya da gerçek ortamlarında kişilerarası değerlendirmeleri ön görmesi sebebiyle meydana gelen anksiyete şeklinde

tanımlamaktadır. Aynı zamanda sosyal anksiyetenin bireysel bir yaşantısının var olduğu düşünülmektedir (Leary vd., 1982; Akt. Cuma, 2020).

Söz konusu tanımlamalardan hareketle sosyal anksiyete, kişinin etrafındaki farklı insanlar tarafından eleştirilere tabi tutulduğuna dair düşüncesi meydana geldiğinde gelişen duyguyu yansıtmaktadır.

Leary tarafından sosyal anksiyete yaklaşımları 5 farklı bölümde incelemeye alınmaktadır. Söz konusu yaklaşımlar şu şekilde ifade edilebilmektedir (Leary 1982: akt. Bacanlı, 2014);

1. *Kişilik ya da bireysel farklılık yaklaşımı:* söz konusu yaklaşım kapsamında sosyal anksiyete bir kişilik özelliği şeklinde değerlendirilmektedir. Söz konusu özelliğin en yaygın kullanılan ismi sıklıkla olarak ifade edilebilmektedir. Gerçekleştirilen araştırmalarda bu bireylerin daha az randevulaştıkları, konuştukları ve benlik saygılarının daha düşük seviyede olduğu, kendilerini değerlendirmeye alırken fazlasıyla olumsuz ifadeleri kullanıma aldıkları belirlenmiştir.
2. *Klasik şartlanma yaklaşımı:* Söz konusu yaklaşım kapsamında kişi birtakım nötr uyarıcıları, geçmiş zamanlardaki olumsuz sonuçlar ile bağdaştırmaktadır. Dolayısıyla, klasik koşullanmanın bir neticesidir.
3. *Beceri eksikliği yaklaşımı:* Söz konusu yaklaşım bağlamında insanlar konuşmayı başlatabilme ve devam ettirebilme, karşılıklı kurulan etkileşimi daha kolay bir hale getiren ipuçları sağlayabilme ve kibar, nazik, saygılı, dost canlısı görünebilme benzeri becerileri öğrenememiş ya da öğrenmiş olduğu halde uygulamaya geçiremiyor olabilmektedir. Bu durum onlarda sosyal anksiyeteyi meydana getirmektedir. Bu yaklaşım bağlamında anksiyete ve becerinin arasında negatif yönlü bir ilişkinin bulunması gerekmektedir.
4. *Bilişsel kendini değerlendirme modeli:* İnsanların birtakım becerilerden yoksun olduğu için değil, sosyal bakımdan kendilerini uygun görmediklerinden dolayı sosyal anksiyeteye yakalandıklarını ifade eden bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma kanıt olarak sosyal anksiyete ve benlik saygısı arasında yaklaşık olarak -.50 civarında bir ilişki saptanması ve danışma yaklaşımının etkisinin bulunması gösterilmektedir.
5. *Kendini ortaya koyma yaklaşımı:* Kişiler farklı insanlarda belirlenen izlenimleri meydana getirmeye dair istekli olmalarından ve bunu başarabileceklerinden kaygılandıkları için diğer bireylerden almak istedikleri tepkiler yerine olumsuz yönde tepki alacaklarını hissettikleri zaman sosyal anksiyeteye yakalanmaktadırlar. Söz konusu yaklaşım Leary tarafından da önerilmektedir.

Sosyal davranışların uygulamaya alınması gereken ortamlarda bu bireyler kendiliğinden ortamın tehlike arz ettiğine dair varsayımlar geliştirmektedirler. Bu durumun neticesinde kişi kendisinin hoşlanılmayan ve sıkıcı birisi olacağını, mükemmel bir kişi olması gerektiğini ve farklı kişilerin kendisini reddetmesinin ve dışlamasının kabulü çok zor bir durum olduğunu düşünmektedirler. Söz konusu süreç içerisinde kabul görmeye dair beklentileri ile olumsuz hisleri kontrol edebilme kabiliyetleri fazlasıyla önem taşımaktadır. İnsanın sosyal performansını olumsuz olarak değerlendirmesi ve gerçek olmayan bütün değerlendirmeler kişide sosyal kaygının meydana gelmesine yol açmaktadır (Christensen, 2003).

Söz konusu yaklaşım özünde Goffman (1959) tarafından ortaya atılan bireylerin sosyal etkileşimlerinde farklı insanlarda birtakım etkiler meydana getirme çabası ve söz konusu amaç doğrultusunda farklı kişilerin kendilerini değerlendirmeleri ile ilgilendikleri düşüncesine dayanmaktadır (Akt. Kurt, 2023).

2.1.5. Sosyal Becerilerin Gelişimi

İnsan gelişim süreçleri arasında sosyalleşme oldukça önemli bir süreçtir. Erken çocukluk döneminde çocuklar belirli bir grubun içerisinde yer alan işlevsel üyeler konumuna geldiğinden dolayı bu grubun davranışlarını, değerlerini, inançlarını edinebilme imkânı yakalamaktadırlar. İnsanlar hayata geldikleri an itibarıyla aile şeklinde ifade edilen bir grup ile etkileşim içerisinde olmaktadır. Aynı zamanda söz konusu grubun bir üyesi olarak hayata gelmektedirler. Yaşamın ilerleyen evrelerinde ise bireyler ailesinin haricinde arkadaşlarının, öğretmenlerinde bulunduğu bir sosyal ortama girmektedirler. Bu sosyal ortamın ahlak değerlerini, davranış örüntülerini ve kültürünün kendisine atfettiği rolleri edinerek birtakım kişisel özellikleri geliştirmesi beklenmektedir (Orçan, 2020).

Hawkins vd. (2008) tarafından erken çocukluk dönemi içerisinde iken çocuğun sosyal gelişimini olumlu yönde etkileyen çalışmaların, çocukların ekonomik, sosyal, akademik, zihinsel açıdan gelişimlerinin etkilerinin 15 yıl gibi oldukça uzun bir zaman sonra dahi rastlanabileceği vurgulanmıştır. Bu yüzden erken çocukluk yılları itibarıyla sosyal becerilerin gelişim göstermesine dair geliştirilen çalışmaların oldukça önemli olduğu açıktır. Erken çocukluk dönemi içerisindeki sosyal gelişime dair ilk kazanımlar duyularla ve motor beceriler ile edinilebilmektedir. Çocuklar yaşamlarının ilk zamanlarında bir

amaca hitap etmeksizin yalnız bir şekilde oyunlar oynamaktadırlar. Daha sonraki yıllar içerisinde arkadaşlarını keşfederek ortak bir şekilde bir şeyler yapmanın keyifli duygusunu yaşamaktadırlar. Arkadaşlarıyla beraber oyunlar oynamaya başlayan çocukların söz konusu sürecin devamında işbirlikçi olan oyunları oynadıkları dikkat çekmektedir.

Bu yüzden Aksoy (2014) tarafından çocukların sosyal gelişimlerine destek olunması amacı doğrultusunda çocukların akranlarıyla bir arada bulunabileceği ortamların hazırlanmasının ve bu ortamlar içerisinde her bir çocuğun kendisini ifade edebileceği imkanların meydana getirilmesinin taşıdığı öneme vurgu yapılmıştır. Yaşamın ilk yıllarında sosyal gelişimin çocuğun kendi bedeniyle başladığı ve zamanla büyüyen bir halka içerisinde daha çok insanla etkileşim kurmasıyla devam eden bir süreç olduğu gözlemlenmektedir. Söz konusu dönem içerisinde çocukla yumuşak bir ses tonundan konuşulduğunda ya da fısıldandığında çocuğun bundan hoşlandığı gözlemlenmektedir.

Bebeklik dönemi itibarıyla birey zaman içerisinde genişlemekte olan çevresinin içerisinde bireyselliğinin daha çok farkında iken söz konusu farkındalık diğer insanlarla kurduğu ilişkilerine yansımaktadır. Söz konusu yansıma bireylerin farklı insanlarla olan sosyal çevresine katılmasını sağlamaktadır. Bebeklik döneminden sonra çocuk katılmış olduğu yeni sosyal çevreler aracılığıyla yaşamında yalnızca ailesinin değil pek çok farklı grubunda yer aldığını ve söz konusu grupların bir üyesi olduğunun farkına varmaktadır. Bu farkındalıkla birlikte çocuk toplumsal kurallara uyum sağladığında farklı bireylerle ilişkilerinin olumlu etkileneceğini, uyum sağlamadığında ise olumsuz durumlara maruz kalacağını da bilincine varmaktadır (Gülay ve Akman, 2009; Kostelnik ve ark. 1993; Woodhead, 1999; Yavuzer, 2002).

Sosyal becerilerin edinilmesi birtakım evrelerle gerçekleşmekte olan bir süreci kapsamaktadır (Gülay ve Akman, 2009). Söz konusu evreler şu şekilde ifade edilebilmektedir;

Kendi sınırlarını belirlemek ve söz konusu sınırların devamlılığını sağlamak: Bireyin kendi sınırlarını belirlemesi ve söz konusu sınırlar bağlamında davranması ve davranılmasını talep etmesi bencillikten ziyade ilgilerini ve amaçlarını savunması durumudur. Çocuk sınırlarını çizerken ilk evrede “benim oyuncağım”, “benim odam” benzeri fiziksel sınırlarını belirlemektedir. Fiziksel sınırların çizilmesinden sonraki aşamada da “benim arkadaşım” benzeri psikolojik sınırlarını belirlemektedir.

Farklı insanların gözlemlenerek davranışların etkilenmesi ile çevreyi değiştirmeye dair etkinlikler yapma: İlk evrede kendi sınırlarını çizmeyi başaran çocuk ikinci evrede dikkatini farklı insanların ilgilerine, davranışlarına ve gereksinimlerine yöneltmektedir. Çocuğun söz konusu evredeki odak noktasının değişim göstermesinden sonra farklı insanları etkilemeye ve farklı insanların etkisinde kalmaya başladığı evreye girilmesi ile sosyal etkileşim yeni bir boyuta erişmektedir.

- Bireysel faydalar ve grubun amaçlarının arasında kurulan denge işbirlikçi bir şekilde davranmayı daha kolay bir hale getirmektedir. Bununla birlikte işbirlikçi davranmanın gelişmesi bakımından birey ve grubun arasında karşılıklı bir memnuniyetin bulunması gerekmektedir. Grup içerisinde destek mekanizmasının işliyor olması ve kişinin gruba karşı psikolojik bağımlılığı benzeri farklı unsurlar da bulunmaktadır.

Kostelnik vd. (1993) tarafından sosyal gelişim kapsamında iki önem taşıyan unsurun olduğundan söz edilmektedir. Söz konusu unsurlar bireyselleşme ve sosyalleşme olarak ifade edilebilmektedir. Bir bireyin diğer bireylerle kurmuş olduğu başarılı ilişkiler süreci sosyalleşme olarak tanımlanabilmektedir. Bireyin içerisinde olduğu çevresel koşullar ve mizaç yapısı ile kişisel kimliğini kurması ise bireyselleşme olarak tanımlanmaktadır. Bireyselleşme kapsamında ilk yıllarda kurulan bağlanma süreci fazlasıyla önemlidir. Bağlanma ile beraber çevreye ve anneye karşı kurulan güven ile kendilik algısı aynı zamanda bireyselleşmenin bir ürünü olarak meydana gelmektedir. Doğum ile başlayan ve belirli dönemlerden meydana gelen sosyal gelişim süreci içerisinde çocukların türlü sosyal becerileri edindiği gözlemlenmektedir. Sosyal gelişimin temeli hayatın ilk dönemlerinde bebeğin çevresi ile kurmuş olduğu iletişimidir. Bebek ilk etkileşimini annesi ile kurmaktadır. Annesinin duyarlı ve ilgili bir şekilde karşıladığı bebekler sağlıklı bir sosyal gelişim sürecine başlamış olmaktadır. Temel güven hissiyatının sağlıklı bir şekilde meydana gelmesi bebeğin daha sonraki yaşantısında duygusal durumunda oldukça olumlu etkiler meydana getirmektedir. Bebek ikinci ayı itibariyle annesiyle göz teması kurabilmektedir ve çevresindeki insanlara da aynı şekilde dikkat etmektedir. Üçüncü ay itibariyle bir ses duyduğunda ise kafasını sesten tarafa çevirmektedir. Bununla birlikte kendisine gülümseyenlere gülerek karşılık verebilmektedir. İçerisinde olduğu ortamda keyifli olduğunu el hareketleriyle, gülümseyerek ya da tekmeleyerek belli edebilmektedir.

Beşinci ayında ise insanın yüzüne odaklanmış olan bebek dokunma ve elini uzatma davranışlarını gerçekleştirmeye başlamaktadır. Altıncı ayında ise bebeğin yüz yüze kurmuş olduğu etkileşim artış gösterirken sekizinci ayı itibariyle gereksinimlerini karşılamak

amacıyla bakım verenleriyle iletişim kurmaya başlamaktadır (Çöpür, 2019). Beslenme, uyku, oyun ve benzeri gereksinimlerini dile getirmeye çalışmaktadır. Bebeğin gereksinimleri esnekleştikçe ailesi ile ilişkileri de devamlılık göstermektedir. Bebek dokuzuncu ayı itibariyle diğer bireylerin davranışlarını ve seslerini takip etmeye başlamaktadır (Gülay ve Akman, 2009; Kosneltik ve ark. 1993). Oyuncağının elinden alınması durumunda ağlama, sinirlenme ve benzeri tepkiler göstermektedir. Dolayısıyla tipik sosyal tepki davranışlarının ilk yansımaları bu aylarda iken görülmektedir. Bebek 1. yaşının son zamanlarında bakım vermekte olan bireyle etkileşim içerisinde uyumlu ve işbirlikçi davranışlar sergileyebilmektedir. Hayatın ilk yılları anne ve bebek bakımından fazlasıyla önem taşımaktadır. Bu durumun nedeni bebeğin sosyal çevreye yönelmesinin sosyal farkındalığına etki edecek olmasıdır. Bebeğin yaşamının ilerleyen yıllarında edineceği beceriler açısından bebekle doğduğu an itibariyle ilgi, sevgi ve duyarlılık temelli bir etkileşimin kurulması, çeşitli ve farklı uyarıcılar ile bir araya getirilerek söz konusu ortamın sağlanması fazlasıyla önemlidir (Seven, 2022; Woodhead ve ark., 1999; Yavuzer, 2002; Yurtsever ve ark., 2015).

Bebek iki yaşına geldiğinde pek çok bakımdan bağımsız bir duruma gelmektedir. Dil becerisinin ve motor yeteneklerinin ilerlemesi çocuğun daha özgür bir hale gelmesini sağlamaktadır. Zaman içerisinde daha çok özgürleşmekte olan çocuk bağımsızlığının farkına varmaya ve bu bağlamda kendisini tanımaya başlamaktadır. Çocuklar heyecanlarını karşısındaki insanlara göstermek istemektedirler. Bununla birlikte bu dönemde kendisini kanıtlamak istemektedir. Söz konusu sürecin iyi bir şekilde temellendirilebilmesi amacıyla anne babaların oldukça önemli sorumluluklar üstlenmeleri gerekmektedir. Anne ve babaların rehberlik etmesi ile söz konusu dönemde çocukların yeni davranışlar edinmesi sağlanabilmektedir. Sosyalleşme süreci içerisindeki çocuğun bağımsızlaşmasında kuralları içselleştirmesinde ve öz denetim becerilerini geliştirmesinde ve yeni davranışların çocuğa kazandırılmasında kullanıma alınan iki çeşit mesaj bulunmaktadır. Söz konusu mesajlardan birincisi çocuğun hareketlerinin sınırlandırılmasını kapsayan “dokunma”, “yapma” benzeri mesajlar ikincisi ise “ne istediğini bana ifade etmelisin”, “çişini tuvaletin içerisine yapmalısın” benzeri davranışlara yönlendiren mesajlardır. Söz konusu yaş grubundaki çocuklar zamanlarının genelini ebeveynleriyle geçirdiklerinden dolayı oyunlarını da ebeveynleri ile oynamaktadırlar. Bu dönem içerisinde çocuklar akranları ile oldukça az iletişim kurabildiklerinden dolayı çoğunlukla oyun oynamakta olan çocukları izlemek istemektedirler. İki yaşında iken çocuğun bakım verenlerine ve ebeveynlerine karşı

isyankâr bir tutumla meydan okuması olasıdır. Bu durum negativizmdir. Söz konusu durum geçici ve doğaldır ancak fazlasıyla önemlidir. Çocuk bu dönemde iken hem bağımsızlığını fark etmekte hem karar vermeyi, her istediği şeyi yapamayacağını, aldığı kararlar bağlamında yaptıklarının mesuliyetini almayı öğrenmektedir. Çocuk özgürlüğünün artmasıyla beraber sınırlarını zorlayarak inatçılık yaptığı bir süreç yaşamaktadır (Çöpür, 2019; Emde ve Hewitt, 2001; Flavell, 1999; Seven, 2022).

Çocuk yaklaşık olarak iki buçuk yaşlarında iken negativizm sürecini sona erdirmektedir ve içerisinde olduğu ortama daha çok uyum sağlamaktadır. Akranlarıyla ortaklaşa bir şekilde faaliyetlere katılabileceği ve sakin olduğu bir sürece geçiş yapmaktadır. Anne ve babasının isteklerinin karşısında daha uzlaşmacı bir tavır takınmaya başlayan çocuk ev içerisindeki birtakım işlere yardımcı olmaktan ve söz konusu yardımının neticesinde takdir edilmekten haz duymaktadır. Söz konusu dönemde yalnızca ev ortamında değil aynı zamanda bütün ortamlarda insanların duygularını fark etmeye başlayan çocuk çevresindekiler tarafından sevmeyi, takdir edilmeyi, övülmeyi ve onaylanmayı istemektedir. Farklı bir ifade ile ilk iki yıldan farklı bir şekilde çocuk hakimiyet kurmaktan ziyade farklı insanların farkına vardığı için iletişimini bir üst boyuta çıkarmaktadır. Söz konusu dönemde çocuk kendisine iletilen önerileri dinler, öfkesini ifade ederken yalnızca fiziksel olarak değil, aynı zamanda sözel olarak da kendini ifade etmeye çaba göstererek daha olgun tavırlar sergilemektedir. Bu yüzden çocuk daha sakin, mutlu ve çevresindekilerden hoşnuttur. Akran ilişkileri bakımından söz konusu dönem çocuğun daha istekli ve girişken olduğu dönemdir. Aynı zamanda ortamda bulunan çocuklarla beraber oynuyormuş gibi gözükmesine rağmen aynı oyunları aynı oyuncaklarla oynamakta iken aslında bağımsız bir şekilde tek başına oynuyor gibi gözükmektedir. Paralel oyunun haricinde çocukların hayal güçlerinin oldukça aktif olduğu sembolik oyunları oynamaları da söz konusudur. Çocuk arkadaşlık ilişkilerini kurma hususunda daha girişken olmasına rağmen karşısındakilerine iyi ve kötü hislerini bir süzgeçten geçirmeksizin doğrudan ifade etmektedir. Bu yüzden akranları ile bir arada oynamak için çabalasa da beraber oynama kabiliyetleri zayıftır. Arkadaş grupları içerisinde kısa vadeli iletişim kurmakta olmasına rağmen paylaşma ve iş birliği becerileri daha gelişmemiş olduğu için bir arada oyun oynayamamaktadırlar (Çöpür, 2019; Emde ve Hewitt, 2001; Flavell, 1999; Gülay ve Akman, 2009; Seven, 2022; Yavuzer, 1999).

Üç yaştan sonraki dönem daha önceki dönemlere nazaran daha uyumsuz ve sinirli geçmektedir. Çocuklar bu dönemde hislerini kontrol altına almakta zorlanmaktadırlar. Aynı zamanda inatçı, sabırsız ve ben merkezci olmaktadır. Çocukların talepleri

giderilmediğinde yetişkinler tarafından uygun olmadığı ifade edilen tavır ve tutumları benimsedikleri gözlemlenebilmektedir (Çöpür, 2019).

Söz konusu dönemde çocuk her şeyi yapabileceğini ve her şeyi bildiğini düşünmektedir. Yapmış olduğu hataların sorumluluklarını almak istemeyen çocuk suçu çevresindeki insanlara yükleyebilmektedir (Gülay ve Akman, 2009).

Bu dönem içerisinde akranlarıyla bazı zamanlarda çatışmalar yaşamasına rağmen bir önceki dönemlere nazaran oyunları daha paylaşımcı, uyumlu ve iş birliğine dayalı olarak biçimlenmektedir. Duygusal çalkantılar yaşanması mümkün olan bu dönem içerisinde bireysel oyuncaklarını paylaşmakta olduğu, bir arada oyunlar oynadığı akranları ile çatışmalar yaşaması da olağandır. Dramatik oyunlar aracılığıyla hislerini hayata aktarabilmektedir. Aynı zamanda hayali oyun arkadaşları edinmesine rağmen grubun bir parçası olmak istemektedirler (Emde ve Hewitt, 2001; Flavell, 1999).

Grup içerisine dahil olmaya başlamış olan çocuğun liderlik kabiliyetleri de gelişim göstermeye başlamaktadır. Söz konusu süreç içerisinde yer aldığı ortamda gerekli zamanlarda rol yapmayı, kurallara uymayı, sıra beklemeyi öğrendiğinden dolayı akranları ile işbirlikçi nitelikteki oyunları oynamaktan haz almaktadır. Çocuk her ne kadar grup içerisinde olmayı talep etse de benmerkezcil olduğu bir dönemde bulunduğu için istemediği şeylerin gerçekleşmesi ve kaybetmek onu çok öfkeliendirebilmektedir (Seven, 2022; Yavuzer, 1999).

Çocuk bu dönem içerisinde hislerini kontrol altına almayı hala başaramamıştır ancak arkadaşlarının hislerini anlamak için çaba göstermektedir. Dört yaşına geldiğinde oyun becerisi gelişim göstermeye başlayan çocuk böylelikle kendisini daha iyi ifade etmeye ve farklı çocuklarla uyumlu olmaya başlamaktadır. Bu bağlamda yer aldığı topluma uyum sağlamaya başlayan bireyler haline gelmeye başlamaktadır (Jackman, 2011).

4 ila 5 yaş aralığında daha önceki dönemlere nazaran sosyalleşme belli bir şekilde görülmektedir. Bu dönemde çocuk cinsiyetlerin arasında bulunan farklılıklara karşı merak beslemeye başlamaktadır. Söz konusu dönemde çocuklar kendi cinslerindeki ebeveynlerine karşı olumsuz yönde hisler beslerken karşı cinsten olan ebeveynlerine hayranlık beslemeye başlamaktadır (Cüceloğlu, 2000).

Aynı zamanda söz konusu dönemde çocuklar gerekli durumlarda yardım talep edebilmekte ya da yardımcı olabilmektedirler. Bununla birlikte akran ve yetişkin liderliğini içselleştirerek yer aldığı gruba adapte olabilir, özür dileyebilir, başlamış olduğu işi devam

ettirebilmektedir. Bir işi tamamlama davranışı, problem çözme becerilerine dair bir ilerleme ile diğer insanların hislerine uygun olan tepkiler verebilme benzeri birçok beceriyi içerisinde bulundurduğu için bir işi tamamlama davranışı oldukça önemli bir yer taşımaktadır. Sosyal gelişim kapsamında en fazla önem taşıyan basamaklardan birisi de akran ilişkileridir. Söz konusu döneme gelinceye dek çocuğun aile içerisinde geliştirmiş olduğu sosyal ilişkileri aynı zamanda akran ilişkilerine yönelik de kullanıma alabildiği gözlemlenmektedir. Küçük çaplı olan gruplarla oyun kurabilmekte olan çocukların atılganlık becerileri oldukça belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Bu çocuklar akranlarıyla muhabbet ederken hayali ve abartı şeyleri konuşabilmektedirler. İş birliği ve rekabet becerilerinin ilk emareleri de söz konusu dönem içerisinde görülmektedir (Bakırcıoğlu, 2007).

5 ila 6 yaş döneminde ise çocuk vermiş olduğu sözleri tutan, daha çok mesuliyet üslenebilen ve daha gelişmiş olan sosyal becerilere sahip bir durumdadır. Yeteneklerini fark eden çocuk sorulduğu zaman söz konusu yetenekleri anlatabilecek bir seviyeye erişmiştir. Aynı zamanda özbakım becerileri gelişmiş olan bağımsızlık kazanan çocuğun özgüveninde pekişmiş olduğu gözlemlenmektedir. Bilişsel becerilerde oldukça üst düzeye erişen, özgüveni pekişmiş, hislerini daha iyi bir şekilde kontrol altında tutabilen, daha sabırlı, başlamış olduğu işi bitirmeye hevesli olan çocuklar söz konusu dönem içerisinde başkalarının da haklarının bulunduğunu anlamaya başlamaktadırlar. Söz konusu durum da çocuğun kurallı olan oyunlara karşı ilgisini yükselterek grup oyunlarında daha istekli bir duruma gelmesini sağlamaktadır. Söz konusu yaş grubunda iken çocuk hala daha egosantrik dönemde olmasına rağmen çevresinde bulunan oyuncaklara saldırmayı bırakmıştır. Aynı zamanda isteklerini kontrol altında tutmayı başarabildiğinden dolayı “*başkasının oyuncağı*” kavramını da iyi bir şekilde algılamaya başlamıştır. Bu yüzden çok sayıda çocuk ile iletişim kurmaktadır. Dolayısıyla içerisinde yer aldığı ortama daha kolay uyum sağlamaya başlamıştır.

İçerisinde olduğu ortama uyum sağlaması hız kazanan çocuğun söz konusu aşamada iş birliğine dayalı olan paralel oyunlar oynamaya başladığını ve gerekli durumlarda liderlik rolünü benimsemeye hazır olduğunun görülmesi mümkün olmaktadır. Toplumsal hayata adapte olan, olumsuz ve olumlu fikirlerden etkilenen çocukların üretmekten aldıkları hazzı da hissettikleri belirgin bir şekilde gözlemlenebilmektedir (Dowling, 2011; Kandır, 2003; Oktay, 2000).

5 ila 6 yaş aralığındaki çocuklar yer aldıkları ortama daha kolay bir şekilde adapte olmaktadır. Yer aldıkları ortam içerisinde yeniden kuralları incelemeye alabilecekleri, bildiklerini ve fikirlerini daha rahat bir şekilde ifade ettiği gözlemlenmektedir. Söz konusu yaş grubunda olan çocuklar başlamış oldukları oyunu sürdürebilme, saptadıkları amaç bağlamında yapı-inşa oyunları oynama, hissetmekte olduğu duyguları algılama ve ifade etme benzeri becerilerde daha yetkin olmaktadır. Ancak içerisinde oldukları ortamlarda duygusal bakımdan zor olan arkadaşlarını rahatlatmaya çalışma ve kukla kullanarak ya da rol alarak hikâyeyi canlandırma benzeri becerilerde de daha zayıf oldukları ifade edilmektedir (Durmuşoğlu Saltalı, 2009; Vural, 2004).

2.1.6. Sosyal Beceri Eğitimi

Sosyal becerilerin taklit ve model alma yolu ile öğrenilmesi mümkündür. Eğitim sistemi kapsamında yer alan bir planın içeriğinde programlı olarak öğretilmektedir (Ekinci, 2006).

Şahin ve Diken (2016) tarafından da çocuklarda taklit etme ve model almayla gerçekleşen öğrenmelerin çoğunlukla rastgele bir şekilde gerçekleştiği ifade edilmektedir.

Samancı ve Diş (2014) tarafından sosyal beceri eğitimi kapsamında öğrenmeler gerçekleşmekte iken olumlu davranışların yanı sıra olumsuz olan davranışların da öğrenilebilmekte olduğu ifade edilmektedir. Aynı zamanda her çocuk açısından öğrenme süreci değerlendirmeye alındığında birbirinden farklı sonuçların elde edilebileceğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda çocuklara sosyal beceri eğitimi verilirken pek çok sosyal beceriyi kolay bir şekilde kazanabilen çocukların yanı sıra oldukça az beceriye sahip olan çocuklara da denk gelinebileceği ve sosyal becerilerin taşıdığı önem göz önünde bulundurulduğunda programlı olan bir sosyal beceri eğitiminin ne kadar gerekli olduğunu vurgulamışlardır.

İnsan sosyal bir varlıktır ve fiziksel gereksinimlerinin yanı sıra saygı, sevgi, güven ve ait olma benzeri önem taşıdığı ifade edilen gereksinimleri de vardır (Samancı ve Diş, 2014).

İnsan duygularını ve düşüncelerini çevresindekilerle paylaşma gereksinimindedir. Söz konusu paylaşımın etkili olabilmesi için sosyal becerilerin güçlü olması gerekmektedir (Arslan, 2017).

Çocuklar açısından aile içerisinde başlayan çevrenin ve okulun etkileşimi ile devamlılığını sürdüren ve hayat boyu devam eden eğitimin taşıdığı amaçlardan birisi pek çok alanda olduğu üzere sosyal beceri alanlarının meydana gelmesine de temel oluşturmaktır (Samancı ve Diş, 2014).

Eğitimin önem taşıyan amaçlarından bir diğeri ise çocukların hayatlarını sürdürdükleri topluma adapte olmalarına destek olmaktır. Çocukların içerisinde oldukları topluma istendik bir şekilde adapte olabilmeleri yani toplumun içerisinde etkin bir birey olabilmeleri amacıyla sosyal gelişimlerini sağlıklı olarak tamamlamaları önem arz etmektedir. Çocukların toplum tarafından kabul edilen tavır ve tutumları sergilemeleri sosyal gelişimleri ile bağlantılıdır. Çocukluk döneminde iken edinilmiş olan sosyal beceriler gelecek yaşantısında sahip olunması gereken sosyal davranışların temelini meydana getirmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Akademik kazanımların yanı sıra çocukların sosyal açıdan gelişimlerini de temel almakta olan sosyal beceri eğitimi fazlasıyla gereklilik ve önem arz etmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Sosyal beceriler kapsamındaki eksiklik çocuğun akademik başarısını, çevreyle ve sosyal ilişkileriyle olan uyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Yaşı bağlamında gerekli olan sosyal becerileri edinmiş olan çocuklar, sosyal beceriler bakımından yeterli seviyede olmayan akranlarına nazaran kendilerini daha doğru bir şekilde ifade edebilmektedirler. Aynı zamanda içerisinde oldukları sosyal ortamlara da daha kolay bir şekilde adapte olabilmektedirler. Söz konusu durum çocukların akademik başarılarını da arttırmaktadır (Akkök, 2006).

Akkök (2006) tarafından çocukların gelişimlerinin göz önünde bulundurulması ile sosyal beceri eğitiminin planlamasının yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Aynı zamanda söz konusu planlamada toplumun bireyden beklemekte olduklarının ve toplumun kültürel yapısının da göz önünde bulundurulması gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Sosyal beceri eğitiminin verilmesinde öğretmene, aileye, okula ve çocuğun yakın çevresinde bulunanlara fazlasıyla önemli sorumluluklar ve görevler düştüğünü belirtmektedir. Bununla birlikte ebeveynlerin çocuklarının sosyal gelişimlerine karşı duyarlılık beslemeleri ve onları birtakım sosyal etkinliklerde bulunmaya yönlendirmelerinin önem taşıdığını da belirtmektedir.

Avcioğlu (2009) tarafından da okulda yalnızca çocukların gelişimlerine ve akademik başarılarına odaklanılmaması aynı zamanda çocukların sosyal gelişimleri açısından uygun olan öğretim programlarının da hayata geçirilmesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır.

Bacanlı (2014) tarafından öğretmenlerin sınıf ortamında ve sınıf ortamının haricinde gerçekleştirdikleri etkinliklerde çocukların sosyal gelişimlerine destek ve önem verilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Sosyal beceri eğitimi kapsamında ailede, okulda ve yakın çevrede çocukların sahip oldukları sosyal becerilerin geliştirilmesine katkıda bulunacak pek çok teknik ve etkinliklerin bulunması gerektiği ifade edilmektedir (Akkök, 2006; Avcioğlu, 2009; Bacanlı, 2014; Gülaçtı, 2009; Özgüven, 2005; Stanley, 2010).

Söz konusu yöntem ve etkinliklerden bazıları şu şekilde ifade edilebilmektedir;

- Çocuk oyunları,
- Rol oynama,
- Drama,
- Grup çalışmaları,
- İş birlikli öğretim yöntemi,
- Aktif öğretim yöntemi,
- Belirli gün ve haftaları kutlama programları,
- Tiyatro çalışmaları,
- Sportif etkinlikler,
- Geziler,
- Sosyal kulüp çalışmaları,
- Öğrenci merkezli öğretim.

Bacanlı (2014) tarafından sosyal beceri eğitimi kapsamında uygulanacak olan teknik, yöntem ve etkinlikler arasından öğretmenler tarafından öğrenci grubunun özelliğine en uygun olanların tercih edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu yüzden akademik becerilerde söz konusu olduğu üzere öğretilmesi planlanmakta olan sosyal beceriler daha öncesinde belirlendiği ve uygun olan öğretim tekniği tercih edilerek kazandırılmaya çalışıldığı zaman etkili olacaktır. Toplumdaki yapının sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi bakımından sosyal beceri eğitimi önemle üzerinde çalışılması gereken bir husustur. Eğitim sistemi kapsamında akademik başarılar kadar sosyal beceriler de önem taşımaktadır (Bacanlı, 2014).

Sosyal beceri eğitimi birtakım sosyal becerilerin kazandırılmasını amaçlayan ve genel bağlamıyla davranışçı tekniklerle performansa dayalı grupla ya da bireysel bir şekilde uygulaması gerçekleştirilen bir eğitimidir (Shepherd, 1983).

Sosyal beceriler öğretilmesi mümkün olan davranışlardır ve geneli, hayatta birtakım noktalarda eksiği bulunan ya da engelli çocuklara planlı ve uygun bir eğitim süreci ile kazandırılabilir (Gresham, 1997).

Yetersiz olduğu saptanan becerilerin planlı ve sistemli olarak kazandırılmasını amaçlayan sosyal beceri eğitimi kapsamında ilk olarak benimsenen amaçlar kişilerin etkileşim ve iletişim becerilerini geliştirmek, yaşamakta oldukları çevreye adapte olmalarına katkıda bulunmak ve yaşam kalitelerini yükseltmektir (McGuire ve Priestley, 1981).

Sosyal beceri hususundaki yetersizlikleri gidermeye dair bir müdahale programının ilk olarak saptanan problemlere ve eksikliklere uyumlu olması, belirlenen beceri yetersizliklerini öğretmeye ve problemleri karşılamaya yönelik olması önem taşımaktadır (Gresham, 1997; Merrell, 1999).

Çocuklara verilecek olan sosyal beceri eğitimi sürecinde çocuğun gelişiminin dikkate alınarak ilerlenmesi verimlilik bakımından gereken etkinlikleri saptayarak eğitimde bu hususlara yer verilmesini gerekli kılmaktadır (Bacanlı, 1999).

Sosyal beceri eğitimi kapsamında birden çok değerlendirme yöntemi kullanıma alınarak kişinin ya da grubun sosyal beceriler alanındaki eksiklerinin, bireyin kişisel performansı açısından nereden başlanması gerektiğinin ve öncelikli amaçlarının saptanması gerekmektedir (Merrell ve Gimpel, 1998; Westwood, 1997).

Sosyal beceri eksiklikleri ile kişinin ihtiyaçlarının saptanmasının ardından grupla ya da kişisel uygulanacak olan uygun eğitim programının geliştirilmesi gerekmektedir (Antia ve Eldredge, 1993; Westwood, 1993).

Sosyal beceri eğitim süreci kişisel olarak veya grupla gerçekleştirilebilmektedir. Sınıf ortamında kişisel olarak ya da grupla birlikte sosyal beceri eğitimi gerçekleştirilirken grubun belirlenmesi amacıyla sosyal beceriler açısından ortak yetersizlikleri bulunan kişiler temel alınmaktadır (Merrell ve Gimpel, 1998).

Sosyal beceri eğitimi kapsamındaki programların planlama ve hazırlık süreçlerinde ise davranışçı yaklaşım, bilişsel yaklaşım, sosyal öğrenme benzeri yaklaşımların yöntem ve tekniklerinden faydalanılmaktadır. Hangi teknik ya da yöntemin kullanılacak olduğuna

sosyal beceri eğitiminin verileceği hususunda bireylerin kişisel özellikleri ve gelişimleri göz önünde bulundurularak karar verilmektedir (Merrell ve Gimpel, 1998).

2.1.7. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerinin Gelişimi

Dünyaya yeni gelen bir bebeğin bütün gereksinimleri anne ya da bakım verenleri tarafından sağlıklı bir biçimde karşılandığı zaman bebekte güven duygusu oluşmaktadır. Bebeğin annesine karşı olan bağımlılığı ise zaman içerisinde güvenli bağlanma haline gelmektedir. Bebek ve annenin arasında kurulmuş olan güvenli bağlanma sağlıklı olan sosyal ve duygusal gelişimin temellerini meydana getirmektedir (Neslitürk, 2013).

Sosyal beceriler ile gelişimin ilk iki ayda görülmekte olan sosyal gülümseme ile başladığı görüşü hakimdir. Sosyal gülümseme, bebeğin refleks olarak gülümseme davranışı haricinde etkileşim içermekte olan bir gülümseme biçimidir. Söz konusu dönem içerisinde bebeklerin karşılarında bir bebek ağladığında ağlamaları da empati davranışının örneklerinden birisidir (Gülay ve Akman, 2009).

Bununla birlikte bebeğin annesi tarafından beslenmesi esnasında bir süre dinlenmesinin ardından beslenmeyi sürdürmesi de “sırasını bekleme” davranışını yansıtmaları açısından sosyal beceri edinimi bağlamında önem taşıyan bir gelişmedir (Bee, 1992).

Bebekler 1 yaşlarında iken akranlarına karşı daha fazla ilgi göstermektedirler. Tanımıyor oldukları bir bebeği fazlasıyla gözlemlemektedirler. 1 ila 2 yaş aralığında ise bebeğin büyük ve küçük kas gelişimiyle birlikte hareket menzili artış göstermektedir. Böylelikle daha bağımsız bir duruma gelmektedir. 2 yaşa doğru akranları ile daha fazla etkileşim kurmaya başlayan çocuk aile bireyleri haricinde ilk sosyal ilişkilerini kurmuş olmaktadır. Aynı zamanda söz konusu dönem içerisinde çocuk taklit davranışında bulunmaya başlamaktadır (Yavuzer, 2017).

3 ila 4 yaş aralığında çocukların sosyal çevreleri daha fazla genişlemektedir. 3 yaşında olan bir çocuk daha önceki yaşantısında ve yaşantılarında kazandığı güven, bağımsızlık ve merak duygularıyla etrafını araştırmaya başlamaktadır. Söz konusu dönemde çocuk fazlasıyla meraklı olduğundan dolayı çevresindekileri anlamak ve tanımak amacı

doğrultusunda devamlı olarak sorular sormaktadır. Bununla birlikte söz konusu dönemde çocuk kurallara uyum sağlamakta problem yaşayabilmektedir (Oktay ve Unutkan, 2005).

4 yaş civarında ise çocuk akranları ile sosyalleşme arzusuna girmektedir. Söz konusu dönem içerisinde akranlarıyla oynadıkları oyunlarda liderlik özelliği göstermek amacıyla düşüncelerini onaylatmaya çalışmaktadırlar. Ancak akranları da kendisiyle aynı duygularda olduğundan dolayı aralarında anlaşmazlık çıkması olasıdır (Oktay, 2000).

Yaklaşık olarak 2 yaşlarında iken başlamakta olan empati duygusu 4 yaşına gelindiğinde daha fazla belirginleşmektedir. Arkadaşlarıyla bazı zamanlarda oyuncaklarını paylaşmaya karşı istekli olabilmektedir. Aynı zamanda akranlarına karşı otoriter bir tutum benimseyerek arzuladıklarına erişemediğinde öfke nöbetleri yaşayabilmektedirler. Söz konusu dönemde çocuğun mizah anlayışı oluşmaya başlamaktadır. Hayali oyunlar oynaması da muhtemeldir. 5 yaş döneminde iken çocukta otoriter tutumlar devam etmekle birlikte arkadaşlarının oyunlarda yer almasından mutlu olmaktadır. Bu yüzden arkadaşlarının isteklerine de dikkat etmeye çaba göstermektedir. Söz konusu dönemde sosyal çevresi kalabalık bir hale gelen çocuk akranlarıyla iş birliği yapma, kurallara itaat etme, eşyalarını akranlarıyla paylaşma ve sosyal açıdan daha yetkin olma benzeri davranışlarda bulunmaktadırlar (Oktay, 2000).

Oyunlar oynarken kendilerinden daha küçük olan arkadaşlarına rehberlik etmekten ve onlara yardımcı olmaktan keyif almaktadırlar (Oğuzkan ve Oral 1992).

Bununla birlikte kendisinden daha büyük olan bireylere ilgi duymaktadırlar. Aynı zamanda evin içerisindeki kuralları anlayabilecek kadar olgunlaşmışlardır. Söz konusu dönemde çocuk devamlı olarak konuşmayı istemektedir. Çocuklar kendi hemcinsleri ile arkadaşlık etme eğilimi göstermektedirler (Günindi, 2010).

6 yaş döneminde iken çocuk sosyalleşmenin bir ihtiyaç olduğunu fark etmektedirler. Sosyal çevresinde yer alan insanlarla etkileşim kurmak onlar açısından fazlasıyla önem taşımaktadır. Aynı zamanda arkadaş çevresi daha kalabalık bir hale gelmektedir. Etkinliklerde ve oyunlarda arkadaşları ile bir arada olmaktan oldukça haz duymaktadır (Oktay 2000). Bu dönem içerisinde çocuk fazlasıyla güçlü olan bir empati kurma kabiliyeti kazanmaktadır (Oğuzkan ve Oral, 1992).

Söz konusu dönemde çocuklarda prososyal davranışlar ile, akranlarıyla çekişme, saldırgan davranışlar benzeri olumsuz olan davranışlar gözlemlenebilmektedir (Çağdaş ve Seçer, 2015).

2.1.8. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerinin Önemi

21. yüzyılda kişinin diğer kişilerle iletişim kurmak amacıyla gerekli görülen yaşam becerilerini taşıyor ve yaşantısına aktarabiliyor olması oldukça önemli bir hale gelmiştir. Aynı zamanda 21. Yüzyıl becerileri bireylerarası yardımlaşma ya da öğrenmeye dayalı olan becerileri kapsamaktadır. Sosyal beceriler, bireylerarası becerileri ve yaşam becerileri bu becerilere örnek olarak gösterilebilmektedir (Fadel ve Trilling, 2009).

Sarıbaş vd. (2020) tarafından da gelişimin bir bütün olduğu ve tüm gelişim alanlarının birbirine etki ettiği ifade edilmektedir. Sosyal gelişim kapsamındaki en önemli etmenlerden birisi sosyal becerilerin kazanılması olarak ifade edilebilmektedir.

Sosyal becerilerin taşıdığı önem farklı bir beceri ile değiştirilmesi ya da vazgeçilmesi mümkün olmayan bir beceri olduğundan dolayı zamanla artış göstermektedir. Çocuklar hiçbir bilgi sahibi olmadan dünyaya geldiklerinden dolayı başka bireylerle etkileşim içerisinde olarak ve iletişim kurarak toplumun yasalarını, görgü kurallarını ve dili öğrenmek benzeri pek çok beceriyi edinmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte çocuk sosyal becerileri edinmeden sanat, tarih, ahlak ve müzik öğrenememektedir. Jafarık (2020) tarafından da bireylerin doğumları itibarıyla sosyal hayatlarına başladıkları ve kişinin çevresindeki durumlardan kendisini ayırması ile başlayan sosyal davranışın bir yetişkin bireyle sosyal ilişki kurmasıyla sürdüğü ifade edilmiştir. Sosyal becerilerin gelişim göstermesi doğum ile başlamaktadır ve yaşam boyu sürmektedir. Söz konusu gelişim ertelenemeyecek derecede önem taşımaktadır. Gerekli olan becerilerin doğru zamanda edinilememesi, bireyin daha sonraki yıllardaki yaşantısını olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Çocukluk dönemi sosyal gelişimin kalıcı ve yoğun olduğu bir dönemdir (Samancı ve Uçan, 2017).

Çubukçu ve Gültekin (2006) tarafından sosyal gelişim, kişinin doğumdan yetişkinlik dönemine dek farklı kişilerle kurduğu ilişkiler ve onlara yönelik geliştirdiği, önem verdiği davranışların bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte kişilerin sosyal gelişimlerini tamamlayamamaları ya da sosyal gelişimlerinin eksik olması onların daha

sonraki yaşantılarındaki sosyal davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Söz konusu kişilerin gelecekteki yaşantılarında duygusal ve sosyal problemler yaşaması olasıdır.

Akfırat (2006) tarafından sosyal becerileri gelişmiş bir bireyin, gündelik hayattaki ihtiyaçlarını giderebildiği, başkaları ve kendisi için sorumluluk ve katılım gerektiren hususlarda başa çıkma davranışları sergileyebildiği ifade edilmektedir. Sosyal becerileri az gelişmiş ya da gelişmemiş olan bireyin ise hayatındaki ihtiyaçları gideremediği, başkalarına ve kendisine yönelik sorumluluk geliştiremediği ifade edilmektedir. Aynı zamanda sosyal beceriler çocukların sağlıklı bir şekilde gelişmesine destek olmaktadır.

Samancı ve Uçan (2017) tarafından çocuk gelişiminin en fazla önem taşıyan bileşenlerinden birisinin sosyal beceriler olduğu ifade edilmektedir. Sosyal becerileri gelişmemiş olan çocuklar karşı karşıya kaldıkları problemleri çözme hususunda sosyal beceriler kazanmış olan çocuklara nazaran daha az seçeneğe sahip olmaktadır. Söz konusu seçeneklerin yoksunluğu, çocuk tarafından istenmeyen davranışların gerçekleştirilmesine yol açmaktadır.

Toplumsal yapının gücü bireylerin arasındaki ilişkilerin sağlığına bağlı olduğundan dolayı sağlıklı bir toplumun sürdürülmesinde sosyal becerilerin etkili olduğu ifade edilmektedir. Başkaları ile kurulan etkileşimi daha kolay bir hale getirmesi bakımından sosyal beceriler hem toplum hem de birey için fazlasıyla önem taşımaktadır. Hızlı bir şekilde gerçekleşen toplumsal değişimden dolayı kişiler fazla beceri ve bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Söz konusu beceri ve bilgilerin bir bölümü insanların bir arada yaşayabilmeleri ile alakalıdır (Ekinci Vural, 2006).

Çocuk gelişiminde söz konusu olduğu üzere sosyal becerilerin gelişmesi bakımından da okul öncesi dönem fazlasıyla önemlidir. Çünkü öğrenilmiş olan davranışlar zaman içerisinde kişinin doğal davranışlarına eklenmektedir. Bu bakımdan çocuklar duygu, davranış, düşünce ve gelişimsel özellikleri açısından yetişkinlerden farklı olan, yeniliğe ve değişime açık, oldukça benzersiz ve alıcı varlıklardır. Bu yüzden eğitim ortamının erken çocukluk evresinde uyaranlar ile doğrudan yüzleşebilecekleri bir şekilde oluşturulması fazlasıyla önem taşımaktadır. Çocuğun sağlıklı bir şekilde sosyalleşebilmesi, okulda ve evde alacağı eğitimin kalitesine bağlıdır (Ekinci Vural, 2006).

Çocuklar zaman içerisinde sosyal bağlamlarda aktif olan katılımcılar olarak birtakım roller edinmeye başlamaktadır. Bir yetişkin ya da akranla tekrar eden sosyal yaşantılar aracılığıyla diğer bireylerle iletişim kurabilmektedirler (Karaağaç, 2021).

Genel bağlamıyla daha çok sosyal beceriyi edinmiş olmak sosyal açıdan yararlıdır ve belirli bir dereceye dek sosyal bakımdan arzu edilebilmektedir (Riggio, 1986).

Okul öncesi dönemdeki çocuklar ile ilgili gerçekleştirilen araştırmalar çocukların akranlarıyla daha sağlıklı bir şekilde iletişim kurarak devam ettirmelerine ve çocukların akranları tarafından onaylanma seviyelerinin artış göstermesinde sosyal becerilerin taşıdığı önemi açığa çıkarmaktadır (Jafari, 2021; Özbey ve Gürler, 2019).

Edinilmiş olan sosyal beceriler çocuğun sosyal etkileşimini sağlamak amacı doğrultusunda ailesi, akranları, çevresi ve öğretmenleriyle olumlu yönde ilişkiler kurmasına zemin hazırlamaktadır. Çocuklar kendi kültürlerini edinerek toplumun bir parçası olmaktadır (Boz vd, 2018).

Akkök (2006) tarafından çocukların akademik kabiliyetlerinin yanında sosyal gelişimlerini esas almakta olan sosyal beceri eğitiminin de fazlasıyla önemli olduğu ifade edilmektedir. Bununla birlikte çocuklara sosyal becerilerin öğretilmesinin oldukça gerekli ve önemli olduğu, çocuklarda sosyal becerilerin eksik olmasının çocuğun akademik başarısında, çevreyle uyumunda, sosyal ilişkilerinde birtakım problemlere yol açabileceği savunulmaktadır (Akt. Samancı ve Uçan, 2017).

Çocukların sosyal becerilerinin eksik olması daha sonraki yaşantılarında bireyler arasındaki ilişkilerini ve toplumsal kabullerini olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal becerilerin gelişmemesinden dolayı kurdukları ilişkilerinde başarısız olan çocuklar kendilerini uyumsuz ve yalnız hissetmektedirler (Sarıbaş vd., 2020).

Çocukların yaşamlarının ilk dönemlerinde kazanmış oldukları sosyal beceriler başkalarıyla nasıl ilişki kurduklarını ve başkalarına nasıl davrandıklarını fazlasıyla etkilemektedir. Bir gruba dahil olma, paylaşma, imkanları paylaşma, kendi başına çalışma, diğer insanların haklarına karşı saygılı olma, sorumluluk üstlenmeye karşı istekli olma benzeri sosyal becerilerin küçük yaşlarda iken kazandırılmaya başlaması oldukça önem taşımaktadır (Jafarik,2021).

Çocukların sosyalleşmesine ve sosyal becerileri kazanmasına etki eden pek çok etmen bulunmaktadır. Erken çocukluk dönemi içerisinde çocuğun okula başlamasından önce kardeşler ve ebeveynleri, çocuk okul hayatına başladığında ise akranları ve öğretmenler önem taşıyan etmenlerdir (Sarıbaş vd., 2020).

Ebeveynlerin gösterdiği ilgi ve sevgi, çocuğun söz konusu yaşlardaki temel güven duygusunun gelişmesini sağlamaktadır. Çocuk ebeveynleriyle kurduğu ilişkilerinde olumlu

yönde izlenimler edinmişse başka bireylere karşı da benzer biçimlerde tavır ve tutumlar sergilemektedirler. Bu durumda sosyal becerilerin olumlu yönde gelişmesini sağlamaktadır. Çocuğun sosyal gelişiminde hem annesi hem babası ile kurduğu ilişkilerin oldukça önemli bir etkisi bulunmaktadır. Çocuğun sosyal gelişiminde babanın verdiği şefkat ve yakınlık olumlu yönde etki ederken reddetme ve nefret olumsuz yönde etki etmektedir (Ekinci Vural, 2006).

Bununla birlikte çocuğun yaşamı süresince sosyal becerilerinin gelişimi üzerinde belirleyici olan etmenlerin başında aile gelmektedir. Aile olgusu çocuğun paylaşmaya, saygıya, sevgiye ve farklı kişilerle olan ilişkilerine dair tutumlarını yansıtmaktadır. Toplum içerisinde kabul görmüş olan doğru ve iyi davranışları sergileme ve benimseme kabiliyeti kazanılan en uzun ömürlü ve ilk sosyal alandır. Ailenin çocuğa karşı olan davranışları çocukta hayat boyu kalıcı izler bırakmaktadır (Yaşar Ekici, 2015).

Bununla birlikte okul öncesi dönemde iken çocuğun sosyal becerilerinin gelişim göstermesi amacıyla ebeveynlerinden gördüğü teşvik ve destek çocuğun topluma adapte olma şansını arttırmaktadır. Çocuğun ebeveynlerinden kazanmış olduğu sosyal beceriler akranlarıyla ve toplumla olan etkileşimlerine yansımaktadır. Çocuklar sosyal becerilerinin genelini ve başkalarına karşı olan tavır ve tutumlarını ilk dönemlerinde iken anne ve babasıyla kurduğu temas aracılığıyla kazanmaktadırlar. Ardından çocuk yaşamını sürdürdüğü çevrede akranları ile temasta bulunarak bir takım sosyal becerileri öğrenmeye başlamaktadır. Fikrini paylaşma, müzakere etme, paylaşma, oyun grupları kurma kabiliyetlerini kazandırmaktadırlar. Çocuk okulda iken kendini tanıma, kendine güvenme, başka bireylerle konuşma ve yeni arkadaşlıklar kurma benzeri birtakım sosyal becerileri edinmektedir (Karaağaç, 2021)

Akran ilişkilerinin çocuklara oldukça olumlu katkıları bulunmaktadır. Bireyler arası ilişkilerde edinilmesi gereken iş birliği ve iletişim, problem çözme becerileri benzeri birçok becerinin kazanılması ve test edilmesi bakımından önem taşıyan bir fırsat ağı sunduğunu ifade etmektedir.

2.1.9. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Becerileri Etkileyen Faktörler

Erken yaşlarda iken sosyal becerilerin desteklenmesi ve geliştirilmesi çocuğun daha sonraki yaşlarında farklı insanlarla kurduğu etkileşimine etki etmektedir. Aynı zamanda kuracağı ilişkilerin belirleyicisi olması bakımından da önem taşımaktadır. Sosyal becerilere doğru bir şekilde destek olabilmek açısından söz konusu becerileri etkileyen etmenlerin bilinmesi gerekmektedir (Emen Parlatan ve Aslan, 2020).

Bu hususta çevresel ve bireysel etmenler erken çocukluk dönemi içerisinde sosyal becerilere etki eden etmenler olarak ön planda olmaktadır.

Bireysel Faktörler

Sosyal gelişime etki eden en önemli etmenlerden birisi bireysel etmenlerdir. Bireysel etmenler çevrenin etkisi olmaksızın bireyin kendisinden kaynaklanmakta olan mizaca bağlı veya fiziksel olarak görülen durumlardır. Cinsiyet, yaş, mizaç çocuğun sosyal gelişimine etki eden bireysel faktörlerdendir. Çocukların sahip olduğu sosyal beceriler incelemeye alınırken cinsiyet değişkeninin etkisinin bulunup bulunmadığına dair birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar farklılaşsa da erkek çocuklarına nazaran kız çocuklarının sosyal becerilerinin daha gelişmiş olduğunu belirleyen araştırmalara yaygın bir şekilde rastlanmaktadır (Emen Parlatan ve Aslan, 2020).

Çocukların sosyal becerilerine etki eden en önemli faktörlerden birisi de mizaç olarak ifade edilebilmektedir. Mizaç; bireyin davranış şekilleri ve çevreyi tecrübe edinerek tepki vermesi şeklinde tanımlamaya tabi tutulabilmektedir (Cantekin ve Gültekin Akduman, 2021).

Bebeklik döneminden itibaren davranışlarda mizacı gözlemlemek mümkündür. Kıskançlık, sakinlik, utangaçlık benzeri davranışlar bireyin mizacından kaynaklı olabilmektedir. Mizaç genellikle değişime karşı dirençli olmak şeklinde ifade edilmesine rağmen yaşamın erken dönemlerinde çevrenin sunduğu etkilerle de şekillenebilmektedir (Okyay, 2021).

Çevresel Faktörler

- **Aile:** Çocuğun ilk sosyal çevresi ailedir. Çocuğun gelişim göstermesinde, becerilerine destek olunmasında aile oldukça önemli bir yerdedir. Erken çocukluk dönemi içerisinde çocukların ailesi tarafından aldığı uyarıcılar ve destek çocuğun sosyal becerilerinde ve sosyal gelişiminde etkili olmaktadır. Söz konusu dönem

içerisinde çocuk tarafından aile fertleri model alınmaktadır ve onlar taklit edilerek sosyal beceriler geliştirilmektedir (Ersay, 2019).

Ebeveynleri tarafından sosyal becerilerine destek verilen çocuklar akranları ve diğer bireylerle daha olumlu ilişkiler kurmaktadır. Aynı zamanda davranışları daha az sorunludur (Warnes vd. 2005).

Ailelerin yaşam tarzı, yapısı, tutumları ve işlevleri çocukların sosyal gelişimlerinde oldukça farklı etkiler meydana getirmektedir. Örnek olarak otoriter anne tutumlarına nazaran demokratik anne tutumları çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde etkilemektedir (Gülbüz ve Kıran, 2018). Sosyal beceriler üzerinde etki sağlayan diğer etmenler de ailenin eğitim düzeyi ve sosyo- ekonomik düzeyidir (Pekdoğan, 2016).

- *Akranlar:* Çocukların sosyal gelişimlerine etki eden en önemli faktörlerden birisi de arkadaş ortamıdır. Erken çocukluk dönemi içerisinde çocuk akranlarıyla gireceği etkileşim sayesinde sosyal hayatın kurallarını öğrenmeye başlamaktadır. Çocuk bu dönemde kendisi gibi başkalarının haklarının da olduğunu fark etmektedir (Alpan, 2006).

Akranları ile arasındaki güç dengeleri farklı olmadığından dolayı birbirleri ile etkileşim kurmaları ve birbirlerinden öğrenmeleri esnasında daha çok sosyal beceriye gereksinim duymaktadırlar. Sorunlara beraber çözüm bulmaya çalışma ve iş birliği içerisinde hareket etme benzeri süreçleri bir arada yürütmektedirler (Berk, 2013).

Aynı zamanda akran öğrenmesi sayesinde çocuğun okula adapte olması daha kolay bir hale gelmektedir ve iletişim kabiliyetleri gelişim göstermektedir. Kısacası çocuğun sosyal becerilerine etki etmekte olan ve en fazla önem taşıyan çevresel etmenlerden birisi akran çevresi olduğundan dolayı çocuk ile akranlarının kuracak olduğu sağlıklı etkileşimin akran ilişkilerini başlatma ve devam ettirme becerilerine etki edeceği ifade edilmektedir (Emen Parlattan ve Aslan, 2020).

- *Okul ve Öğretmen:* Çocukların sosyal gelişimini hızlandıran etmenlerden birisi okul öncesi dönemle beraber yaşamına katılan öğretmen ve okul kavramlarıdır. Çocuk okul hayatına başlamasıyla beraber sosyal çevresi genişlemektedir. Dolayısıyla ailesi haricinde rol model alabilecek olduğu kişiler artmaktadır. Bu hususta okulun niteliği, eğitim anlayışı, öğretmenin tutumu ve yaklaşımları çocuğun sosyal becerilerinin gelişiminde etkili olmaktadır (Emen Parlattan ve Aslan, 2020).

Gerçekleştirilen araştırmalar okul öncesinde eğitim almakta olan çocukların eğitim almayanlara nazaran sosyal becerilerinin daha gelişmiş olduğunu açığa çıkarmaktadır (Kapıkıran vd. 2006; Pekdoğan, 2016).

Okul öncesi dönem içerisinde oldukça hızlı bir şekilde gelişim göstermekte olan sosyal becerilerin çevresel ve bireysel etmenlerden etkilenmekte olduğu ifade edilebilmektedir. Bu hususta çocuğun bireysel özelliklerinin farkına varılması ve gereksinimine uygun olarak okul, aile ve öğretmen tarafından desteklenmesi önemlidir. Bununla birlikte akranları ile etkileşim kurabileceği imkanların tanınması da oldukça önemli bir etmendir.

2.2. Teknoloji Bağımlılığı

2.2.1. Bağımlılık Kavramı

Bağımlılık denildiği zaman çoğunlukla akla ilk gelmekte olan kavramın madde bağımlılığı olduğu ifade edilmektedir. Günümüz koşullarında da bağımlılık kapsamında değerlendirilebilecek olan konulardan birisi de teknoloji bağımlılığıdır. Bir maddenin yok olmasına karşı koyamama durumu bağımlılığı ifade eden bir özelliktir. Bu nedenle bağımlılığın tanımlaması yapılırken kişinin kendi davranışlarını kontrol altında tutamamasından bahsedilmektedir (Egger ve Rotuerberg, 1996).

Bağımlılığa dair gerçekleştirilen bir açıklama bağlamında bir bireyin bağlanmış olduğu maddeyi kullanmasına engel getirildiğinde gerçekleştirdiği işin kontrolü kaybetmesi ve söz konusu durumdan kaçmaya yönelme gayretiyle göstermiş olduğu rahatsızlık belirtisidir. Bununla birlikte bağımlı olma durumu kullanıma alınan bir şeyin engellenmesine yönelik tepki vermesine, doğru bir şekilde düşünememesine ve fiziken hareketlerinin kontrolsüzlüğüne yol açmaktadır. Özünde gerçekleştirmesi gerekli olan her işin aksaması bireyin bağımlı olduğunun bir göstergesidir (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2016).

Aşırı derecede bağımlı davranışlar sergilemekte olan bireyin bağımlılık duyduğu araca karşı duymakta olduğu yoğun isteği ifade etmektedir (Shaffer, 1999).

Çoğunlukla bir uyarıcıya bağlı kalarak sıklıkla kontrol kaybının yaşanmakta olması, kullandıkların dolayı davranışsal ve fiziksel bozukluğa rağmen devamlı kullanma

arzusunda olması ve ısrarla davranışını sürdürmesi biçiminde meydana gelebilmektedir. Bağımlılık bakımından değerlendirdiğinde teknolojiyi kötüye kullanma şekli diğer bağımlılık duyulan maddelere göre daha hafif bir şekilde seyredebilmektedir.

Teknolojinin kullanıcı tarafından kontrollü bir şekilde kullanıma alınması bağımlılıktan ziyade teknolojinin bir gereksinim şeklinde yararlı bir araç olarak kullanılmasına imkân tanımaktadır. Fakat bu durumun gereksinim gibi görülerek kullanımının fazlalaştırılması bağımlılık meydana getirmektedir (Young, 2004).

Geçmişte televizyonun insanlarda bağımlılık yarattığı düşünülmekteydi. Günümüzde ise teknolojik alanda yaşanan gelişmeler sayesinde teknoloji her bireyin yaşamında yer edinmiştir. Geliştirilen küçük aletler bireylerin daha aktif bir şekilde bağımlı olmalarına yol açmıştır. Aktif bağımlılık durumunda zararlı maddelerin kullanımı alınması ile birlikte psikolojik ya da fiziksel bağımlılık meydana gelebilmektedir. Son zamanlar içerisinde farklı yeni türden bağımlılıkların meydana gelmeye başlamasıyla bireylerin bu duruma adapte olmaya başladığı görülmektedir (Greenfield, 2000).

Bağımlılığın yalnızca uyuşturucu, alkol, sigara benzeri kimyasal maddeler ile değil aynı zamanda alışveriş, kumar benzeri pek çok davranış eylemleri ile de meydana geldiği görülmektedir. Alkol bağımlılığı, madde bağımlılığı benzeri kimyasal bağımlılıklar günümüzde yerini telefon bağımlılığı, teknoloji bağımlılığı, televizyon bağımlılığı, internet bağımlılığı benzeri davranışa yönelik bağımlılıklara bırakmıştır (Griffiths, 1999).

Bağımlılık olgusunun türleri bulunmaktadır. Bağımlılık kavramı psikolojik bağımlılık ve fizyolojik bağımlılık şeklinde iki temel başlıkta incelenebilmektedir. Fizyolojik bağımlılık madde bağımlılığının gösterdiği bir etken olarak tanımlanabilmektedir. Uyuşturucu, alkol, kahve, sigara, çay ve benzeri ürünlere karşı olan bağımlılıklar madde bağımlılığı kapsamında değerlendirilmektedir. Bireylerin gerçekleştirdikleri işe engel olması, sosyal ve psikolojik ilişkilerini bozması ve pek çok sorun yaşaması benzeri problemlere maruz kaldığı bir bağımlılık türüdür (Karaman ve Kurtoğlu, 2009).

2.2.1.1. Fizyolojik Bağımlılık

Fizyolojik bağımlılık, bağımlılık yapıcı maddelerin düzenli kullanımı sonucu bedenin bu maddelere alışmasıdır. Dolayısıyla maddelerin azaltılması veya bırakılması durumunda

bedende yorgunluk belirtileri meydana gelir. Fiziksel bağımlılığın derecesi bağımlı olunan maddenin alımının kesilmesi sonucu ortaya çıkan eksikliğin şiddetiyle belirlenir. Öte yandan psikolojik bağımlılığın derecesi bireyden bireye farklılık gösterirken fiziksel bağımlılıkta böyle bir farklılık yoktur. Bu nedenle fiziksel bağımlılık tedavisinde bireysel farklılıkların dikkate alınması gerekmez (Güçlü, 2015).

2.2.1.2. Psikolojik Bağımlılık

Psikolojik bağımlılık kişinin arzularını ve isteklerini karşılayabilecek, kimyasal olmayan, gereksinimlerini gidermek amacıyla kişinin bir davranışa veya maddeye karşı istekli olması halidir. Davranışı veya maddeyi gösteren birey bu durumdan haz duyduğunda bir doyuma erişerek rahatlamaktadır. Davranışsal bağımlılık şeklinde de isimlendirilen psikolojik bağımlılık bireyin bağımlı olmaksızın kendiliğinden bir arayışa dahil olarak bir takım yan etkilerle karşı karşıya kalmasıdır. Söz konusu etkilerin davranışlarda da gözlemlenmesi kişinin psikolojik bağımlı olduğu anlamına gelmektedir (Sevindik, 2011).

Psikolojik bağımlı olan bireyler madde bağımlısı bireylerde olduğu üzere bir takım davranış özelliklerine sahiptir. Bağımlılık türlerinin ikisinde de bağımlı olunan maddeye karşı koyamamak söz konusudur. Kişinin bağımlı olması ve bu bağımlılığını fark etmesi en fazla önem taşıyan hususlardan birisidir. Davranışsal bağımlılık durumunun bireyleri psikolojik ve sosyal açıdan etkilemesi ileriki yaşamlarında problemlerin meydana gelmesine ve yaşam kalitelerinin düşmesine yol açmaktadır. Teknoloji bağımlılığı da bireyi davranışsal açıdan etkilemektedir (Henderson, 2001).

2.2.2. Teknoloji Bağımlılığının Belirtileri

Çocuklar açısından oyun, sosyal ağlar, internet gibi alanları kapsayan teknoloji bağımlılığı birtakım etki durumlarının nedeni olabilmektedir. Çocuklar bazında teknoloji bağımlılığı riski incelemeye alınırken internetin yanlış bir şekilde kullanılmasından dolayı meydana gelen kontrol güçlüğü, yoksunluk, sosyal izolasyon boyutları, işlev bozukluğu gibi hususların dikkate alınması gerekmektedir.

Yoksunluk:

Kullanıcıların aşırı derecede bilgisayar ve internet kullanımı teknoloji bağımlılığı olarak açıklanmaktadır. Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından 1994'te bağımlılık kavramı yoksunluk, tolerans ve mecburi bir şekilde kullanım arzusunun olması benzeri belirtiler ile ifade edilmiştir. Toleransın psikolojik semptomlarından bazıları ise devamlı olarak dokümanları düzenleme, bilgisayar oyunları oynama ya da etkileşimli tartışma gruplarında yer alma şeklinde açıklanmıştır. Bağımlı bireyler sorunlu davranışlarının bilincinde olsalar da devamlı olarak bilgisayar kullanmayı sürdürmektedirler. Söz konusu kişiler bilgisayara erişemedikleri durumlarda kaygı ve sinirlilik benzeri semptomlar göstermektedirler (Orzack, 1998).

Kontrol Güçlüğü:

Teknoloji bağımlılığı bulunan bireylerde kontrol güçlüğü problemi olabilmektedir. Bu kişiler gereğinden çok bağımlılık duydukları konuya karşı doyumsuz bir ilgi beslemektedirler. Aynı zamanda teknoloji kullanımını kontrol altında tutmakta veya sınırlamakta zorlanmaktadırlar. Genellikle planladıklarından çok daha uzun bir süre boyunca bağımlılık duydukları şeyi kullanmaktadırlar. Bu bağımlılık bir oyuna, internete ya da sosyal medya uygulamasına karşı olabilmektedir. Bu bireyler söz konusu alanlarda daha çok zaman geçirmek amacıyla farklı planlarını iptal edebilir, uykularından dahi vazgeçebilirler. Çocukların internet üzerinde geçirdikleri zamana dair gerçekleştirilen araştırmalar neticesinde internete girme isteklerine karşı direnip direnemedikleri, internette geçirdikleri sürenin farkındalığında olup olmamaları, internetten ayrılmaları gereken zamanı ayarlayıp ayarlayamamaları gibi hususlarda yaşadıkları güçlükler belirlenmiştir (Polat vd., 2019).

İşlevsellikte Bozulma

Teknoloji bağımlılığı bulunan çocuklarda işlevsellikte bozulmanın birbirinden farklı göstergeleri bulunabilmektedir. İnternetin aşırı derecede kullanımından dolayı çocuklar pek çok sorunla karşılaşabilmektedirler. Arkadaşların arasında iletişim sorunları, aile içi problemler, sosyal yaşama ve etkinliklere karşı duyulan ilginin azalması, iletişim sorunları,

okul ve ev sorumluluklarının gerçekleştirilememesi veya ihmal edilmesi gibi sorunlar görülebilmektedir. Çoğunlukla çocuğun gündelik hayatında uygulamaya alması gereken etkinlikleri gerçekleştirip gerçekleştirmediği, aile içerisindeki problemler, farklı sosyal aktiviteleri gerçekleştirmedeki eksiklikler, gün içerisindeki mesuliyetleri ihmal etme benzeri hususlarda yaşadıkları güçlükler belirlenmiştir (Polat vd., 2019).

Sosyal İzolasyon:

Teknoloji bağımlılığı bulunan çocuklarda yabancılık ve sosyal izolasyon gözlemlenebilmektedir. Sosyal yaşamdan izole olmak insanları şiddete itebilmektedir. Söz konusu durumda birey kendisini bütün dünyadan ve diğer bireylerden ayırtılmış hissetmektedir. Etrafında bulunan her bireyden kendisini farklı veya aşağıda görmektedir. Bu yüzden de kabalık ortamlardan uzak durmaya başlamaktadır. Kendisini toplumdan soyutlanmış görerek benliğini sorgulamaktadır. Toplu ortamlarda rahatsız, utangaç ve gergin hissetmektedir. Ortama uyum sağlamak amacıyla da çevresinde bulunan bireyler gibi davranmaktadır. Aynı zamanda sıra dışı olan özelliklerini gizlemeye çalışmaktadırlar (Müezzın, 2017).

İnternet bağımlısı olan bireyler fazla internet kullandıkları için çevreleriyle problemler yaşamaktadırlar. İnternet ortamında edinmiş oldukları arkadaşlıklarını gerçek hayattaki arkadaşlıklarından daha çok sevmektedirler. İnternet onlar için en iyi arkadaşlarıdır. Aynı zamanda internetsiz bir hayatı anlamsız görmektedirler. Sanal dünyada oldukça fazla zaman geçirdikleri için yüz yüze kurdukları iletişimlerde güçlük çekmektedirler. Çocukların bağımlılık derecesinde internet kullanımlarının arkadaşlarıyla ve ailesiyle yaşadıkları sosyal problemlere, dış dünyayla kurduğu etkileşiminde zorluklara neden olduğu belirlenmiştir (Polat vd., 2019).

Yalnızlık ve yabancılaşma da oldukça önemli sebepler arasında yer almaktadır. Kişinin toplumdan uzak kalmasını belirten yabancılaşma internet bağımlılığı ile bağlantılı olarak sorumlu tavırların algılanması açısından önem taşıyan bir olgudur. Yalnızlığın da toplumdan uzaklaşma ya da sosyalleşememe ile bağlantısı bulunmaktadır. Depresyon, yalnızlık, asosyallik gibi durumlar internet bağımlılığının hem bir sebebi hem de sonucudur (Ögel, 2015).

Aile içerisinde problemleri olan, benlik saygısı ve sosyal becerileri zayıf olan öğrencilerin kendilerini yalnızlaştırmaları ve çevreden soyutlamaları olasıdır. Söz konusu alanlarda

problem yaşıyan çocuklar kendilerini en rahat şekilde internette ifade edebilmektedirler (Ceyhan vd., 2007).

Yıldız ve Bölükbaş (2005) tarafından kişinin interneti kullanma zamanı artış gösterdikçe, sosyal yaşamdaki bireylerle daha az ilişki kurdukları ve kendilerini diğer bireylerden izole ettikleri ifade edilmektedir.

2.2.3. Teknoloji Bağımlılığının Türleri

2.2.3.1. İnternet Bağımlılığı

İnternet bağımlılığı bireysel hayatta kişilerin aşırı derecede internet kullanımlarının meydana getirdiği olumsuz nitelikli etkileri ifade etmek amacıyla kullanıma alınan bir kavramdır. Alkol bağımlılığında söz konusu olduğu üzere internet bağımlılığında da bağımlı bireyler alışkanlıklarından dolayı kendilerini bağımlı oldukları maddenin etkisine maruz bırakmaktadırlar. Ancak madde bağımlılığından farklı bir şekilde internet bağımlılığı birbirinden farklı dürtülerden ziyade davranışlarda etkisini göstermektedir. Söz konusu bağlamda internet bağımlılığına en yakın olan bozukluk DSM IV kapsamında dürtü kontrol bozuklukları başlığında bulunan “*patolojik kumar oynama*” şeklinde ifade edilmektedir (Griffiths, 1999; Young, 2004).

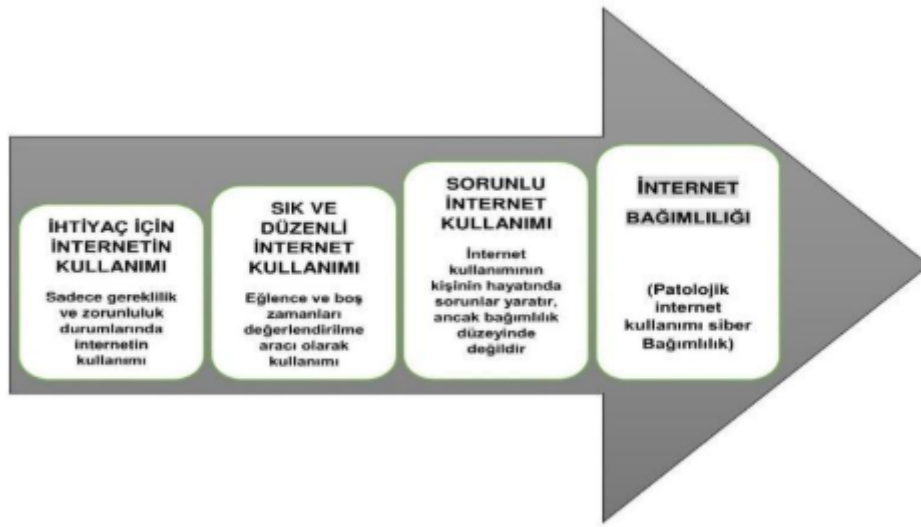
Aşırı derecede internet kullanılması ve kullanma isteğinin bastırılmaması, internet haricinde geçirilen zamanın değersiz görülmesi, internet olmadığı zamanlarda olumsuz yönde duygular hissedilmesi, aile, sosyal ve iş hayatında sorunların meydana gelmesi internet bağımlılığında görülen durumlardır. Aynı zamanda internet bağımlılığı bir klinik rahatsızlık şeklinde tanımlamaya tabii tutulabilmektedir (Young, 1996; Griffiths, 1999).

İnternet bağımlılığı madde kullanımından kaynaklı olmayan bir tür dürtü-kontrol bozukluğudur (Young, 1996).

İnternet bağımlılığı olgusu zamanla araştırmacılar ve klinisyenler tarafından farklı şekillerde isimlendirilmiştir. Literatürde internet bağımlılığına dair kavramlar “*patolojik internet kullanımı*” (Davis, 2001), “*internet bağımlılığı bozukluğu*” (Gonzalez, 2002),

“*problemlı internet kullanımı*” (Caplan, 2002), “*internet istismarı*” (Young ve Case, 2004), “*aşırı internet kullanımı*” şeklinde bulunmaktadır.

İnternet kullanım biçimleri kullanım miktarı bağlamında düşükten yükseğe dört basamakta ifade edilebilmektedir. Söz konusu basamaklar Şekil 1’de aktarılmıştır. İlk evrede birey yalnızca gerekli durumlarda ihtiyaçlarını karşılamak için internet kullanmaktadır. İkinci evrede ise sıklıkla ve düzenli bir şekilde internet kullanmaktadır. Söz konusu aşamada birey interneti eğlenmek için kullanır ve boş vakitlerini değerlendirir. Üçüncü evrede birey interneti kullanımından dolayı sorunlarla karşılaşabilmektedir. Dördüncü evrede ise birey bağımlılık durumuna erişmiştir ve internet kullanımı en üst seviyededir (Ögel, 2014).

Şekil 4. İnternetin normal seviyede kullanımından, internet bağımlılığına dek erişen evreleri

İnternet bağımlısı bireyde görülen belirtiler şu şekilde ifade edilebilmektedir (Griffiths, 1999; Cengizhan, 2005):

- Her gün internette zaman geçirilmek istenmesi, internette iken geçirdiği sürenin farkında olması, çok fazla vakit geçirdiği ifade edildiğinde ise söz konusu durumu inkâr etmesi veya yalanlar söyleyerek bu süreyi olduğundan daha azmış gibi göstermeye çalışması,
- İletişim kurması gerektiği zamanlarda karşısındaki bireylere sohbet odası isimleri, mail adresi vermesi,

- Bilgisayarda, internette çok uzun süre harcadığından dolayı suçluluk hissetmesi ancak bu mecralarda vakit geçirmekten fazlasıyla keyif aldığından dolayı vazgeçememesi,
- Alışverişlerini internette yapması,
- E-postasına gelen bildirimleri görmek için aşırı derecede istek duyması,
- İnternet haricindeki uğraşlara karşı olan ilginin yitirilmesi, bilgisayarda zaman geçirilemediğinde odağın tamamen bilgisayarda olması ve sinirlenilmesi,
- Spor aktivitelerinden uzaklaşılması ve kondisyon kaybının meydana gelmesi,
- Sosyal aktivitelerden uzak durulması, çevresi tarafından anlaşılama sorunu yaşanması,
- Devamlı yorgunluk, uykusuzluk hali ve iş verimliliğinin azalması,
- Aile üyelerine yeterli olan süreyi ayıramamasından dolayı aile bağlarının zayıflaması ve etrafında bulunan bireylerin azalması,
- Farklı kişilerle vakit geçirildiğinde internetten yoksunlaştırıldığını düşünmesi,
- İnsanlarla yüz yüze konuşmaktansa internet üzerinden konuşmak istemesi,
- Bilgisayarın sık kullanımından dolayı eşlerin arasında problem çıkması.

Söz konusu belirtiler incelemeye alındığında internet bağımlılığının meydana gelmesinin ardından kişinin hayatındaki her konunun bu bağımlılıktan olumsuz bir şekilde etkilendiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda internet bağımlılığının önüne geçilmesinin yalnızca bireyi söz konusu bağımlılıktan kurtarmakla kalmayarak aynı zamanda meydana gelmesi olası problemlerin de önüne geçecek olduğu düşünülmektedir (Young, 2004).

İnternet bağımlılığı neticesinde meydana gelebilecek problemlerin önüne geçilmesinin en iyi yolu internet kullanımında bireye cazip gelmekte olan durumları belirlemektir (Griffiths, 1999; Küçükkaragöz, 2002).

Bu bağlamda kuramlardan bazıları internet kullanımının sebeplerine dair açıklayıcı birtakım düşüncelerden bahsetmektedir. Davranışçı kuram bağlamında internet bağımlılığı iki temel öğrenme tarzıyla açıklanmaktadır. Bunlardan birisi klasik koşullanmadır. Birey için internet ilk zamanlarda o kadar anlamlı değilken zamanla online sohbetler ve oyunlarla eğlendiğinde aldığı hazzı devamlı yaşamak istemektedir. Edimsel koşullanma kapsamında ise internetle bilgilere kolay bir şekilde erişmenin ve insanlarla sanal iletişimde bulunmanın pekiştirici olduğu ifade edilmektedir (Küçükkaragöz, 2002; Beard, 2005).

Sosyal öğrenme kuramı bağlamında birey etrafındaki bireylerin davranışlarını gözlemlemektedir. Ardından bu davranışlar içerisinde kendisine en uygun olan davranışları gerçekleştirmektedir. Sosyal öğrenme süreci içerisinde model alınmakta olan bireyin özelliklerinin model almaya etkisi bulunmaktadır. Ergenlik dönemi içerisinde kişi genellikle akranlarını model almaktadır. Akranlarının arasındaki yaygın bir şekilde internet kullanımı durumunun söz konusu olması kişiyi internete bağımlı bir duruma getirmektedir (Yengin,2019).

Gestalt kuramı kapsamında kişi bağımlılık süreci içerisinde bilgisayara fazlasıyla yoğunlaştığından dolayı bilgisayar ile alakalı aktiviteleri “şekil” ve onun haricindeki her çeşit unsur daha az önemli olduğu için “zemin” olarak değerlendirmektedir. Aynı zamanda internetin çok yönlü bir şekilde kullanılmasından dolayı kişi interneti yaşamının bir parçasından ziyade bütünü şeklinde değerlendirmektedir. Bilişsel yaklaşımlar değerlendirildiğinde ise genellikle mantığa uymayan inançlar ve söz konusu inançların değiştirilmesine odaklanılmaktadır. İnternet bağımlılığın belirtilerinde de ifade edildiği gibi kişi internette geçirdiği zamanı eksik bir şekilde söylemektedir ve bu duruma kendisini de inandırmaktadır. Dolayısıyla internette daha çok zaman geçirmek için kendisini de kandırabilecek nitelikte bahaneler yaratmaktadır. Gelişimsel yaklaşım değerlendirildiğinde bireyin sosyalleşme gereksinimini, sosyal yeterliliklerinden eksik olması halinde sanal ortamlar üzerinden karşıladığı vurgulanmaktadır (Yengin,2019).

Ergenlik süreci içerisinde daha önemli bir hale gelen akranların türlü istekleri ergende oldukça ciddi bir yönlendirme meydana getirmektedir. Bununla birlikte ergenin içerisinde olduğu toplumsal yapıdan dolayı karşılaştığı türlü ebeveyn tutumları ve meslek tercihi benzeri etmenler onda baskı meydana getirmektedir. Dolayısıyla kendisini internetteki sanal dünyaya kapatmasına neden olmaktadır (Beard, 2005).

Sosyo-kültürel perspektiften değerlendirildiğinde ise aşırı derecede internet kullanımını tetikleyen sosyal, ailesel ve kültürel dinamiklerin üzerinde durulmaktadır. Örnek olarak birey öncelikle interneti aile içerisindeki anlaşmazlıklardan kaçınmak amacıyla kullanmakta iken zamanla söz konusu kaçışın bir bağımlılık durumuna geldiğini ileri sürmektedir. Kullanıcı bireyler çevresindeki kişilerin başkaları ile eğlenme, tanışma ve problemleri çözme yönteminin internet olduğunu ifade etmektedirler (Bacanlı,2014; Beard, 2005).

Söz konusu tüm bilgilerin yanı sıra önem taşıyan hususlardan birisi de internet bağımlılığının genellikle kimlerde daha çok etki sahibi olduğudur. Gerçekleştirilen çalışmalar değerlendirildiğinde söz konusu grubun genellikle ergenlik döneminde bulunan kişiler olduğu anlaşılmaktadır (Bölükbaş, 2003).

Bu bağlamda ergenlik dönemi ile bu dönemde meydana gelen birtakım değişimleri göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

İnternet Bağımlılığının Etkileri

İnternet bağımlılığı kullanıcıların yaşamlarını olumsuz etkileyebilecek türlü sonuçların meydana gelmesine yol açmaktadır. Söz konusu sonuçlar internet kullanıcısında psikolojik, sosyal, fiziksel ve akademik açıdan pek çok etki meydana getirmektedir.

Psikolojik Etkileri

Tüm bağımlılık türlerinde söz konusu olduğu üzere internet bağımlılığında da kullanıcı bireyde yoksunluk belirtileri gözlemlenmektedir. Birey interneti kullanamadığında kendisini gergin ve huzursuz hissetmektedir. Psikolojik durumları internet kullanımı bağlamında değişim gösteren kişiler; interneti kullanıma alırken kontrolsüz, interneti kullanmadıkları zamanlarda ise depresif olabilmektedirler. İnternet üzerinde amaçsız bir şekilde çevrimiçi kalmak bireylerde psikolojik problemler oluşturabilmektedir. İlerleyen zamanlarda kişi yüz yüze kurduğu iletişimlerde zorlanma, yalan söyleme, kolayca kaçma benzeri davranışlar sergileyebilmektedir. İnternet bağımlılığı sosyal ilişkilerin azalmasına yol açarak kişilerin kendilerini yalnız ve mutsuz hissetmelerine neden olmaktadır. Uzun zaman boyunca yalnız ve mutsuz hissetmek de depresyona neden olmaktadır (Çetinkaya, 2013).

İnternet bağımlısı olan kişilerde kaygı bozuklukları, depresyon ve kişilik bozukluklarına rastlanabilmektedir. İnternet bağımlılığının psikolojik etkilerinin daha iyi bir şekilde algılanması aynı zamanda sosyal etkilere de bağlı olmaktadır.

Sosyal Etkileri

İnsanlar sosyal varlıklardır. Toplumun içerisine doğmaktadırlar ve o toplum içerisinde büyüyüp gelişmektedirler. İnternet bağımlısı olan birey asosyallik seviyesine

gelebilmektedir. Devamlı olarak internette zaman geçirildiği için sosyalleşmenin farklı evrelerini gerçekleştirememektedirler. Bu kişiler toplumsal kimlik edinmekte ve toplumun gelenek ve göreneklerini öğrenmede zorlanmaktadır. Kişide internet ortamının davranış kalıpları gelişim göstererek kişi toplumdan ziyade internet toplumunun benimsediği normatif beklentileri benimsemektedir (Çetinkaya, 2013).

Kişide arkadaş ve aile ilişkilerinde uzaklaşmalar görülmektedir. Aynı zamanda internet haricindeki etkinliklere yönelik isteksizlik söz konusu olmaktadır. Toplum internet bağımlılığından olumsuz yönde etkilenmektedir. Toplum içerisinde yer alan insan kaynaklarının etkinliği ve verimliliği düşmektedir. Bağımlılığın türlü boyutlarda yer alan olumsuz etkilerinin mümkün olan en seviyeye indirgenmesi ve bağımlı olanların tedavi edilmesi amacıyla topluma bazı sorumluluklar düşmektedir (İşsever, 2016).

Bedensel Etkileri

İnternet bağımlısı olan kişiler sağlık problemleri bakımından risk altındadır. Bilgisayar ekranı üzerindeki elektromanyetik alandan ve bilgisayarın radyasyon yaymasından dolayı pek çok sağlık sorunu meydana gelebilmektedir. Aynı zamanda hareketsizlik nedeniyle obezite ve farklı fiziksel problemlerle karşılaşılabilir. Uzun zaman boyunca bilgisayarın kullanılması baş, sırt, boyun, el-bilek ve omuz ağrısına neden olabilmektedir. Bununla birlikte göz hastalıklarından beyin tümörüne dek gidebilen hastalıklara yol açmaktadır (Çetinkaya, 2013, s. 42-43).

Bunun haricinde internet bağımlılığının neden olduğu fiziksel belirtiler; migren ağrıları, gözlerde kuruluk, uyku bozuklukları, kişisel hijyenin sağlanması konusunda yetersizlik olarak ifade edilebilmektedir.

Akademik Etkileri

İnternet bağımlılığının ifade edilen etkileri ile akademik etkilerinin arasında bir bağlantı vardır. İnterneti uzun zaman boyunca bilinçsiz bir şekilde kullanmakta olan kişi uykusuzluk, yalnızlık, yorgunluk nedeniyle derslerini düzenli olarak takip edememektedir. Aynı zamanda internet bağımlısı olan kişilerin ders çalışma zamanlarında düşüş gözlemlenmektedir. Derse ayrılması gereken sürenin önemli bir bölümünü internete ve bilgisayara ayırması akademik açıdan başarısına olumsuz etki etmektedir (Çetinkaya, 2013).

İnternet bağımlısı olan bireyler verimsiz bir şekilde ders çalışma, okuldan atılma, düşük puanlar alma benzeri sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Bununla birlikte bireylerde okula gitmeyi reddetme ve devamsızlık davranışları gözlemlenmektedir. İnternette uzun zaman boyunca vakit geçirme nedeniyle uykusuz kalmakta olan kişilerin derslerde odaklarını toparlamakta güçlük çektikleri gözlemlenebilmektedir (Esen, 2010).

2.2.3.2. Oyun Bağımlılığı

Oyun sözcüğünün tanımlanmasında birbirinden farklı ifadeler kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu tarafından oyun “*yetenek ve zekâ geliştirici, belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2016).

Çocukların gelişimine katkıda bulunan oyun bir aktivitedir. Böylelikle hislerini ve fikirlerini dışarıya yansıtarak diğer bireylerle kurdukları ilişkilerini dışarıdan gözlemeleme imkânı elde etmektedirler. Bununla birlikte öğrenmiş oldukları oyunları eğlenceli olan bir ortam haline getirmektedir (Aydın, 2010).

Gerçek hayatta gerçekleştiremediği şeyleri devamlı engeller konularak engellenen davranış tutumlarının oyun aracılığıyla dışarıya yansıtıldığı gözlemlenmektedir. Gerçekleştirilen araştırmalarda bedende birikmiş olan fazla enerjinin meydana getirdiği gerginliğin oyun ile atılabildiği belirlenmiştir (Sevinç, 2004).

Oyunun kültürel etmenleri, toplumsal kuralları, çocuğun öğrenmesini, gelenek ve göreneklerin hayata yansıma şeklini daha kolay bir hale getirmesi söz konusudur. Bununla birlikte gelecekte yaşayacağı sorunların çocuğa oyun aracılığıyla ön hazırlık sağlayacağı mn görülmektedir (Aydın, 2010).

Çıkar gözetilmeden gönüllü bir şekilde gerçekleştirilmiş olan sınırlandırılmış etkinlikler bütünü oyun olarak ifade edilebilmektedir. Oyun kurallarıyla bütünleşen toplumsal bir kavramdır. Oyunlarda tek hedef kazanmak değildir. Aynı zamanda birtakım kuralların karmaşılaştırılarak çocukların özgür bir şekilde kendilerini dile getirdikleri eğlenceli bir aktivitedir (Sennet, 1996).

Oyunların iki gruba ayrıldığını ifade etmek mümkündür. Bu gruplardan birisi yalnız oynanan oyunlar iken diğeri takım olarak oynanmakta olan oyunlardır. Oyun çocuğun tek başına meydana getirdiği sade, bağımsız bir aktivitedir. Yalnız başına oynanmakta olan oyunlar çocuğun grup içerisinde oynanan oyunlar kapsamında kendisini göstermesi bakımından yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Grup olarak oyun oynamak çocuğun bireyler arası iletişimde önemli etkiler meydana getirmektedir. Böylelikle farklı çocuklarla anlaşmayı, hoşgörölü olmayı ve onlarla paylaşmayı öğrenmektedir (Ergün, 1980).

Oyunların birbirinden farklı amaçlara hitap ettiğı ifade edilebilmektedir. Oyun bazı bireyler açısından fiziksel bazı bireyler açısından da zihinsel olarak yapılan bir aktivitedir. Bazıları açısından da keyifli bir şekilde zaman geçirilmesini sağlamakta olan bir araçtır. Bununla birlikte oyunlarda kullanılmakta olan oyuncakların da oldukça önemli etkileri bulunmaktadır. Fakat her oyunun bir oyuncakla oynanmasına gerek yoktur. Sportif faaliyetler ile birlikte gerçekleştirilen koşu aktivitesi de oyun olarak değerlendirilebilmektedir (Onur ve Çelen, 2002).

Oyun yalnızca çocukların zaman geçirdiğı bir aktivite olarak değerlendirilmektedir. Fakat yaş fark etmeksizin her bireyin oyun oynama gereksinimi bulunmaktadır. Oyun oynamak stresi düşürerek bireylere mutluluk vermektedir. Bununla birlikte problemlere çözüm üretilmesinde yararı bulunan ve keyifli bir şekilde zaman geçirmeyi sağlayan bir aktivitedir (Nash ve Schaefer, 2017).

Oyun eğlenme amacıyla gerçekleştirilen etkinlikler ve hareketler bütünlüğüdür. Sonuçları fark etmemektedir (Yavuzer, 2012).

Oyun her yaş grubuna yönelik olmasına rağmen en çok gençlerin hayal dünyalarını etkilemekte, yaşamın bütün kaygılarından uzaklaşma olanağı tanımakta ve iyi bir şekilde zaman geçirilmesini sağlamaktadır. Teknoloji ile beraber oyunlar bilgisayar oyunları, video oyunları, mobil oyunlar biçiminde birbirine yakın olan olguların bir merkezde toplanmış olduğu ve oynanırken kumanda, tuş, klavye benzeri araçların kullanıma alındığı ve böylelikle dijital oyun şeklinde isimlendirilen bir kavrama dönüşmüştür (Kirriemuir, 2002).

Dijital oyunlar birden çok oyuncuyu ve ortamı barındırmaktadır. Aynı zamanda oyun oynamakta olan bireylere mutluluk hissiyatı vererek eğlendirmektedir. Bununla birlikte bireylerarası iletişim kurma ve sanal düşünce açısından olumlu bir ortam meydana getirmektedir (Tsai ve Lin, 2003).

Günümüzde teknolojik alanda yaşanan gelişmeler oyunları da etkilemiştir. Böylelikle oyunlar dijital ortam içerisinde oynanır hale gelmiştir. Söz konusu oyunlar tablet, telefon, bilgisayar benzeri cihazların kullanıma alınması ile oynanabilen ve aynı zamanda bir şey öğretme hedefi bulunmayan oyunlardır. Ancak her yaş grubundan insana hitap etmekte olan söz konusu oyunlar insanların gündelik yaşam aktivitelerini aksatmasına yol açmaktadır. Çocukların yeniliklere açık olmasında, sorunlara çözüm bulmada ve grup çalışmasına yatkınlığında dijital oyunların etkisi bulunmaktadır (Tüzün, 2006). Bununla birlikte bir rekabet ortamı meydana getirerek kaybetme ve kazanmayı, hislerini kontrol etmeyi öğretmektedir (Bayırtepe ve Tüzün, 2007).

Kimyasal bir madde kullanılmaksızın bireyin tavırlarında gözlemlenmekte olan kendisini psikolojik olarak rahatlatmak amacı doğrultusunda kullanmakta olduğu araçların bağımlılık etkisi meydana getirdiği ifade edilmektedir (Ercan, 2013). Dijital oyun oynayan bireylerde karar verme, sorun çözme, mantık yürütme benzeri gelişime katkıda bulunan etkilerin meydana gelmesi için oyunların bir sınır gözetilerek oynanması gerekmektedir (Young, 2009).

Oyunun aşırı derecede oynanması olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Saatler boyunca oturdukları yerden kalkmaksızın oyun oynayan bireyler psikolojik ve fizyolojik açıdan hasara uğramaktadırlar. Bel, boyun, sırt ağrıları görülmektedir ve iskelet ile kas sisteminde bozulmalara yol açmaktadır. Bununla birlikte devamlı beslenme isteği ile beraber obezite gibi problemler oluşabilmektedir (AMATEM, 2020). Bununla birlikte oyunlarda aşırı zaman geçirilmesi bireyi saldırganlık ve strese itmektedir. Kişiyi akademik açıdan da başarısızlığa sürüklemektedir. Okulu bırakma boyutuna dek gelmesine yol açmaktadır (EĞİTEK, 2008).

Çocukların oyun oynaması sosyal ilişkilerinde, biyolojik ve psikolojik gelişimlerinde, zihinsel becerilerinde oldukça önemli bir etkiye sahip olmaktadır. İletişim becerilerinin gelişmiş olması sorun çözme ve karar verme gibi becerilerinde gelişmesini sağlamaktadır (Horzum, 2011).

Bağımlılık meydana getirmekte olan aktivitelerden en önemlisi internet ortamı içerisinde kullanıma alınan dijital oyunlardır. Kişilerin interneti genellikle oyun oynamak için seçmeleri bu duruma güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bununla birlikte söz konusu durumda dijital oyun bağımlılığı ile internet bağımlılığı birbiriyle oldukça ilişkilidir. Ödül mekanizmasının uyarıcılarından bazıları; ödül şeklinde para sunulan şans oyunları, belirli

bir puanı ödüllendirmekte olan bilgisayar oyunları ve para kazanmayı hedef noktası haline getiren kumar oyunları olarak ifade edilebilmektedir. Bireyler söz konusu faaliyetlerinden dolayı sosyal, ailesel ve bireysel anlamlarda kayıplar yaşamalarına rağmen dürtülerini kontrol edemedikleri için kumar veya oyun bağımlılığına yakalanmaktadırlar (Uzbay, 2018).

Mobil araçlar veya bilgisayar aracılığıyla uzun zaman boyunca sağlıksız bir şekilde oyun oynanması neticesinde meydana gelen rahatsızlık durumu oyun bağımlılığı olarak ifade edilmektedir (Horzum, 2011).

2.2.3.3. Telefon Bağımlılığı

Teknolojik alanda meydana gelen gelişmeler taşınabilir olan elektronik cihazların yaygın olarak kullanımına neden olmuştur. Günümüzde akıllı telefonlar, boş zamanlarda eğlence aracı olması, iletişim kurma, bilgi toplanmasına olanak tanıma, sosyal ağlara bağlanma, navigasyon ve türlü uygulamalar barındırma benzeri özellikleri taşıdıkları için modern hayatın ayrılmaz bir parçasına dönüşmüşlerdir. İnsanların akıllı telefonları bu denli benimsemelerinin nedeni kolay bir şekilde taşınabilmeleri, çok fonksiyonlu özelliklere sahip olmalarıdır. Akıllı telefonlar söz konusu faydalarına rağmen bazı olumsuz etkilerin meydana gelmesine de yol açabilmektedir. İnsanların ekranda uzun süre kalmaları sağlık durumlarını, psikososyal işlevselliklerini ve davranışlarını olumsuz olarak etkilemektedir (Akulwar-Tajane vd., 2020).

Akıllı telefonlar sayesinde herhangi bir ortam içerisinde internete erişilebilmektedir. Akıllı telefonların eğlence ve sosyalleşme aracı olması, kolay ve hızlı bir şekilde iletişim kurulmasını mümkün kılması, bilgiye ulaşımı daha kolay bir hale getirmesi, zamanın yönetimini iyileştirmesi benzeri pek çok olumlu yönü bulunmaktadır. Ancak aşırı kullanılması neticesinde bağımlılığa yol açabilmektedir (Eliacik vd., 2016; Koças ve Şaşmaz, 2018).

Telefon bağımlısı olan kişilerde meydana gelen belirtilerden bazıları şu şekilde ifade edilebilmektedir (Ercan, 2021);

- Cep telefonları yanlarında değilken korku hissederek,
- Telefonla çok fazla vakit geçirirler,

- Sanal alemdeki ilişkileri gerçek dünyadaki ilişkilere nazaran daha çok severler,
- Gitmiş oldukları her ortamda ve her yerde telefonla çok fazla meşgul olmaktadırlar,
- Zihinsel meşguliyet yaşarlar,
- Hoşgörü kaybı yaşarlar,
- Kontrollerini kaybederler,
- Duygu durum bozukluklarına maruz kalmaktadırlar (Alptekin ve Pektekin, 2016).

Özellikle de ergen kişiler akıllı telefonların teknolojik imkanlarına karşı fazlasıyla ilgi duymaktadırlar. Ergenler açısından kullanılan akıllı telefonlar akran ortamı içerisinde kendisinin daha çok ilgi çekici şeklinde algılanmasına yol açmaktadır. Akıllı telefonun modeli bağlamında ergen akran grubunda kendisince bir prestij kazandığını düşünmektedir. Ergenlerin ebeveynlerine karşı özerkliklerinin gelişmesinde akıllı telefonlar etkili olmaktadır. Aynı zamanda birçok bakımdan kullanışlılığı yüksek olan akıllı telefonların yararlarının yanı sıra kontrol altında tutulamayacak seviyede aşırı kullanılmaları kişilerin arkadaşları ve ebeveynleri ile problem yaşamalarına yol açmaktadır. Dolayısıyla ergen kişilerin sağlık durumları olumsuz olarak etkilenmektedir (Ortabağ, 2016).

Ergenler arasında telefon bağımlılığı oldukça yaygın bir şekilde görülmektedir (Deveci, 2021). Ergenler üzerinde gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında akıllı telefon bağımlılığına rastlanma sıklığı %35,6 olarak ifade edilmiştir (Lee ve Lee, 2017).

Kalen (2018) tarafından lise öğrencilerinin üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada öğrencilerin %91,1'lik diliminin akıllı telefona sahip oldukları belirlenmiştir. Aynı zamanda araştırmaya katılım sağlayan ergen kişilerin genelinin gün içerisinde yaklaşık olarak 4 saat ve üzerinde telefonla vakit geçirdikleri saptanmıştır.

Görür (2019) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında 410 lise öğrencisi baz alınarak telefon bağımlılığına etki eden etmenler değerlendirilmiştir. Çalışma neticesinde akıllı telefona karşı bağımlılık seviyelerinin oldukça yüksek oldukları belirlenmiştir (Görür, 2019).

2.2.3.4. Sosyal Medya Bağımlılığı

Sosyal medya kişilerin kendi profillerini meydana getirdikleri ve profiller üzerinden ilişkilerini devam ettirdikleri veya yeni ilişki ve bağlantılar kurdukları, farklı kişilerin

profillerini inceledikleri, profillerinin gizlilik durumuna karar verebildikleri, anılarını, fikirlerini ya da tecrübelerini paylaşabildikleri platformlardır (Büyük, 2021).

Sosyal medya kişilere kendileri hakkında paylaşımda bulunabilecekleri, farklı kişilerin hayatlarını görebilecekleri, ortak bir amaç çerçevesinde bir araya gelebilecekleri bir ortam sunmaktadır (Büyük, 2021). Sosyal medyanın kişilere sundukları imkanlar kişilerin sosyal medya platformlarını plansız ve problemlili olarak kullanımlarına neden olmaktadır. Bu yüzden insanlarda sosyal medya bağımlılığı meydana gelebilmektedir (Karakaya, 2021).

Sosyal medya bağımlılığı bulunan kişiler devamlı sosyal medya uygulamalarını kullanmayı arzulamaktadırlar. Bununla birlikte günün oldukça önemli bir dilimini sosyal medya uygulamalarında geçirmektedirler. Sosyal medyaya erişemediğı zamanlarda duygusal problemler yaşayabilmektedirler. Bununla birlikte bağımlı olan kişiler sosyal medya uygulamalarını kullandıkları için gündelik yaşam aktivitelerini gerçekleştirmekte zorlanmaktadırlar. Aynı zamanda sosyal çevreleri ile kurdukları ilişkileri de hasar görmektedir (Ercan, 2021).

1990’larda kullanıma alınmaya başlanan sosyal medya kişilerin bir aplikasyon veya site üzerinden evrimii bir şekilde iletişim kurmalarını sağlayarak bilgi alışverişinde bulunmalarına imkân tanımaktadır. Böylelikle süreç içerisinde insanlığı yavaş yavaş kendisine bağımlı hale getirmektedir (Muradi, 2021).

Sosyal medya uygulamaları dünya genelinde ve Türkiye’de internet kullanıcıları tarafından sanal dünyanın önemli ve popüler olan bir parçası şeklinde değerlendirilmektedir. Bununla birlikte her gün onlarca birey bahsi geçen ağlara üyelik oluşturmaktadır (Atalayın, 2021). Sosyal medya uygulamaları en çok ergen kişiler tarafından kullanıma alınmaktadır. Bununla birlikte ergen kişiler sosyal medya bağımlılığı açısından riskli gruptadırlar (Kılınç, 2021).

Sosyal medya uygulamaları insanlara çok türlü imkanlar tanıyarak gençlerin söz konusu platformları kullanım oranlarını yükseltmektedir (Güngör, 2020). Sosyal medyanın kontrolsüz ve aşırı bir şekilde kullanıma alınması ergen kişilerin bağımlı olmasına neden olmaktadır. Sosyal medya uygulamalarının türlü şekilleri, insanların bilgi edinmesine, iletişim kurmasına, resim ya da video yüklemesine, bireysel durumlarına paylaşmasına, büyük ya da küçük gruplarla sohbet etmesine, sosyal medyayı takip etmesine imkân tanıyan araçlar şeklinde kullanıma alınmaktadır. Bu durumların her birisi ergenlerin arasında fazlasıyla popülerlik kazanabilmektedir (Dikeç vd., 2017).

İnsanlar sosyal medya platformlarında kendilerine sanal olan bir gerçeklik kurmaktadır. Söz konusu gerçeklik kapsamında kendi sanal gerçekliklerini görünür kılma ve beğenilme arzularının tatmin edilmesi için çabalamaktadırlar. Bu durum içerisinde insanlar sosyal medya uygulamalarına karşı bağımlılaşmaktadırlar. Söz konusu bağımlılık durumuna ergenlerde daha yaygın bir şekilde rastlanmaktadır. Çünkü ergenlik dönemi içerisinde olan kişiler arkadaşlık bağlarına fazlasıyla önem atfetmektedirler. Aynı zamanda akranları tarafından beğenilme, onaylanma benzeri beklentiler taşımaktadırlar. Bu nedenle sosyal medya uygulamalarında türlü paylaşımlarda bulunarak fazlasıyla beğeni alma gereksinimi duymaktadırlar. Bu bağlamda ergen kişiler sosyal medyayla daha çok vakit harcamaktadırlar. Kendilerinin meydana getirdikleri sanal dünyadan ayrılamamaktadırlar (Büyük, 2021).

2.2.4. Teknoloji Bağımlılığının Olumsuz Etkileri

Teknolojiye bağımlı olmanın kişinin bağımlı olması haricinde farklı çeşitlerde zararları bulunmaktadır. İnternet etkinliklerinde ve dijital ortamda fazlasıyla zaman geçirmeye bağlı olarak kişiler üzerinde bazı fizyolojik ve psikolojik sorunlar meydana gelebilmektedir. Söz konusu sorunların tedavi edilmesi için bir çaba gösterilmediğinde bu sorunlar daha ciddi bir hale gelerek kişinin yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürmesine engel olmaktadır.

Teknoloji bağımlılığına bağlı bir şekilde meydana gelen fiziksel problemler;

Göz Bozukluğu: Dijital cihazların ve bilgisayarların uzun zaman boyunca kullanımı bağlamında gözlerde meydana gelen ya da ilerleyen bozukluklar oluşabilmektedir (Akbulut, 2013)

El Bileği Ağrısı: Bilgisayar kullanırken farenin aşırı derecede kullanılmasından dolayı el bileğinde ciddi seviyede sinir sıkışmaları oluşurken kronik rahatsızlıklar ve şiddetli ağrılar kendisini gösterebilmektedir (Işık, 2007).

El ve Kol Ağrıları: Akıllı telefon kullanırken uzun süre mesajlaşmadan kaynaklı bir şekilde parmakların, ellerin ve kolların pozisyonları değişmeyerek aynı hareketleri tekrar ettiği için türlü sinir, kas, eklem ve tendon rahatsızlıkları gözlemlenebilmektedir.

Obezite Sorunu: Fiziksel etkinliklerin zamanla azalması, bedenin hareketsiz bir şekilde kalması, yemek ve uyku alışkanlıklarının bozulması bağımlı olan kişilerde obezite sorunun meydana gelmesine olanak tanımaktadır (Kumcağız vd., 2020).

Duruş Bozukluğu: Akıllı telefon ve bilgisayar kullanımı sırasında saatlerce eğilir gibi bir şekilde durma neticesinde duruş bozuklukları oluşmaktadır (Davis, 2001).

Uyku Bozukluğu: Bağımlı olan kişiler gün içerisinde ağırlıklı bir şekilde zamanlarını teknolojik ürünlerle geçirmektedirler. Bu yüzden zorunlu ve rutin işleri uykusundan fedakârlık ederek karşılamaya çalışmaktadırlar. Genellikle teknoloji bağımlılığı uyku problemlerine yol açmaktadır (Doğan, 2013).

Epileptik Kriz Riski: Bilgisayar ya da dijital cihazların kullanımının aşırıya kaçması halinde epileptik nöbet riski artış göstermektedir (Tamer ve Koç, 2010).

Kişisel Bakım Aksatma: Bireylerin rutin içerisinde aksatmadığı beslenme alışkanlıkları, kişisel bakımları, uyku düzenleri, temizlik faaliyetleri benzeri öncelikleri bağımlılıklarından dolayı hastalığa yakalanma riskini arttırmaktadır (Soule, Shell ve Kleen, 2003).

Tablo 1’de aktarıldığı üzere fiziksel problemler teknoloji bağımlılığının doğrudan insanlarda meydana getirdiği sorunlardır. Bu bağlamda bağımlı olan kişinin obezite problemi yaşıyor olması kalp damar yollarının yağlanması manasını taşımaktadır. Bununla birlikte kişinin hareketsiz bir şekilde kalması ve kilo alması durumlarında kalp rahatsızlıkları meydana gelmektedir.

Dolaylı ya da doğrudan bir şekilde fiziksel olarak ciddi problemlere neden olduğu gözlemlenebilmektedir. Teknoloji bağımlılığının meydana getirdiği ruhsal etkilerin kabullenilmesi ve fark edilmesi oldukça zaman alabilmektedir. Bu nedenle teknoloji bağımlılığının ruhsal etkileri uzun dönem içerisinde ciddi sorunlara yol açabilmektedir. Kişilerde gözlemlenen teknoloji bağımlılığının ruhsal etkileri ve bu etkilere karşılık gelmekte olan teknoloji bağımlılıklarının çeşitleriyle olan bağlantılarını belirleyen birtakım çalışmalar tabloyla aktarılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1

Teknoloji Bağımlılığının Ruhsal Etkileri Olduğuna Dair Çalışmalar

Saldırganlık	Çankaya G, Ergin H., 2015; Demirtaş ve Ferigül, 2014
Dikkat Eksikliği, depresyon, hiperaktivite	Karadağ ve Akçınar, 2019; Özen ve Topcu, 2017; Hyun vd., 2015
Sosyal Anksiyete	Zorbaz ve Dost, 2014; Sioni, Burleson ve Bekerian, 2017; Şahan ve Çapan, 2017; Yılmaz, Şar ve Civan, 2015
Obsesyon- kompulsiyon	Atahan ve Berna, 2019; Özen ve Topcu, 2017
Aleksitiminin	Özen ve Topcu, 2017; Kandri vd.,2014; Gaetan vd. 2016; Arcan ve Yüce, 2016

Dünya çapında kullanımı yaygınlık kazanan dijital araçlara ve bunların arasından özellikle de akıllı telefonlara bağımlı olmayan kişilerde gün içerisinde harcanan zaman uzun süreli olarak ifade edilebilecek bir süre değildir. Yeni nesillerin dijitalle iç içe olması mevcut kültür, toplum ve genel itibarıyla bütün yaşantının değişeceğini ve değişmekte olduğunu ifade etmektedir. Teknolojinin bu kadar ilerlemesinden dolayı literatür kapsamında bütüncül bir yaklaşımla çözüm yollarına gidildiği gözlemlenmektedir. İnsanların üzerinde teknolojinin oldukça şiddetli etkilerinin bulunmasından dolayı bütüncül bir anlayışla etkili olan verilerin elde edilmesi hedeflenmektedir. Dünya çapında dijital araçların yaygınlık kazanmasıyla bütün insanların benzer dönemler içerisinde benzer tepkiler ve etkiler göstermekte olduğu öngörülmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde siber teknoloji olgusu teknolojiyle bağlantılı olarak meydana gelen bütün gelişmeleri ve söz konusu gelişmelerden etkilenen tüm ruhsal durumları kapsamaktadır. Siber teknoloji; siber-uzay, güdümbilim (sibernetik), iletişim, denetleme ile ilgili alanların zihinsel, psikolojik ve davranışsal açıdan etki ve tepkilerinin bağlantılarının açıklanmasını amaçlayan bir disiplin olarak ifade edilebilmektedir (Peterseb ve Johnston, 2015).

İnsanlar üzerinde siber/sanal alanın ruhsal etkileri ve kişilerin bu etkilere karşı reaksiyonları çevrimiçi bir şekilde hizmet veren makinelerin ve yazılımların bireylerle uyumu bakımından oldukça önemlidir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çalışmalar ile sanal ortam içerisinde gerçekleşen bazı dijital hastalıklar tanımlamaya tabii tutulmuştur (Tablo 2).

Tablo 2

Dijital Hastalıklar ve Tanımları

Ego Sörfü (egosurfng)	Kullanıcı bireylerin kendilerini arama motorları aracılığıyla arattırmakta olduğu hastalıklı bir durumdur.
Kaçırma Korkusu (Fear of missing outFOMO)	Teknoloji kapsamındaki sanal alanlarda bilgi akışı devamlı ve çok hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu yüzden bireyler bazı şeyleri kaçırmamak amacıyla devamlı olarak takip etme isteği duymaktadır. Bu takip isteğinin oluşturduğu kaygı kaçırma korkusu olarak ifade edilmektedir.
Nomofobi (Nomophobia)	Bireyin telefonunu kullanmama ya da kaybetme fikriyle üst tonda hissedilmekte olan korkudur.
Tekno-Stres (Teckno-stress)	Bireylerin teknoloji temelli nedenlerden dolayı strese maruz kalmasıyla kaygılanma, öfkelenme, korkma, tedirgin olma benzeri stres tepkimelerini yansıtmaları teknostres olarak isimlendirilmektedir.
Siberhondrik (Cyberchondria)	İnsanların yaşamış oldukları hastalıklar, rahatsızlıklar ve bazı problemler açısından ilgili kurumlardan hizmet almaktan ziyade çevrimiçi alanlar içerisinde ya da arama motorlarında çözümler aramaktır.
Enfornografi (infornography)	Enformasyon ile pornografi kelimelerinin birleşmesinden oluşan bu sözcük sanal alanlarda bilgiye erişme arzusunun giderilmeye çalışılması eğiliminin kullanma, edinme ve paylaşma durumlarında saplantı haline gelmesi şeklinde ifade edilmektedir.
Siber-stalk (Cyber-stalking)	Çevrimiçi bir şekilde insanların ilgilenmediği ya da ilgilendiği kurumların veya kişilerin gizli bir şekilde takip etmelerinin saplantı haline gelmesi
Dijital Amnezi (Digital Amnesia)	Dijital teknolojinin sahip olduğu bilgileri depolama özelliğinden dolayı gündelik hayatta edinilen bilgilerin akılda tutulmasına gerek olmadığını, çevrimiçi bir şekilde her an erişilebileceğini düşünme durumu (Aslan ve Küçükvardar, 2019)
Selfitis (Selfie-hastalığı)	İnsanın sürekli bir şekilde dijital mecralarda kendisini etkileşime açık olan bir duruma getirme gereksinimi duyması, her anı paylaşma amacıyla dijital ortamlara ve cihazlara karşı gelemediği istek durumu
Phubbing	Görmezden gelme (snubbing) ve telefon sözcüklerinden türetilen bir kavramdır. Gerçek bir sosyal ortam içerisinde bir arada olan kişilerin iletişim kurmaktan ziyade akıllı telefonlarına odaklanarak çevrimiçi olan mecraları seçmesi halidir

Kaynak: (Aslan ve Küçükvardar, 2019; Polat, R. 2017; Akmeşe ve Deniz 2017)

Literatür kapsamında teknoloji araçlarının devamlı olarak kullanılmasının insanların üzerinde olumlu yönde etkilerinin bulunduğu (Petersen ve Jonston, 2015), bu araçların eğitim ve öğretim süreçlerinde kullanıma alınması ile çocukların ilgilerini yükselterek güç problemlerin somut hale getirilmesini sağladığı (Vural, 2014), insanların yaşam kalitesini artırma noktasında internet kullanımının önemli olduğu (Lissitsa ve ChachashviliBolotin,

2016), eğitimcilerin ve ailelerin denetiminde kullanılmakta olan teknolojik araçların çocukların belleklerine ve zihin fonksiyonlarına yararlı olabileceği ifade edilmektedir.

2.3. Okul Öncesi Çocukların Sağlığı ve Teknoloji Kullanımı

Küreselleşen dünyada her geçen gün artan yenilikler teknoloji alanındaki gelişmeleri de beraberinde getirmektedir. Teknolojik yenilikler günlük yaşamın her alanına yayılarak insanların hayatını tümüyle etkilemektedir. Bahsi geçen süreçten okul öncesi çağındaki çocukların da etkilendiği yapılan araştırmalar ile ortaya koyulmuştur. Konu ile ilişkili yapılan çalışmalar okul öncesi çağındaki çocukların bu süreçten olumsuz yönlerde etkilenebileceğini ortaya koymaktadır. Bahsi geçen olumsuz etkilere örnek vermek gerekirse, çocukların teknolojik aletler karşısında uzun süreler geçirmeleri yeme düzensizliğini tetikleyebilmekte ve kilo dengelerini bozabilmekte, uyku düzenini olumsuz etkileyebilmekte, kas-iskelet rahatsızlıklarının görülmesine sebep olmakta, dil gelişimi ve öğrenme yeteneklerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Okul öncesi, çocuklarda bedensel ve zihinsel gelişiminin en yoğun görüldüğü dönemdir. Başka bir ifade ile bu dönem çocukların bedensel ve zihinsel gelişimini destekleyebilecek değişikliklerin görüldüğü dönemdir. Ancak teknolojik aletler ile geçirilen uzun süreler çocukların bedensel ve zihinsel gelişme sürecinde olumsuz etkilerin görülme olasılığını arttırmaktadır. Okul öncesi çocukların ekrana maruz kalma süreleri ile okuma-yazma becerileri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada, ekran karşısında uzun vakit geçiren çocukların beyin gelişiminde çeşitli olumsuzluklar ile karşılaşılabilmesi ortaya koyulmuştur (Hutton vd., 2020).

Özetlemek gerekirse, yapılan araştırmalar, okul öncesi çağındaki çocukların teknolojik aletler karşısında uzun süreler geçirmelerinin çocukların bedensel ve zihinsel gelişimine olumsuz yönde etki edebileceğini ve fiziksel aktivite yetersizliğini tetikleyebileceğini ortaya koymaktadır.

Bu konu ile ilişkili olarak Chen ve diğerleri (2020) 0-6 yaş aralığındaki çocuklarda ekran karşısında vakit geçirme ve 24 saat boyunca hareket etme eğilimlerini incelemiştir. Yaptıkları çalışma ile özellikle 2-3 yaş grubundaki çocukların günde iki saatten daha uzun

süre ekran karşısında kalmalarının sedanter yaşam şeklini tetiklediği ve daha az hareket etmelerinin fiziksel aktivite yetersizliğini ortaya koyduğunu ifade etmişlerdir.

Teknolojik aletlerle geçirilen uzun vakitlerin fiziksel aktiviteleri azaltması ve çocukları hareketsizliğe itmesi aynı zamanda gereğinden fazla kilo alımına sebep olmakta ve çocuklarda obezite görülme riskini arttırmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmalar, günde beş saatten daha uzun süre televizyon izleyen çocuklarda gereğinden fazla kilo alma riskinin, daha az süre televizyon izleyen çocuklara kıyasla çok daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır (Reid vd., 2016). Nitekim, ekrana bakma süresinin bedensel aktiviteleri azalttığı, bu durumun sonucu olarak da kilo alımı ve obezite rahatsızlıklarının görülme sıklığını arttırdığı yönünde çeşitli çalışmalarda ortak bir kanıya varıldığı görülmektedir (Sisson vd., 2010).

Çalışmalar, ekran karşısında geçen vaktin uzun olmasının uyku düzenini de olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ekran süresi çocukların uyku saatini geciktirebilir, uykuya dalmayı zorlaştırabilir ya da uykuya ayrılan vakti kısaltabilir. Bu durum ise çocukların büyüme sürecinde zihinsel ve bedensel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Cheung vd., 2017).

Yetersiz ve düzensiz uyku, çocukların büyüme ve gelişimini olumsuz etkileyen en büyük etkenlerden biridir; çocukların okul hayatındaki başarısını ve ruhsal davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Türkiye genelinde çocukların ekranın karşısında geçirdikleri zamanın artması daha fazla şiddet içeren içeriklere maruz kalmaları anlamına gelmektedir. Gerçekleştirilen çalışmalarda Türkiye genelinde çocukların en sık televizyon izledikleri saatler içerisinde özel televizyon kanallarında sunulan filmlerin önem taşıyan bir bölümünün şiddet içerdiği ifade edilmiştir. Söz konusu araştırmalarda hafta içerisinde 16.00 ila 21.30 saatleri aralığında ve hafta sonları 09.00 ila 21.30 saatleri aralığında beş tane özel televizyon kanalında yayınlanmakta olan 80 filmin şiddet içeriği incelemeye alınmıştır. Çalışma kapsamında incelenmekte olan 80 adet filmin %33,1’lik diliminde şiddet içerikli olan sahneler belirlenmiştir. Bu sahnelerin %3,8’lik dilimi fiziksel şiddet içermekte iken %8,4’lük oranı ise psikolojik şiddet içermektedir (Ayrancı vd., 2004).

Türk televizyonlarında sunulan filmlerin çocuklar açısından fazlasıyla tehlike arz edebileceği yapılan araştırmalarda ifade edilmektedir. Dolayısıyla çoğunlukla şiddet içeren görsellere, sahneler maruz kalmakta olan çocukların şiddete eğilimli bir duruma gelmesi olasıdır. Okul öncesindeki dönemde aşırı derecede ekran süresinin çocukların ilkökul

dönemindeki zorbalığa karışma tehlikesini yükseltmesi de söz konusudur (Verlinden vd., 2014).

Literatür kapsamında çocukların teknolojik cihaz kullanmalarının kas ve iskelet sistemi problemleriyle bağlantısını araştırmakta olan çalışmalar sağlıkçıların ve ebeveynlerin dikkatini çekmekte olan ve önem taşıyan bir konuya değinmektedirler. Çocukların kas ve iskelet sistemine dair problemlerinin yetişkinlere nazaran daha çok olmasının iki temel sebebi bulunmaktadır. Bunlardan ilki çocukların kas-iskelet sistemlerinin tam olarak gelişmediğinden dolayı yetişkinlere nazaran daha hassas olmasıdır. İkinci neden ise yetişkinlerin geneline göre tasarlanmasından dolayı teknolojik ürünlerin çocukların bedenlerine uygun olmamasıdır (Oates vd., 1998).

Teknolojik aletlerin yaygınlık kazanması kas ve iskelet sistemine dair hastalıkların artmasına yol açmıştır. Bununla birlikte söz konusu artış yaş, cinsiyet, sedanter aktiviteler ve vücut kütle indeksi (VKİ) benzeri fiziksel etmenlerin yanı sıra somatik şikâyet ve izleme kaygısı benzeri psikolojik etmenlerle de bağdaştırılmıştır (Harris vd., 2015).

Çocukların kas ve iskelet sistemleri açısından teknolojik cihazlar fazlasıyla önemli bir tehdittir. Tabletler ile birlikte oyunlar oynamak çocuklarda yetişkinlik ve çocukluk dönemlerinde sırt, boyun ve omuz ağrılarına yol açmaktadır. Gerçekleştirilen bir araştırma kapsamında tablet ile oyun oynamakta olan çocukların oyuncaklarla oynayan ya da televizyon izleyen çocuklara nazaran daha çok gövde, baş ve üst kol açılarında değişiklik yaptığı belirlenmiştir. Oyuncaklar ile birlikte oyun oynayan çocuklara nazaran tabletle oynayan çocukların daha az üst kol, gövde ve dirsek postürü varyasyonu, daha çok oturma, daha az trapezius kası aktivitesi ve fiziksel aktivite sergilemesi çocuklarda teknolojik cihazların fazla kullanımının sedanter yaşam tarzı riski ile kas-iskelet sistemi rahatsızlıklarını arttırabileceği öngörülmektedir. Bu yüzden bakıcıların ve ebeveynlerin çocuklarının teknolojik cihazları kullanmasına sınırlama getirmesi ve onları oyuncaklarla birlikte oynamaya yönlendirmesi oldukça önemlidir (Howie vd., 2017). Ekran başında uzun zaman boyunca kalan çocukların öğrenme becerileri, dil gelişimleri, uykuları, kiloları ve hatta zorbalığa karışma riskleri olumsuz yönde etkilenmektedir.

almaktadır. İki farklı araştırmacı çocukları ebeveynlerinin çocuğu okula getirme ve okuldan alma zamanlarında gözlemlemişlerdir. Çalışma neticesinde öğretmenlerinin sosyal beceri seviyelerini yüksek olarak değerlendirdikleri çocukların daha düşük seviyede sosyal beceri düzeyine sahip olan akranlarına nazaran okul personeli ve arkadaşları ile daha çok iletişim kurduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda çocuğun etrafında bulunan yetişkin bireylerin çocuğa modellik yapmasının sosyal becerilerin gelişimine katkıda bulunduğu vurgulanmıştır.

Karoğlu, Ünüvar (2017) tarafından gerçekleştirilmiş bir çalışma kapsamında okul öncesi eğitim almakta olan 3 ila 6 yaş çocukların genel gelişim seviyeleri, sosyal davranışları ve becerileri saptanarak türlü değişkenler bağlamında farklılaşıp farklılaşmadığı incelemeye tabii tutulmuştur. Bu açıdan; okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal davranışlarının ve becerilerinin, gelişim alan özelliklerinin; cinsiyetlerine, yaşlarına ve gelişim durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırma 151 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler ise söz konusu çocukların ebeveynleri ve öğretmenleriyle yapılan görüşmeler ve çocuklar ile gerçekleştirilen uygulamalar ile toplanmıştır. Araştırma sonucunda erişilen bulgular okul öncesi eğitim almakta olan çocukların yaşları bağlamında sosyal becerilerinde ve gelişim özelliklerinde anlamlı yönde farklılıkların bulunduğunu göstermiştir. Sosyal davranışlar kapsamında ise yaşlar bağlamında anlamlı yönde bir farklılaşmanın olmadığı belirlenmiştir. Söz konusu araştırmadan elde edilmiş olan bulgular çocukların sosyal becerileri, gelişim özellikleri ve sosyal davranışlarının cinsiyetleri bağlamında anlamlı yönde farklılık göstermediğini ifade etmektedir.

Lau ve arkadaşları (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında yüksek seviyede anksiyete bozukluğu riski olan çocuklar örneklem grubu olarak tercih edilerek ebeveynlerin eğitilmesiyle çocuklarda kaygıya dair erken müdahalenin etkililik seviyesinin araştırılması amaçlanmıştır. Gerçekleştirilen bu çalışma kapsamında 3 ila 5 yaşları aralığındaki 72 çocuk ile çalışılmıştır. Söz konusu çocuklar ebeveynleri davranışsal ve duygusal açıdan sıkıntılı olan çocuklardan seçilmiştir. Ebeveynlerin bir bölümü, ebeveynlik becerilerine dair seanslara katılmıştır. Kontrol grubuna dahil edilen diğer ebeveynler ise altı aylık sürecin sonunda sadece ebeveyn eğitimine tabi tutulmuştur. Araştırmadan elde edilen ilk bulgular bağlamında kontrol grubuna nazaran çocukların sosyal becerilerine ve ebeveynlerin ebeveynlik becerilerine destek olmak amacıyla eğitim gören müdahale grubu içerisindeki ebeveynlerin çocuklarının anksiyete bakımından büyük

bir oranda iyileştikleri ve şiddete dair davranışlarının hafiflediği belirlenmiştir. Bir yılın ardından da söz konusu etkinin korunmakta olduğunu ifade eden araştırma sonucunda çocukların ebeveynlerinin de katılım sağlayacakları erken müdahale programı ile gelişimlerine etki eden muhtemel risklerden önemli bir oranda korunabilecek oldukları ifade edilmiştir.

Boz vd., (2018) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ailelerinde katılım sağladığı sosyal beceri oyunlarının çocukların sosyal beceriler bakımından gelişmesine olan etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında örneklem grubu olarak okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören 60 ila 72 aylık 58 çocuk rastgele bir şekilde seçilmiştir. Deney I ve II grupları ile beraber 8 hafta süresince hafta içerisinde üç gün boyunca 48 adet sosyal beceri oyununa katılım sağlanmıştır. Deney grubu II içerisinde yer alan çocuklarla birlikte söz konusu oyunların yanı sıra ebeveynlerin katılım sağladıkları oyunların da oynanması sağlanmıştır. Kontrol grubunda yer alan çocuklara yönelik ise bir müdahale planı yapılmamıştır. Çalışma neticesinde ebeveynlerin katılımını içermekte olan oyunların oynanmakta olduğu Deney Grubu II kapsamında yer alan çocukların sosyal beceri seviyelerinde diğerlerine nazaran anlamlı yönde bir fark belirlenmiştir ($p<0,05$).

Hinkley ve arkadaşları (2018) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında çocukların açık havada fiziksel faaliyetler gerçekleştirdikleri süre ve ekran karşısında geçirdikleri süre ile sosyal becerilerinin arasında bulunan potansiyel ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma genelinde 2 ila 5 yaş aralığında çocuğa sahip olan 575 ebeveyne ulaşılmıştır. Söz konusu ebeveynlerin %54'ü erkektir. Ebeveynlerden Uyarlanabilir Sosyal Davranış Envanteri ile çocuklarının açık havada vakit geçirme süreleri, ekran karşısında kalma süreleri ve sosyal becerileri ile ilgili veriler toplamışlardır. Çalışma neticesinde bilgisayar, televizyon ve telefon ekranı karşısında çok fazla vakit geçiren çocukların sosyal becerilerinin olumsuz yönde etkilendiği belirlenmiştir. Bununla birlikte açık havada vakit geçiren çocukların ise sosyal becerilerinde olumlu yönde gelişmelerin olduğu ifade edilmiştir.

Behrendt vd. (2019) tarafından duygusal ve sosyal yeterliliklerin hayatın erken döneminde geliştiğine vurgu yapılmaktadır. Gerçekleştirdikleri bir çalışmada annelerin ruhsal sağlıklarının çocukların sosyal duygusal becerilerine uzun vadede etkilerini araştırmayı hedeflemişlerdir. Çalışma neticesinde duyarlı bir şekilde davranan ve sağlıklı bağlanma yaşayan annelerin çocuklarının sosyal yetkinlik becerilerinin daha fazla geliştiği gözlemlenmiştir. Sağlıklı bir şekilde bağlanamayan ve ruhsal güçlükler yaşayan annelerin

çocuklarının sosyal yetkinliklerinin daha az olduğu aynı zamanda sosyal etkileşimlerinde daha fazla sorun olduğu neticesine erişilmiştir. Elde edilen bulgular çocukların duygusal ve sosyal açıdan sağlıklı gelişmeleri amacıyla anne ve çocuk etkileşiminin özelliğine etki eden anneye ait olan etmenlerin taşıdığı önemi açığa çıkarmıştır. Annelerinden dolayı gelişen sebeplerle gelişiminin risk altında bulunabileceği çocuklar açısından erken müdahalenin ve önleme çalışmalarının önemi vurgulanmıştır.

Larose vd. (2019) tarafından sanayileşen ülkelerde yaşamakta olan ve anne babaları çalışmakta olan pek çok çocuğun grup şeklinde yaşamının gerekliliklerinden olan sosyal becerileri edinmemiş olduğu halde anaokullarına gitmeye mecbur kalmalarının çocuklar açısından bir stres etmeni olduğu ifade edilmektedir. Bu yüzden gerçekleştirdikleri çalışmalarda çocukların stres seviyesi üzerinde sosyal beceri eğitim programlarının etkisini incelemeye almayı hedeflemişlerdir. Okul öncesi kurumlarında eğitimci olanlar aracılığıyla gündelik kortizol seviyeleri üzerinde sosyal beceri müdahale programının etkisinin olup olmadığını denemişlerdir. Sosyo-ekonomik seviyesi düşük olan bölgelerde yer alan okul öncesi dönemdeki 361 çocuk ile müdahale ve kontrol grupları oluşturmuşlardır. Gün içerisinde üç kez çocukların tükürükleri uygulamanın öncesinde ve sonrasında kortizol seviyelerinin değerlendirilmesi amacıyla alınmıştır. Müdahale grubunda yer alan çocuklar öz düzenleme becerileri ile sosyal becerilerin desteklenmesine dair yapılandırılmış olan bir programa 8 ay süresince katılım sağlamışlardır. Araştırma neticesinde, müdahale grubunda yer alan çocukların günlük stres düzeylerinin azalma yöneliminde olduğu gözlemlenirken kontrol grubunda yer alanların gündelik stres düzeylerinin artma yöneliminde olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte en fazla düşük gelire sahip olan ailelerin çocuklarının müdahaleden faydalandığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla okul öncesi eğitim programlarının içeriğine eklenen sosyal becerilere destek olan programların çocukların gündelik stres seviyelerini normal düzeylerde tutmaya yardımcı olabileceği saptanmıştır.

Maleki ve arkadaşları (2019) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında okulda ve evde sosyal beceri seviyelerinin araştırılması ve çocukların sahip oldukları sosyal becerileriyle kültürel ve çevresel geçmişlerinin arasında bulunan ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklem grubu ise 6 yaşında olan 546 çocuktan meydana gelmektedir. Çalışma kapsamında verilerin toplanması için “Sosyodemografik Veri Anketi” ile çocukların sosyal becerilerinin öğretmenlerin ve ebeveynlerin perspektifinden değerlendirmek amacıyla “Sosyal Beceri Derecelendirme Sistemi (SSRS)” kullanıma alınmıştır. Araştırma neticesinde erişilen bulgular; erkek çocuklarına nazaran kız

çocuklarının evdeki sosyal becerilerinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte öğretmenlerin ve ebeveynlerin bakış açıları bağlamında çocukların genelinin orta seviyede sosyal becerilere sahip oldukları belirlenmiştir. Çocukların sosyal beceri alanlarıyla çocuğun babasının yaşı, doğum sırası, öğretmenin eğitim durumu ile yaşı ve mesleki deneyimi, sınıf mevcudu bakımından istatistiksel açıdan anlamlı yönde bir ilişkinin bulunduğu ifade edilmiştir. Bu yüzden araştırmacılar tarafından çocukların sosyal becerilerinin geliştirilmesi amacıyla öğretmenlerin ve okul öncesi eğitim kurumunun niteliklerine, ailenin statüsüne daha çok özen gösterilmesinin gereklilik arz ettiğinde dikkat çekilmiştir.

Wong ve Sui (2019) tarafından çocukların cinsiyet bağlamında oyuncak ve oyun seçimlerinin sosyal beceriler ve uzamsal becerilerle bağlantılı olduğu bilgisine atıf yapılmıştır. Eril oyuncaklar ile birlikte oynamanın uzamsal becerileri daha fazla geliştirdiği dişil oyuncaklar ile birlikte oynamanın da sosyal becerileri geliştirdiğini ifade etmişlerdir. 5 yaş grubunda 644 çocuğun cinsiyet bağlamında becerilerini ve oyun tercihlerini incelemeye almışlardır. Araştırma neticesinde, çocukların birtakım becerileriyle cinsiyet farklılıklarına dair örüntülerinin Batıdakiler ile fazlasıyla benzerlik taşıdığı belirlenmiştir. Kızlara nazaran erkek çocuklar eril oyuncakları daha fazla tercih etmektedirler ve zihinsel dönüşümde daha iyidirler. Cinsiyet bakımından nötr olan oyuncakları daha çok tercih eden kızların ise şiddetsiz iletişim ve empati benzeri sosyal becerilerde daha gelişmiş oldukları belirlenmiştir.

Aksoy ve Baran (2020) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında hikaye anlatma temelli sosyal beceri eğitime ve oyun temelli sosyal beceri eğitime katılım sağlayan, herhangi bir müdahalede bulunulmayan ve aynı zamanda da okul öncesi eğitime sürdüren çocukların sosyal becerilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Örneklem grubu olarak seçilen 120 çocuk Kontrol grubu ve Deney I, II grubu şeklinde üç farklı gruba ayrıştırılmıştır. Araştırma son test, ön test ve kalıcılık testi olmak üzere kontrol grubu deneysel desende yapılmıştır. Deney-I grubuna haftada ikişer saat olmak üzere hikâye anlatma temelli sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Deney-II grubuna ise oyun temelli sosyal beceri eğitimi verilmiştir. Kontrol grubunda bulunan çocuklara yönelik ise bir müdahale planlanmasında bulunulmamıştır. Araştırma esnasında çocukların sahip oldukları sosyal becerileri, Aksoy'un (2014) geliştirdiği 'Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği-Öğretmen Formu' ile değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Araştırma neticesinde kontrol grubuna nazaran hikâye anlatma temelli eğitime katılım sağlayan çocukların

iletişim, uyum, toplam sosyal beceriler ve prososyal davranışlar bakımından daha iyi seviyede oldukları belirlenmiştir. Oyun temelli eğitime katılım sağlayan çocukların ise iletişim, uyum, atılganlık, kendini kontrol ve toplam sosyal beceriler bakımından daha iyi seviyede oldukları belirlenmiştir.

Johnstone ve arkadaşları (2022) tarafından gerçekleştirilen sistematik incelemeyle doğa temelli eğitim programlarının çocukların sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimlerine olan katkılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma sonuçları bağlamında Doğa Temelli Erken ocukluk Eğitimi sayesinde çocukların öz düzenleme, sosyal beceriler, doğa farkındalığı, sosyal ve duygusal gelişim, etkileşimli oyun becerisi, doğaya karşı duyulan ilginin arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda sorumluluk alma, dikkat, doğaya yönelik sorumlu davranış becerileri bakımından tutarsız neticeler elde edilmiştir. Dolayısıyla çocukların ekran başında vakit geçirmekten ziyade doğada vakit geçirmelerinin gelişimlerini daha olumlu yönde etkileyeceği ifade edilmektedir.

Kang (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında anne ve babaların çocuklarına fiziksel şiddet barındıran cezalandırma yöntemlerini uygulamalarının çocukların sosyal duygusal gelişimleri bakımından oldukça önem taşıyan bir risk etmeni olduğu ifade edilmektedir. Çalışma kapsamında söz konusu cezalandırma davranışlarıyla çocukların sosyal yeterliliği arasında bulunan ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrusunda bir anaokulunda seviyesindeki 5 ila 7 yaşları aralığındaki çocuklardan alınmış olan kohort verileri değerlendirilmiştir. Söz konusu türde cezalandırma davranışlarına haftada iki defadan daha fazla maruz kalmakta olan çocuklar ise bu çalışmanın haricinde tutulmuştur. Çalışma neticesinde çocuğa acı vermeye dair herhangi bir amaç benimsenmese bile şiddet barındıran cezalandırma tekniklerinin çocukların sosyal yeterliliğini fazlasıyla olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Bununla birlikte 5 yaşına dek bu şekilde şiddet barındıran davranışlara maruz kalan çocukların, 6 yaşlarına eriştiklerinde öz kontrollerinin daha düşük olduğu ve etkileşim becerilerinin olumsuz seyrettiği belirlenmiştir. 6 ila 7 yaşlarında ise daha fazla dışsallaştırma davranışlarını benimsedikleri tespit edilmiştir.

şirin Kaya ve zyrek (2022) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında bahçede gerçekleştirilen okul öncesi eğitim faaliyetlerinin çocukların sosyal becerilerine ve problem davranışlarına olan etkisinin incelenmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın rneklem grubu ise iki farklı anaokulunun bünyesinde eğitim gören 40 çocuktan oluşmaktadır. Söz

konusu çocukların 20'si kontrol grubu iken 20'si ise deney grubudur. Deney grubunda bulunmakta olan çocuklar faaliyetlerini üç aylık bir zaman dilimi boyunca bahçe içerisinde gerçekleştirirken, kontrol grubunda yer alan çocuklar ise okulda rutin eğitimlerini sürdürmüşlerdir. Araştırma neticesinde deney grubunda bulunan çocukların sorun olan davranışlarında azalma gözlemlenmiştir. Bununla birlikte sosyal becerilerinin ise yükseldiği belirlenmiştir. Genel bağlamı ile çocukların problem davranışlarıyla sosyal becerilerinin arasında ters yönlü bir orantının bulunduğu neticesine erişilmiştir.

Tompkins ve Villaruel (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında ebeveyn disiplininin ve tutumlarının, okul öncesi dönemde bulunan çocukların sosyal davranışlarına olan etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda araştırmacılar tarafından ebeveyn disiplininin sosyal beceriler üzerinde yordayıcılığının bulunup bulunmadığının algılanabilmesi için dört aylık bir zaman dilimi boyunca gelir seviyesi düşük olan ailelerden gelmekte olan 37 okul öncesi dönemde olan çocuğun sosyal becerileri değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmacılar tarafından gündelik yaşam içerisinde ebeveynlerin çocuklarının davranışlarına ne şekilde tepkiler gösterdikleri ile ilgili bilgi edinmek amacı doğrultusunda ebeveynlerle görüşmelerde bulunarak onlara açık uçlu olan sorular yöneltilmişlerdir. Araştırma neticesinde ebeveynler tarafından uygulanmakta olan güç iddialı çatışma durumlarında ve disiplin yöntemlerinde kullanıma alınan mola yöntemiyle çocukların sahip oldukları sosyal becerilerinin arasında anlamlı yönde bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının sosyal becerilerine yönelik teşvik edici olan tutumlar sergilemelerinin çocuklarının olumsuz bir davranışta bulunmalarının neticelerinde dikkatlerini davranışın sebebine yönelterek olumlu olan sosyal becerileri kazanmaları için katkıda bulunabileceğini düşündürmektedir.

Yılmaz (2022) tarafından okul öncesi dönemde bulunan çocukların sosyal becerileri ile yürütücü işlev becerileri arasında bulunan ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubu ise 36 ila 72 ay aralığındaki 250 çocuktan ve bu çocukların öğretmenleri ile ebeveynlerinden meydana gelmektedir. Araştırma sonucunda erişilen veriler bağlamında araştırmaya katılım sağlayan çocukların yürütücü işlev becerilerinin alt boyutları arasında yer alan çalışan bellek ve ketleyici kontrol ile sosyal becerilerinin arasında fazlasıyla pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte çocukların çalışan bellek ve ketleyici kontrol ile çocuğun kardeş sayısı, yaş grubu, anne-baba yaşı, doğum sırası, anne ile baba birliktelik durumu, aile tipi ve çocuğun okul öncesi eğitimi sürdürme zamanına göre anlamlı yönde bir farklılık belirlenememiştir. Ancak ailelerin

sosyoekonomik düzeyleri, cinsiyetleri, çocukta gelişimsel açıdan bir sorun olma ya da olmama durumları bağlamında anlamlı yönde bir farklılık olduğu belirlenmiştir. Aynı zamanda çocuğun annesi ile babasının çalışma durumu, babasının öğrenim durumu ve geçmişte okul öncesi eğitim görme durumuyla çalışan belleğin arasında anlamlı yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ancak söz konusu değişkenlerle ketleyici kontrolün arasında anlamlı yönde bir ilişki belirlenememiştir.

2.4.2. Teknoloji Bağımlılığı ile İlgili Araştırmalar

Özyürek (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada okul öncesi dönemde bulunan çocukların bilgisayar teknolojilerini kullanıma alma durumlarının anne görüşleri bağlamında incelenmesi hedeflenmiştir. Betimsel tarama modelinde olan çalışma kapsamında çalışma grubu 4 ila 6 yaş aralığında çocuğa sahip olan 86 anneden meydana gelmektedir. Verilerin elde edilmesinde, çalışmanın hedefi bağlamında hazırlanmış olan birtakım kişisel bilgiler, anne-babanın etkisine ve bilgisayar teknolojileri kullanımına dair soruların bulunduğu anket formu kullanıma alınmıştır. Verilerin toplanmasında görüşme yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde ise frekans ve yüzde dağılımlarından faydalanılmıştır. Araştırma neticesinde okul öncesi dönemde bulunan çocukların %31,4'lük diliminin kendisine ait bilgisayara sahip olduğu, %53,5'lik diliminin cep telefonlarını, %34,9'luk diliminin tablet bilgisayarı ve %11,6'lık diliminin bilgisayarı kullanıma aldığı saptanmıştır. Annelerin %11,6'lık diliminin çocuklarının bilgisayar teknolojilerini kullanıma almalarına dair herhangi bir sınırlamada bulunmadıkları ve kullanımlarını engellemeye dair bir çaba harcamadıkları belirlenmiştir. Diğer annelerin ise çocuklarının dikkatlerini farklı yönle çekmek ya da elinden aniden almak ve konuşmalar gerçekleştirmek benzeri yollarla engellemeye çalıştıkları saptanmıştır. Annelerin %57'lik dilimi çocukları tarafından bilgisayar teknolojilerinin kullanıma alınmasının öğrenilmesinin daha iyi olacağı görüşü benimsenmektedir. %31,4'lük dilimi ise kontrollü bir şekilde kullanımı daha uygun bulmakta iken, yaklaşık olarak %60'lık dilimi konu hakkında eğitime ihtiyaç duymaktadırlar.

Şalcı ve diğerleri (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında 3 ila 6 yaş aralığındaki çocukların gelişimlerine olan etkilerini okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri bağlamında incelemek hedeflenmiştir. Çalışma grubu ise okul öncesi eğitim vermekte olan

kurumlarda görev alan 50 okul öncesi öğretmeninden meydana gelmektedir. Çalışmada veri toplama aracı ise yarı yapılandırılmış görüşme formu olarak tercih edilmiştir. Söz konusu formların iç geçerliliğinin sağlanması amacıyla ise uzman görüşlerine başvurulmuştur. Uzmanlar tarafından beyan edilen görüşler bağlamında ise araştırmacılar yeniden soruları gözden geçirmişlerdir. Verilerin analiz edilmesinde ise betimsel analiz kullanıma alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular bağlamında okul öncesi öğretmenleri tarafından çocukların okul öncesi dönemde akıllı cihazları kullanıma almamaları gerektiği görüşünün benimsendiğini ifade etmek mümkündür. Öğretmenler tarafından tablet, akıllı telefon, bilgisayar benzeri akıllı cihazların kullanıma alınması ile ilgili ailelerin yeteri kadar bilgi sahibi olmadıkları görüşü benimsenmektedir. Çocukların tablet, akıllı telefon ve bilgisayar üzerinden çoğunlukla çocuk şarkıları dinlemekte oldukları, çizgi filmler izledikleri ve oyun oynadıkları saptanmıştır. Okul öncesi öğretmenleri tarafından çocukların gelişimlerine akıllı cihaz kullanımının olumlu ve olumsuz yönde etkilerinin bulunduğu ifade edilmiştir.

Ateş ve Saltalı (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında okul öncesi gelişim düzeyinde olan çocuklar ile çalışılarak dijital teknoloji kullanımını yükselten etmenler arasında ebeveynlere göre arkadaş yoksunluğunun öncelikli olduğu neticesine erişilmiştir.

Boyacı (2019) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında internet bağımlılığı hakkında gerçekleştirilmiş 153 çalışma içerik analiziyle incelemeye alınmıştır. İnternet bağımlılığı hakkında gerçekleştirilmiş olan çalışmalar kapsamında en yaygın araştırılmakta olan değişkenin aile içerisindeki ilişkiler olduğu ve bu değişkeni sırası ile depresyon, sosyal ağların kullanımı, sosyal destek ve akademik başarı değişkeninin takip etmekte olduğu belirlenmiştir.

Kaçmaz ve Çumurcu (2020) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada Türkiye kapsamında internet bağımlılığı hakkında gerçekleştirilen lisansüstü tezler içerik analiziyle değerlendirilmiştir. Söz konusu çalışma kapsamında 138 adet doktora, yüksek lisans ve tıpta uzmanlık tezleri incelemeye alınmıştır. Söz konusu tezlerde çalışma gruplarının genellikle üniversite ve lise öğrencilerinden meydana geldiği, amaçsal örneklem tekniğinin ve nicel yöntemlerin daha çok tercih edildiği, karma ve nicel tekniklerin daha az kullanıma alındığı belirlenmiştir.

Saltuk ve Erciyes (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 4 ila 5 yaş aralığındaki çocukların teknolojiyi kullanıma alma süreleri ve içeriği, anne ve babaların bu husustaki

davranışları ve tutumları ile çocuklarının teknolojiyi kullanmalarından duymakta oldukları endişe incelenmiştir. Nitel araştırma yaklaşımıyla anne ve babaların çocuklarının teknolojiyle kurmakta oldukları ilişkilerini ve sanal oyun bağımlılıklarını kontrol altında tutabilmek; teknolojinin kullanıma alınmasıyla gelmekte olan tehlikelere yönelik çocuklarını korumaya alabilmek amacıyla benimsedikleri tutumlar araştırmaya tabi tutulmuştur. Küçükçekmece kapsamında okul öncesi eğitim alan çocukları bulunan gönüllü 20 anneyle birlikte yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Baskıcı, demokratik veya rahat tutum sergilemekte olan ebeveynler incelenmiştir. Demokratik bir tutum benimsemekte olan ebeveynlerin teknolojiyi kullanıma alma hususunda baskıcı bir tutum benimsedikleri gözlemlenmiştir. Rahat ve baskıcı tutum sergilemekte olan ebeveynlerin çocuklarının sosyal gelişimleri ile ilgili bilgiye sahip olmadıkları, çocuklarının tablet, televizyon ve akıllı telefon kullanımlarının yüksek seviyede olduğu belirlenmiştir. Söz konusu araştırma neticesinde demokratik bir anne ve baba tutumuna sahip olan ebeveynlerin, çocuk gelişimine dair bilgili oldukları ve çocukları ile kaliteli zaman geçirdikleri belirlenmiştir. Fakat sergilemekte oldukları ebeveyn tutumundan bağımsız bir şekilde bütün anne ve babaların teknolojinin etkileri hususunda fazlasıyla kaygı besledikleri açığa çıkarılmıştır.

Akbalı (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında okul öncesi dönemde bulunan çocuklar açısından bağlanma örüntüleri baz alınarak teknoloji bağımlılığı seviyeleri incelemeye alınmıştır. Çalışma neticesinde bağlanma stilleri dolayısıyla teknoloji bağımlılığı seviyelerinin farklılık kazandığı ve ekran süresinin artış göstermesi bağlamında bağlanma puanlarının düştüğü belirlenmiştir.

Çantaoglu (2022) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında okul öncesi dönemde bulunan çocukların rekabet stilleri ile dijital oyunlara karşı olan bağımlılıklarının arasında bulunan ilişki incelenmiştir. Çalışma neticesinde yaşa, cinsiyete ve annenin çalışma durumuna göre rekabet stillerinde bazı farklılaşmaların olduğu belirlenmiştir.

Esmeray (2022) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada okul öncesi dönemde bulunan çocukların bilgisayar oyunlarına karşı bağımlılık durumları ile ebeveyn tutumlarının arasında var olan ilişki incelemeye alınmıştır. Çalışma neticesinde çocuklarda anne baba tutumlarının ve bilgisayar oyunlarına karşı bağımlılığın birtakım demografik özellikler bağlamında farklılaştığı, bazı demografik özelliklere göre ise farklılaşmadığı belirlenmiştir. Aynı zamanda ebeveyn tutumları ile bilgisayar oyunlarına olan bağımlılığının arasında düşük seviyede anlamlı bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir.

Koyuncuoğlu (2022) tarafından 4 ila 6 yaş aralığındaki çocukların öz düzenleme becerileri ile ekran kullanma alışkanlıklarının arasında bulunan ilişkinin incelendiği bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Çocukların ekran kullanımlarının artış göstermesi ile birlikte öz düzenleme becerilerinin de azaldığı belirlenmiştir. Aynı zamanda cinsiyet ile annenin eğitim seviyesine göre çocukların ekran kullanma alışkanlıklarının farklılaştığı belirlenmiştir.

Li vd. (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında çocukların ekran bağımlılığı, anne baba kaygısı ve ebeveynlerin ekran bağımlılığı değişkenlerinin her birisinin arasındaki ilişkilerin anlamlı seviyede pozitif olduğu belirlenmiştir. Fakat ebeveyn ve çocuk ilişkisinin farklı değişkenler ile negatif korelasyona sahip olduğu saptanmıştır.

Uras (2022) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında okul öncesi dönemde bulunan çocukların davranışlarına ekran maruziyeti ile teknoloji bağımlılığının etkisi incelemeye alınmıştır. Araştırma neticesinde pandemi döneminde iken çevrimiçi eğitim ve benzeri birtakım teknoloji kullanım özellikleri bağlamında çocukların tavırlarında anlamlı yönde bir farklılığın olmadığı, teknolojik aletlerle geçirilen zaman bağlamında da çocukların davranışlarında anlamlı yönde bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

Zhou vd. (2022) tarafından gerçekleştirilen çalışma neticesinde çocuğun egzersiz ve uyku süresinin azalmasında internet bağımlılığının etkili olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla internet bağımlılığının zihinsel ve fiziksel sağlığa zarar verdiğini ifade etmişlerdir. Şehirde bulunan çocuklar üzerinde ise kırsal kesimde bulunan çocuklara nazaran internet bağımlılığının olumsuz etkilerinin daha güçlü olduğu belirlenmiştir.

Dokumacı (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada okul öncesi dönemde bulunan çocukların dijital oyun bağımlılığına yönelimleriyle sosyal becerilerinin arasında bulunan ilişkinin incelemeye alınması hedeflenmiştir. Söz konusu değişkenlerin arasında orta seviyede negatif yönlü olan bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte cinsiyetinde söz konusu olduğu birtakım demografik özellikler bağlamında dijital oyun bağımlılık yönelimlerinin farklılık kazandığı gözlemlenmiştir. Ancak birtakım demografik özellikler bağlamında da dijital oyun bağımlılık yönelimlerinde bir farklılığın olmadığı neticesine erişilmiştir.

Erzincanlı ve Taş (2023) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma kapsamında bilinçli farkındalık ve teknoloji bağımlılığı arasında bulunan ilişki bibliyometrik bir analiz şeklinde gerçekleştirilmiştir. Web of Science veri tabanının taranması ile bilinçli farkındalık

hakkında 7 çalışmaya teknoloji bağımlılığı hakkında 305 çalışmaya erişerek analizlerde bulunmuşlardır. Gerçekleştirdikleri analizler neticesinde bilinçli farkındalığı ile teknoloji bağımlılığının bir arada incelemeye alındığı çalışmaların oldukça az olduğunu ve aynı zamanda teknoloji bağımlılığı ile mücadele etmeye dair etkin önleme yöntemlerinin ya da çözümlerin çalışmalarda oldukça az ele alındığı belirlenmiştir.

Novitesari vd. (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışma kapsamında 4 ila 6 yaş aralığındaki çocukların dijital oyun bağımlılığıyla gelişimsel seviyeleri arasında bulunan ilişkinin incelemeye alınması amaçlanmıştır. Çalışma neticesinde ilgili olan değişkenlerin arasında negatif yönlü olan bir korelasyonun bulunduğu belirlenmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu kısmında, çalışmanın modeli ve yöntemi, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin analizi, geçerlik ve güvenirlik, normallik analizi ve araştırmanın hipotezlerini içeren başlıklar yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma yaklaşımlarından genel tarama modelinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, önemli sayıda öğeden oluşan bir evrendeki nüfusun kapsamlı bir değerlendirmesini yapmak amacıyla, evrenin tamamını veya ondan temsili bir örneği değerlendirmek için kullanılan metodolojilerle ilgilidir. İlişkisel tarama modelinde en az 2 değişken arasındaki bağlantılar incelenmektedir. Nicel veriler anketlerin uygulanması yoluyla elde edilir. Elde edilen niceliksel verilerin istatistiksel analizi yoluyla çıkarımlar yapılmaya çalışılmaktadır. Bu özel araştırma biçimi olayların, nesnelerin, varlıkların, kurumların ve çeşitli disiplinlerin doğasını ve özelliklerini açıklamaya çalışır (Büyüköztürk vd., 2020). Ayrıca tarama araştırması kapsamında, çalışma evreninden alınan örneklemin demografik özellikleri, önceden belirlenen konulara bakış açıları ve konuya ilişkin tercihleri tespit edilmeye çalışılır (Bahtiyar ve Can, 2016). Çalışmada, genel puan ile konuyla ilgili olarak belirlenen değişkenler arasındaki eşitsizliği analiz edilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evrenini Sakarya ilinde öğrenim görmekte olan okul öncesi dönem çocukları oluşturmaktadır. Araştırmada ulaşılması hedeflenen çocuklar için Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmış, okul öncesi düzeyinde eğitime devam

eden çocuklara ulaşılmış, anket formu katılımcıların velilerine dağıtılarak gönüllü olanların bu formları yüz yüze doldurmaları sağlanmıştır. Katılımcıların çalışmada kullanılan ölçeği özgür bir ortamda, herhangi bir baskı ve engelleme ya da yönlendirmeye maruz kalmadan gönüllü olarak cevaplamaları sağlanmıştır.

Araştırmaya katılımcılar, uygun örnekleme ile seçilmiştir. Uygun örnekleme, araştırmacının kolaylıkla ulaşabileceği örneklemdir. Ulaşılması çok zor olan durumlarda kullanılan uygun örnekleme, özellikle çok zaman gerektiren deneysel araştırmalarda sıklıkla kullanılır. Uygun örnekleme, insan konu alan araştırmalarda da sıklıkla kullanılan bir örnekleme tekniğidir. Ayrıca ekonomik ve pratik olması açısından da çoğunlukla tercih edilir (Monette, Sulhvan ve Dejong, 1990). Böylece araştırmaya 267 okul öncesi öğrencisi dahil edilmiştir. Çalışmaya dahil edilen çocuklara ait demografik bilgiler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3

Örneklemin Demografik Bilgileri

		<i>n</i>	%
Cinsiyet	Kız	140	52,4
	Erkek	127	47,6
Kardeş Sayısı	Yok	49	18,4
	1	134	50,2
	2 ve üzeri	84	31,5
Annenin Eğitim Durumu	İlkokul	29	10,9
	Ortaokul	34	12,7
	Lise	89	33,3
	Ön lisans	52	19,5
	Lisans ve üzeri	63	23,6
Babanın Eğitim Durumu	İlkokul	25	9,4
	Ortaokul	30	11,2
	Lise	110	41,2
	Ön lisans	34	12,7
	Lisans ve üzeri	68	25,5
Annenin Mesleği	Ev Hanımı	175	65,5
	İşçi	36	13,5

	Memur	23	8,6
	Diğer	33	12,4
Babanın Mesleği	İşçi	101	37,8
	Memur	34	12,7
	Esnaf	45	16,9
	Serbest Meslek	33	12,4
	Diğer	54	20,2
Ailenin Gelir Düzeyi	20000 TL ve altı	50	18,7
	20001 ve 30000 TL arası	76	28,5
	30001 ve 40000 TL arası	61	22,8
	40001 TL ve üstü	80	30,0
Toplam		267	100,0

Katılımcıların kişisel bilgilerinin dağılımı incelendiğinde 140 kişi kız iken 127 kişi ise erkektir. Katılımcıların kardeş sayıları değerlendirildiğinde 134 kişinin kendisi haricinde 1 kardeşi bulunurken, 84 kişinin 2 ve üstü kardeşi vardır. Örneklemeye alınan 49 kişinin ise hiç kardeşi yoktur. Annenin eğitim durumuna bakıldığında, 29 kişi ilkokul, 34 kişi ortaokul, 89 kişi lise, 52 kişi ön lisans, 63 kişi lisans ve üzeri eğitime sahiptir. Babanın eğitim durumuna bakıldığında, 25 kişi ilkokul, 30 kişi ortaokul, 110 kişi lise, 34 kişi ön lisans, 68 kişi lisans ve üzeri eğitime sahiptir. Katılımcılardan 175 kişinin annesi ev hanımı iken, 36 kişinin annesi işçi, 23 kişinin annesi memur ve 54 kişinin annesi ise diğer mesleklere sahiptir. Katılımcılardan 101 kişinin babası işçi iken, 34 kişinin memur, 45 kişinin esnaf, 33 kişinin serbest meslek ve geriye kalan 54 kişinin babası ise diğer meslek gruplarında çalışmaktadır. Ailenin gelir düzeyi değerlendirildiğinde, 50 kişinin aile geliri 20000 TL ve altı iken, 76 kişinin 20001 ve 30000 TL arası, 61 kişinin 30001 ve 40000 TL arası ve 80 kişinin ise 40001 ve üstü geliri bulunmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Çalışma öncesinde ulaşılması hedeflenen öğrenciler için Sakarya Üniversitesi Etik Kurul Kararı (Ek 1) ile Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmış (Ek 2) ve okul öncesi düzeyinde eğitime devam eden öğrencilere ulaşılmış, anket formu katılımcıların velilerine dağıtılarak gönüllü olanların bu formları doldurmaları sağlanmıştır. Katılımcıların çalışmada kullanılan ölçeği özgür bir ortamda, herhangi bir baskı ve engelleme ya da yönlendirmeye maruz kalmadan gönüllü olarak cevaplamaları sağlanmıştır. Sakarya ilinin Hendek, Adapazarı, Serdivan ilçelerinde yürütülen bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı 12 kuruma ulaşılmış ve bu kurumlarda eğitim gören 60-72 ay aralığındaki 500 çocuğa ölçekler ulaştırılmıştır. 500 ölçeğin 382 tanesi geri dönmüş ancak bu ölçeklerden 54 tanesi ebeveynlerin aile gelir düzeyini paylaşmak istememeleri, 18 tanesi çocukların 60-72 ay aralığında olmaması, 43 tanesi ise eksik bırakılan maddeler gerekçesiyle kullanılamamıştır. Analizler 267 çocuk ve ebeveynlerine ait verilerden gerçekleştirilmiştir.

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan çocukların velilerinden Kişisel Bilgi Formları (Ek 4) alınarak Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeği (Ek 5) ve Sosyal Beceri Ölçeği (Ek 6) uygulanmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları 3 bölümden oluşmaktadır.

3.4.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan ve tek sayfadan oluşan kişisel bilgi formu ebeveyn ve çocuklardan bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından düzenlenmiş olup içeriğinde çocuğun doğum tarihi, kardeş sayısı, anne- babanın eğitim düzeyleri ve meslekleri ve ailenin aylık gelir düzeyine ilişkin sorular yer almaktadır.

2.4.2. Okul Öncesi Dönem Çocukları Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeği (DOBE)

Bu çalışmada Budak (2020) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının dijital oyun bağımlılık eğilimlerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş olan, geçerlilik ve güvenirlik çalışması yapılan Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeği (DOBE) kullanılmıştır. Ölçek 20 madde olup, hayattan kopma (7madde), sürekli oynama (5 madde), çatışma (5 madde) ve hayata yansıtma (3 madde) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5’li likert tiptedir ve sorulara “5: Her zaman, 4: Çoğu zaman, 3: Bazen, 2: Nadiren, 1: Hiçbir zaman” şeklinde cevaplar verilmiştir. Ölçekte ters puanlanan madde/maddeler bulunmamaktadır. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça çocukların dijital oyunlara yönelik bağımlılık eğilimleri artmaktadır. Yapılan geçerlik ve güvenirlik ile faktör analizi sonuçlarının DOBE ölçeğinin çocukların dijital oyunlara bağımlılık eğilimini ölçmek için güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir.

2.4.3. Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ)

Çalışmada okul öncesi dönem çocukların sosyal becerilerini belirlemek amacıyla Anme ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen ve Karaşahin ve arkadaşları (2016) tarafından Türkçe’ ye uyarlanan Sosyal Beceri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, 24 madde ve 3 altı boyuttan oluşmaktadır: İş birliği (8m), öz kontrol (7m) ve hakkını arama (7m). “Evet” ve “Hayır” şeklinde iki yanıtta oluşan ölçeğin güvenirliği 0.70’in üzerinde olup geçerliliği kanıtlanmıştır. Doğru cevaplar için 1 puan yanlış cevaplar için 0 puan verilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan çocuğun sosyal becerilerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

2.5. Geçerlik ve Güvenirlik Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde “SPSS 27.0” programı kullanılmıştır. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlarının yanı sıra, “güvenilirlik analizi” ve demografik verilerle anket yargı ifadelerinin ilişkilerini ölçen parametrik testler yapılmıştır. Araştırmada katılımcıların demografik bilgilerine yönelik elde edilen veriler betimsel istatistik yöntemiyle ortalama ve frekans değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve

güvenirliğini belirlemek için Dijital Oyun Bağımlılığı Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Sosyal Beceri Ölçeği için güvenirlik katsayılarının belirlenmesinde ölçek maddelerini 0 ve 1 şeklinde ikili kodlanmasından dolayı Cronbach alfa yerine KR-21 formülü kullanılarak yapılmıştır. Elde edilen kat sayı değerinin 0.70'ten büyük olması bu araştırmada kullanılan ölçeğin yüksek güvenirlikte bir ölçek olduğunu gösterir (Tavşancıl, 2002).

Tablo 4

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeği	Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları
Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeği	0.93
Hayattan Kopma Alt Boyutu	0.88
Çatışma Alt Boyutu	0.90
Sürekli Oynama Alt Boyutu	0.82
Hayata Yansıtma Alt Boyutu	0.70

Sosyal Beceri Ölçeği	KR-21 Güvenirlik Katsayıları
Sosyal Beceri Ölçeği Toplam	0.79
İş Birliği Alt Boyutu	0.72
Öz Kontrol Alt Boyutu	0.73
Hakkını Arama Alt Boyutu	0.76

2.6. Verilerin Analizi

Veri analizine başlarken ilk olarak ölçeklerin geçerlik ve güvenirlikleri tespit edilmiştir. Ardından verilerin homojen dağılıp dağılmadığına yönelik normallik testi yapılmıştır. Bu analizlerin ardından parametrik ve non-parametrik analiz kriterlerine göre analiz türleri belirlenmiş ve ilgili analizler tablo halinde sunulmuştur.

2.7. Normallik Analizi

Çalışmada parametrik veya parametrik olmayan analiz yöntemleri arasında uygun seçimi belirlemek için veriler üzerinde normallik testi yapılması zorunludur. Ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmenin temel prosedürü çarpıklık ve basıklık istatistiklerinin hesaplanmasını içerir. Normal dağılımın çarpıklık ve basıklık katsayılarının +1 ile -1 aralığında olması normal dağılıma yönelik kabul edilir bir sınır olarak değerlendirilmektedir (Büyüköztürk, 2010; Mangiafico, 2016).

Tablo 5

Araştırmanın Normallik Analizi

Ölçek	Alt Boyutlar	$\bar{x}$	s	Çarpıklık	Basıklık
DOBE	Hayattan kopma	1,9823	,83689	1,020	,520
	Çatışma	2,2397	,91819	,834	,148
	Sürekli oynama	2,1918	,88229	,863	-,095
	Hayata yansıtma	2,1748	,83885	,552	,076
SBÖ	İş birliği	,8778	,15816	-1,344	1,336
	Öz kontrol	,6683	,17153	-,204	-,380
	Hakkını arama	,8978	,15678	-1,667	2,487

Yapılan bu çalışmadan elde edilen sonuca göre ölçek puanlarının normal dağılıma sahip olmadığı kabul edilmiştir. Verilen ortam içerisinde yapılan analizlerde non-parametrik yaklaşımlar kullanılmıştır. Analizlerde test tekniklerinden Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Ayrıca regresyon ve Spearman Korelasyon analizleri de yapılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara ve bu bulguların değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 6

60-72 Ay Çocukların Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ile Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi

	n	$\bar{x}$	S	Min. Değer	Max. Değer
Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeği (DOBE)	267	2,1279	,73064	1,00	4,70
Sosyal Beceri Ölçeği (SBÖ)	267	,8051	,11719	,42	1,00

60-72 ay aralığında olan çocukların dijital oyun bağımlılık eğilimi ile sosyal becerileri düzeyleri incelendiğinde, yapılan betimsel istatistiksel analiz sonucunda, dijital oyun bağımlılık eğilimi ortalamasının $2,1279 \pm ,73064$ olduğu, sosyal beceri ortalamasının ise $,8051 \pm ,11719$ görülmektedir. Dijital oyun bağımlılık eğilimi min. 1,00 değerini alırken, max. 4,70 değerini almaktadır. Sosyal beceri ölçeği ise min ,42 değerini alırken, max. 1,00 değerini almaktadır. Buna göre dijital oyun bağımlılığı eğilimi orta düzeydedir ayrıca çocuklar arasında bir miktar farklılıklar bulunmaktadır. Çocukların sosyal beceri düzeyleri orta düzeyde ve bireyler arasındaki farklılaşma daha az miktardır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 7

Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi ile Sosyal Beceri Arasındaki İlişki

		Hayattan kopma	Çatışma	Sürekli oynama	Hayata Yansıtma	İş birliği	Öz kontrol	Hakkını arama
Hayattan kopma	r	1,000	,651**	,550**	,511**	-,196**	-,042	-,067
	p	-	,000	,000	,000	,001	,490	,278
Çatışma	r		1,000	,715**	,528**	-,138*	-,147*	-,032
	p		-	,000	,000	,024	,016	,603
Sürekli oynama	r			1,000	,416**	-,120*	-,151*	-,093
	p			-	,000	,050	,014	,131
Hayata Yansıtma	r				1,000	-,104	-,149*	-,045
	p				-	,090	,015	,467
İş birliği	r					1,000	,261**	,296**
	p					-	,000	,000
Öz kontrol	r						1,000	,210**
	p						-	,001
Hakkını arama	r							1,000
	p							-
** . Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-kuyruklu). * . Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-kuyruklu).								

Spearman Korelasyon analizi sonuçlarına göre; ölçekler arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik olarak yapılan Spearman Korelasyon testinde hayattan kopma alt boyutu çatışma, sürekli oynama ve hayata yansıtma alt boyutları ile pozitif yönlü orta düzey anlamlı bir ilişkiye sahiptir ($p<0.01$). Hayattan kopma alt boyutu ile iş birliği alt boyutu arasında ise negatif yönlü düşük düzey anlamlı bir ilişki vardır ($p<0.01$). Çatışma alt boyutu ; sürekli oynama alt boyutu ile pozitif yönlü yüksek düzey ($p<0.01$), hayata yansıtma alt boyutu ile pozitif yönlü orta düzey ($p<0.01$), iş birliği alt boyutu ile negatif yönlü düşük düzey ve öz kontrol alt boyutu ile negatif yönlü düşük düzey anlamlı ilişkiye sahiptir ($p<0.05$). Sürekli

oynama alt boyutunun hayata yansıtma alt boyutu ile pozitif yönlü düşük düzey bir ilişkisi varken ($p<0.01$); iş birliği, öz kontrol ve hakkını alt boyutları ile negatif yönlü düşük düzey bir ilişkisi vardır ($p<0.05$). Hayata yansıtma alt boyutu ile öz kontrol alt boyutu arasında negatif yönlü düşük düzey bir ilişki vardır ($p<0.05$). İş birliği alt boyutu ile öz kontrol ve hakkını arama alt boyutları arasında pozitif yönlü düşük düzey anlamlı bir ilişki vardır ($p<0.01$). Öz kontrol alt boyutu ile hakkını arama alt boyutu arasında pozitif yönlü düşük düzey anlamlı bir ilişki vardır ($p<0.01$).

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 8

60-72 Ay Çocukların Cinsiyete Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	U	p
Hayattan kopma	Kız	140	130,10	8344,000	,385
	Erkek	127	138,30		
Çatışma	Kız	140	124,00	7490,500	,026
	Erkek	127	145,02		
Sürekli oynama	Kız	140	129,46	8254,000	,311
	Erkek	127	139,01		
Hayata yansıtma	Kız	140	122,74	7313,500	,012
	Erkek	127	146,41		
Toplam Puan	Kız	140	125,80	7742,000	,068
	Erkek	127	143,04		

Katılımcıların cinsiyetlerine göre DOBE ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Mann Whitney U testinde çatışma ve hayata yansıtma alt boyutların cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre erkeklerin çatışma ve hayata yansıtma alt boyutlarında ortalamaları kızlara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 9

60-72 Ay Çocukların Cinsiyete Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	U	p
İş birliği	Kız	140	133,67	8843,500	,937
	Erkek	127	134,37		
Öz kontrol	Kız	140	137,14	8450,000	,477
	Erkek	127	130,54		
Hakkını arama	Kız	140	131,66	8562,000	,552
	Erkek	127	136,58		
Toplam Puan	Kız	140	134,74	8786,500	,869
	Erkek	127	133,19		

Katılımcıların cinsiyetlerine göre SBÖ ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Mann Whitney U testinde cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Buna göre iş birliği, öz kontrol ve hakkını arama alt boyutları ile sosyal beceri ortalamaları benzerdir.

Tablo 10

60-72 Ay Çocukların Kardeş Sayısına Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Hayattan kopma	Yok	49	145,71	1,058	,366
	1	134	134,62		
	2 ve üzeri	84	126,17		
Çatışma	Yok	49	122,35	1,163	,502
	1	134	136,35		
	2 ve üzeri	84	137,05		
Sürekli oynama	Yok	49	126,59	2,116	,735
	1	134	136,66		
	2 ve üzeri	84	134,07		
Hayata yansıtma	Yok	49	140,63	,147	,712
	1	134	130,54		

	2 ve üzeri	84	135,64		
Toplam Puan	Yok	49	134,29	,207	,925
	1	134	135,57		
	2 ve üzeri	84	131,33		

Katılımcıların kardeş sayısına göre DOBE ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde kardeş sayısına göre çatışma istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Buna göre farklı sayıda kardeşe sahip olan ve hiç kardeşi olmayan katılımcıların hayattan kopma, çatışma, sürekli oynama ve hayata yansıtma alt boyutları ile dijital oyun bağımlılığı eğilimi ortalamaları benzerdir.

Tablo 11

60-72 Ay Çocukların Kardeş Sayısına Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri

Alt Boyutlar	Kardeş Sayısı	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
İş birliği	Yok	49	125,20	,998	,607
	1	134	134,82		
	2 ve üzeri	84	137,83		
Öz kontrol	Yok	49	124,47	1,355	,508
	1	134	138,73		
	2 ve üzeri	84	132,02		
Hakkını arama	Yok	49	117,88	3,424	,181
	1	134	137,59		
	2 ve üzeri	84	137,68		
Toplam Puan	Yok	49	117,22	3,130	,209
	1	134	139,86		
	2 ve üzeri	84	134,43		

Katılımcıların kardeş sayısına göre SBÖ ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Buna göre farklı sayıda kardeşe sahip olan ve hiç kardeşi olmayan katılımcıların iş birliği, öz kontrol ve hakkını arama alt boyutları ile sosyal beceri ortalamaları benzerdir.

Tablo 12

60-72 Ay Çocukların Anne Eğitim Durumuna Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri

Alt Boyutlar	Anne Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Hayattan kopma	İlkokul	29	145,02	,895	,617
	Ortaokul	34	147,31		
	Lise	89	127,38		
	Ön lisans	52	137,02		
	Lisans ve üzeri	63	128,60		
Çatışma	İlkokul	29	166,24	12,218	,020
	Ortaokul	34	156,49		
	Lise	89	124,21		
	Ön lisans	52	135,61		
	Lisans ve üzeri	63	119,52		
Sürekli oynama	İlkokul	29	166,05	17,562	,002
	Ortaokul	34	155,63		
	Lise	89	120,71		
	Ön lisans	52	149,14		
	Lisans ve üzeri	63	113,84		
Hayata yansıtma	İlkokul	29	138,28	2,089	,834
	Ortaokul	34	134,79		
	Lise	89	126,27		
	Ön lisans	52	140,04		
	Lisans ve üzeri	63	137,54		
Toplam Puan	İlkokul	29	159,47	8,051	,048
	Ortaokul	34	153,28		

	Lise	89	123,29		
	Ön lisans	52	142,25		
	Lisans ve üzeri	63	120,19		

Katılımcıların anne eğitim durumlarına göre DOBE ölçeğinin karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde çatışma, sürekli oynama alt boyutları ve dijital oyun bağımlılığı boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre anne eğitim durumu ilkököl mezunu olanların çatışma, sürekli oynama ve dijital oyun bağımlılığı ortalamaları daha yüksektir.

Tablo 13

60-72 Ay Çocukların Anne Eğitim Durumuna Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri

Alt Boyutlar	Anne Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	χ^2	P
İş birliği	İlkokul	29	125,07	2,965	,564
	Ortaokul	34	128,03		
	Lise	89	142,60		
	Ön lisans	52	124,65		
	Lisans ve üzeri	63	136,90		
Öz kontrol	İlkokul	29	140,74	4,610	,330
	Ortaokul	34	121,53		
	Lise	89	130,43		
	Ön lisans	52	125,71		
	Lisans ve üzeri	63	149,52		
Hakkını arama	İlkokul	29	117,95	7,659	,105
	Ortaokul	34	133,63		
	Lise	89	126,36		
	Ön lisans	52	133,52		
	Lisans ve üzeri	63	152,73		
Toplam Puan	İlkokul	29	127,57	5,836	,212
	Ortaokul	34	122,22		
	Lise	89	132,69		

	Ön lisans	52	124,24		
	Lisans ve üzeri	63	153,23		

Katılımcıların anne eğitim durumlarına göre SBÖ ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Buna göre anneleri farklı eğitim düzeyine sahip katılımcıların iş birliği, öz kontrol ve hakkını arama alt boyutları ile sosyal beceri ortalamaları benzerdir.

Tablo 14

60-72 Ay Çocukların Baba Eğitim Durumuna Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri

Alt Boyutlar	Baba Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Hayattan kopma	İlkokul	25	148,86	3,739	,432
	Ortaokul	30	154,30		
	Lise	110	130,20		
	Ön lisans	34	127,57		
	Lisans ve üzeri	68	128,93		
Çatışma	İlkokul	25	156,60	6,046	,243
	Ortaokul	30	154,63		
	Lise	110	128,78		
	Ön lisans	34	130,00		
	Lisans ve üzeri	68	127,04		
Sürekli oynama	İlkokul	25	153,54	8,398	,043
	Ortaokul	30	148,47		
	Lise	110	139,01		
	Ön lisans	34	138,46		
	Lisans ve üzeri	68	110,10		
Hayata yansıtma	İlkokul	25	132,82	5,895	,530
	Ortaokul	30	144,17		
	Lise	110	126,17		
	Ön lisans	34	129,49		
	Lisans ve üzeri	68	144,87		
Toplam Puan	İlkokul	25	151,08	3,664	,292

	Ortaokul	30	156,15		
	Lise	110	130,83		
	Ön lisans	34	131,18		
	Lisans ve üzeri	68	124,49		

Katılımcıların baba eğitim durumlarına göre DOBE ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde sürekli oynama alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre babaları ilkokul mezunu olan çocukların hayata yansıtma ortalamaları daha yüksektir.

Tablo 15

60-72 Ay Çocukların Baba Eğitim Durumuna Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri

Alt Boyutlar	Baba Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalaması	χ^2	P
İş birliği	İlkokul	25	125,02	2,530	,639
	Ortaokul	30	118,58		
	Lise	110	136,23		
	Ön lisans	34	133,19		
	Lisans ve üzeri	68	140,90		
Öz kontrol	İlkokul	25	129,78	4,415	,353
	Ortaokul	30	121,22		
	Lise	110	128,44		
	Ön lisans	34	135,15		
	Lisans ve üzeri	68	149,61		
Hakkını arama	İlkokul	25	102,98	13,147	,009
	Ortaokul	30	125,87		
	Lise	110	127,32		
	Ön lisans	34	151,03		
	Lisans ve üzeri	68	151,29		
Toplam Puan	İlkokul	25	113,32	8,347	,080
	Ortaokul	30	114,12		
	Lise	110	130,33		

	Ön lisans	34	141,91		
	Lisans ve üzeri	68	152,36		

Katılımcıların baba eğitim durumlarına göre SBÖ ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde hakkını arama alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre baba eğitim durumu lisans ve üzeri olan çocukların hakkını arama ortalamaları babası diğer eğitim düzeylerine sahip çocuklara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 16

60-72 Ay Çocukların Anne Mesleğine Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri

Alt Boyutlar	Annenin Mesleği	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Hayattan kopma	Ev Hanımı	175	130,52	5,831	,254
	İşçi	36	153,44		
	Memur	23	146,96		
	Diğer	33	122,23		
Çatışma	Ev Hanımı	175	135,53	2,892	,057
	İşçi	36	158,18		
	Memur	23	114,33		
	Diğer	33	113,21		
Sürekli oynama	Ev Hanımı	175	137,77	5,523	,003
	İşçi	36	162,06		
	Memur	23	98,30		
	Diğer	33	108,29		
Hayata yansıtma	Ev Hanımı	175	133,01	2,158	,814
	İşçi	36	128,88		
	Memur	23	147,83		
	Diğer	33	135,23		
Toplam Puan	Ev Hanımı	175	134,29	1,218	,156
	İşçi	36	155,90		
	Memur	23	124,74		
	Diğer	33	115,03		

Katılımcıların anne mesleğine göre DOBE ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde sürekli oynama alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre annenin mesleği işçi olan çocukların sürekli oynama ortalamaları annesi diğer mesleklere sahip olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 17

60-72 Ay Çocukların Anne Mesleğine Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri

Alt Boyutlar	Annenin Mesleği	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
İş birliği	Ev Hanımı	175	139,10	8,198	,042
	İşçi	36	104,46		
	Memur	23	125,20		
	Diğer	33	145,30		
Öz kontrol	Ev Hanımı	175	138,29	7,876	,049
	İşçi	36	105,36		
	Memur	23	155,85		
	Diğer	33	127,24		
Hakkını arama	Ev Hanımı	175	131,79	4,427	,219
	İşçi	36	125,15		
	Memur	23	160,57		
	Diğer	33	136,85		
Toplam Puan	Ev Hanımı	175	138,36	8,988	,029
	İşçi	36	100,00		
	Memur	23	152,50		
	Diğer	33	135,06		

Katılımcıların annenin mesleği durumlarına göre SBÖ ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde iş birliği ve öz kontrol

alt boyutları ile sosyal beceri boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre anne mesleği diğer olan çocukların iş birliği ortalamaları ve anne mesleği ev hanımlığı olan çocukların öz kontrol ve sosyal beceri ortalamaları annesi diğer mesleklere sahip çocuklara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 18

60-72 Ay Çocukların Baba Mesleğine Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri

Alt Boyutlar	Babanın Mesleği	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Hayattan Kopma	İşçi	101	141,36	4,409	,320
	Memur	34	148,28		
	Esnaf	45	117,31		
	Serbest Meslek	33	126,15		
	Diğer	54	129,94		
Çatışma				3,340	,462
	İşçi	101	144,05		
	Memur	34	128,62		
	Esnaf	45	123,32		
	Serbest Meslek	33	138,23		
Sürekli oynama				12,132	,003
	İşçi	101	155,82		
	Memur	34	110,78		
	Esnaf	45	132,81		
	Serbest Meslek	33	131,21		
Hayata yansıtma				,369	,843
	İşçi	101	130,47		
	Memur	34	141,97		
	Esnaf	45	131,58		
	Serbest Meslek	33	127,41		
Toplam Puan				1,789	,386
	İşçi	101	145,55		

	Memur	34	133,47		
	Esnaf	45	122,94		
	Serbest Meslek	33	130,48		
	Diğer	54	124,08		

Katılımcıların babanın mesleği durumlarına göre DOBE ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde sürekli oynama alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre baba mesleği işçi grubunda olan çocukların sürekli oynama ortalamaları babası diğer mesleklere sahip çocuklara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 19

60-72 Ay Çocukların Baba Mesleğine Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri

Alt Boyutlar	Babanın Mesleği	n	Sıra Ortalaması	X^2	p
İş Birliği	İşçi	10 1	120,00	11,052	,026
	Memur	34	123,53		
	Esnaf	45	137,72		
	Serbest Meslek	33	159,83		
	Diğer	54	147,89		
Öz kontrol				4,395	,355
	İşçi	10 1	123,60		
	Memur	34	151,22		
	Esnaf	45	137,30		
	Serbest Meslek	33	130,65		
	Diğer	54	141,91		
Hakkını arama				13,848	,008
	İşçi	10 1	119,33		
	Memur	34	145,47		
	Esnaf	45	123,18		
	Serbest Meslek	33	144,65		
	Diğer	54	156,72		

Toplam Puan				11,654	,020
	İşçi	101	116,03		
	Memur	34	140,32		
	Esnaf	45	131,58		
	Serbest Meslek	33	149,95		
	Diğer	54	155,90		

Katılımcıların babanın mesleği durumlarına göre SBÖ ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde iş birliği ve hakkını arama alt boyutları ile sosyal beceri boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre babası serbest meslek grubunda çalışan katılımcıların iş birliği ortalaması, babası diğer meslek grubunda olanların hakkını arama ve sosyal beceri ortalaması diğer katılımcılara kıyasla daha yüksektir.

Tablo 20

60-72 Ay Çocukların Aile Gelir Düzeyine Göre Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi (DOBE) Verileri

Alt boyutlar	Aile Gelir Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
Hayattan kopma	20000 TL ve altı	50	129,74	1,863	,601
	20001-30000 TL	76	144,20		
	30001-40000 TL	61	129,96		
	40001 ve üstü	80	130,06		
Çatışma	20000 TL ve altı	50	151,22	6,739	,081
	20001-30000 TL	76	133,47		
	30001-40000 TL	61	141,93		
	40001 ve üstü	80	117,70		
Sürekli oynama	20000 TL ve altı	50	143,77	8,098	,044
	20001-30000 TL	76	144,14		
	30001-40000 TL	61	140,02		
	40001 ve üstü	80	113,66		
Hayata yansıtma	20000 TL ve altı	50	134,53	0,538	,911
	20001-30000 TL	76	136,82		
	30001-40000 TL	61	127,84		
	40001 ve üstü	80	135,69		

Toplam Puan	20000 TL ve altı	50	141,74	3,413	,332
	20001-30000 TL	76	140,21		
	30001-40000 TL	61	137,15		
	40001 ve üstü	80	120,86		

Katılımcıların aile gelir düzeyine göre DOBE ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde sürekli oynama alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre aile gelir düzeyi 20001-30000 TL arası olan çocukların sürekli oynama ortalaması diğer aile gelir düzeyine sahip çocuklara göre daha yüksektir.

Tablo 21

60-72 Ay Çocukların Aile Gelir Düzeyine Göre Sosyal Beceri (SBÖ) Verileri

Alt Boyutlar	Aile Gelir Düzeyi	n	Sıra Ortalaması	χ^2	p
İş birliği	20000 TL ve altı	50	150,04	9,895	,019
	20001-30000 TL	76	117,35		
	30001-40000 TL	61	149,18		
	40001 ve üstü	80	128,22		
Öz kontrol	20000 TL ve altı	50	154,02	7,093	,069
	20001-30000 TL	76	118,26		
	30001-40000 TL	61	131,53		
	40001 ve üstü	80	138,32		
Hakkını arama	20000 TL ve altı	50	132,30	10,313	,016
	20001-30000 TL	76	114,41		
	30001-40000 TL	61	144,20		
	40001 ve üstü	80	145,90		
Toplam Puan	20000 TL ve altı	50	153,84	12,576	,006
	20001-30000 TL	76	109,07		
	30001-40000 TL	61	143,80		
	40001 ve üstü	80	137,81		

Katılımcıların aile gelir düzeyine göre SBÖ ölçeği ve alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde iş birliği ve hakkını arama alt boyutları ile sosyal beceri boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre aile gelir düzeyi 40001 ve üzeri olan çocukların hakkını arama ortalaması ve aile gelir düzeyi 20000 TL ve altı olan çocukların sosyal beceri ortalaması diğer aile gelir düzeyine sahip çocuklara göre daha yüksektir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, 60-72 ay aralığındaki çocukların dijital oyun bağımlılığı ile sosyal becerileri arasındaki ilişki incelenmiş ve elde edilen bulgular literatürdeki diğer araştırmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Sonuçlar, çocukların dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin sosyal beceriler üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu durum, teknoloji kullanımının kontrol altına alınmasının önemini ortaya koymaktadır.

5.1.Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonuçları, 60-72 ay aralığındaki çocukların sosyal becerileri ile dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymuş; aynı zamanda cinsiyet, kardeş sayısı, ebeveynlerin eğitim durumu ve meslekleri, aile gelir düzeyi gibi değişkenlerin etkisini değerlendirmiştir.

Erken çocukluk dönemi, bilişsel ve sosyal gelişim açısından kritik bir süreçtir. 60-72 aylık çocuklar, sosyal becerilerini geliştirmeye yönelik önemli adımlar atmaktadırlar. Bu dönemde çocukların sosyal etkileşimleri, arkadaşlık ilişkileri ve oyun oynama deneyimleri, sosyal becerilerin gelişimini destekleyen unsurlardır (Vuran, 2007).

Araştırma bulguları, 60-72 ay aralığındaki çocuklar arasında dijital oyun bağımlılığı ile sosyal beceriler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır ($p<0.05$). Bu durum, dijital oyun bağımlılığının çocukların sosyal becerilerini olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir.

Cinsiyet açısından yapılan analizler, erkek çocukların dijital oyun bağımlılığı düzeylerinin ($p<0.05$) kız çocuklara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymakta, bu da dijital oyunlara yönelik eğilimin cinsiyetler arasında farklılık gösterdiğini göstermektedir. Ayrıca, annenin eğitim düzeyinin dijital oyun bağımlılığı üzerinde önemli bir etkisi olduğu saptanmıştır; düşük eğitim düzeyine sahip annelerin çocukları, bağımlılık düzeyi açısından anlamlı bir şekilde daha yüksek oranlar göstermektedir ($p<0.05$).

Kardeş sayısının dijital oyun bağımlılığı üzerindeki etkisi ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmamıştır ($p > 0.05$). Genel olarak, bulgular, aile faktörlerinin çocukların dijital oyun bağımlılığı ve sosyal becerileri üzerindeki etkisini vurgulamakta ve bu durumun çocuk gelişimi açısından dikkate alınması gereken bir konu olduğunu ortaya koymaktadır.

5.1.1. Çocukların cinsiyetine yönelik bulguların tartışılması

Katılımcıların cinsiyetlerine göre ölçeklerin alt boyutlarının karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Mann Whitney U testi, erkeklerin çatışma ve hayata yansıtma alt boyutlarında ortalamalarının kızlara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir ($p < 0.05$). Yapılan araştırmalar, çocukların cinsiyet değişkeninin dijital oyun bağımlılığı ile ilişkili olduğunu ve bu bağlamda erkeklerin daha yüksek seviyelerde bağımlılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, Arslan ve arkadaşları (2015), Chiu, Lee ve Huang (2004), Çukurluöz (2016), Erboy (2010), Güllü ve diğerleri (2012), Hazar ve ekipleri (2017), Horzum (2011), Öztürk (2007) ve Şahin ile Tuğrul (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda, erkek çocukların dijital oyun bağımlılığı açısından kız çocuklarına göre daha belirgin bir farklılık sergilediği saptanmıştır.

Atak (2020) bu durumu destekleyerek, erkek çocukların dijital oyun bağımlılığı açısından daha yüksek bir risk grubunda yer aldıklarını ifade etmektedir. Araştırmada belirtilen bir diğer bulgu ise, erkeklerin teknolojik aletlere daha fazla ilgi ve merakla yaklaştıkları, bilgisayar başında vakit geçirmeyi tercih ettikleri ve duygusal özelliklerinin farklılık gösterdiğidir (Atak, 2020, s. 67). Budak (2020) ise erkeklerin video oyunlarına eğilimli olduklarını ve sıklıkla şiddet içeren oyunları tercih ettiklerini ortaya koymaktadır. Kız çocukları ise, arkadaşlarıyla birlikte oyun oynamayı önceliklendirmekte ve daha çok eğitsel oyunları tercih etmektedirler.

5.1.2. Çocukların kardeş sayılarına yönelik bulguların tartışılması

Bu çalışmada, katılımcıların kardeş sayılarına göre sosyal beceri düzeyleri ve dijital oyun bağımlılığı alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0.05$). Kardeş sayısının, hayattan kopma, çatışma, sürekli oynama ve hayata yansıtma ile iş birliği, öz kontrol ve hakkını arama gibi sosyal beceri alt boyutları üzerindeki etkileri benzerlik göstermektedir. Bu bulgular, kardeş sayısının çocukların sosyal beceri gelişimi üzerindeki etkisini sorgulayan önceki çalışmalara paralel bir sonuç sunmaktadır.

Örneğin, Bakar (2023) kardeş sayısının çocukların sosyal beceri düzeyine etkisi olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Benzer şekilde, Bilek (2011) okul öncesi çağındaki çocukların sosyal becerilerini ev ve okul ortamında karşılaştırdığı çalışmasında, kardeş sayısının bu beceriler üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını tespit etmiştir. Bu durum, kardeş sayısının çocukların sosyal etkileşimlerini ve gelişimlerini şekillendiren önemli bir faktör olmadığına işaret etmektedir.

Bomb (2004), Özbey (2009) ve Paslı (2017) gibi araştırmalar da, kardeş sayısının sosyal beceri gelişimi üzerindeki etkisinin yokluğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, kardeş sayısının sosyal beceriler üzerinde belirleyici bir etken olmadığını göstererek, çocukların sosyal gelişiminde diğer faktörlerin daha etkili olabileceğini önermektedir. Örneğin, aile içi etkileşimler, eğitim ortamları ve akran ilişkileri, çocukların sosyal becerilerini geliştirmede daha önemli rol oynayabilir.

5.1.3. Çocukların anne eğitim durumuna yönelik bulguların tartışılması

Bu çalışmada, katılımcıların anne eğitim durumlarına göre sosyal beceriler ve dijital oyun bağımlılığı alt boyutları arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları, anne eğitim durumuna göre çatışma ve sürekli oynama boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir ($p<0.05$). Elde edilen bulgular, ilkokul ve ortaokul mezunu annelerin çocuklarının çatışma ve sürekli oynama ortalamalarının daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak hayattan kopma, hayata yansıtma, iş birliği, öz kontrol ve hakkını arama gibi diğer alt boyutların anne eğitim durumuna göre ortalamalarının benzerlik göstermesi dikkat çekicidir.

Literatürde, anne eğitim durumu ile çocukların sosyal becerileri arasında ilişki olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır. Örneğin, Pekdoğan (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ailenin eğitim düzeyinin çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkisi incelenmiş ve aralarında bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, yüksek eğitim seviyesine sahip annelerin çocuklarına daha fazla destek vererek sosyal becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunabileceklerini önermektedir.

Benzer bir şekilde, Çelik (2007) çalışmasında, çalışmayan annelerin çocuklarının sosyal becerilerinin, çalışan annelerin çocuklarına göre daha iyi geliştiğini bulmuştur. Bu durum, annelerin çocuklarıyla geçirdiği zamanın, sosyal beceri gelişiminde önemli bir etken olabileceğini göstermektedir. Çalışmayan annelerin çocukları, evde daha fazla sosyal etkileşim fırsatına sahip olabilirken, çalışan annelerin çocukları, farklı sosyal ortamlarda bulunma ve etkileşim kurma şansına sahip olabilir.

Elde edilen bulgularımız, Pekdoğan (2016) ve Çelik (2007) tarafından ulaşılan sonuçlarla örtüşmektedir. Özellikle, anne eğitim durumu ile çocukların dijital oyun bağımlılığı arasındaki ilişki, sosyal beceriler üzerindeki etkilerin yanı sıra, bu bağımlılığın gelişiminde de önemli bir rol oynayabileceğini düşündürmektedir.

5.1.4. Çocukların baba eğitim durumuna yönelik bulguların tartışılması

Bu çalışmada, katılımcıların baba eğitim durumlarına göre sosyal beceriler ve dijital oyun bağımlılığı alt boyutları arasında yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları, baba eğitim durumuna göre hakkını arama ve sürekli oynama alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir ($p<0.05$). Özellikle, lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahip babaların çocuklarının hakkını arama ortalamaları, ilkokul mezunu babaların çocuklarının sürekli oynama ortalamalarından daha yüksektir. Bununla birlikte, hayattan kopma, çatışma, hayata yansıtma, iş birliği ve öz kontrol alt boyutlarının baba eğitim durumuna göre ortalamaları arasında belirgin bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Literatürde, baba eğitim durumu ile çocukların sosyal beceri gelişimi arasında farklı bulgular mevcuttur. Bakar (2023), lisans eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin çocuklarının duygularını yönetme becerilerinin, ortaokul ve lise mezunu ebeveynlerin çocuklarına göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, eğitim seviyesi yüksek olan

ebeveynlerin çocuklarına yönelik daha fazla rehberlik yapabileceği veya daha fazla sosyal etkileşim fırsatı sunabileceği anlamına gelebilir. Ancak bu, her ebeveynin çocuklarıyla olan etkileşim tarzının, çocukların gelişimi üzerindeki etkisini göz ardı etmememiz gerektiğini de göstermektedir.

Öte yandan, Wong ve Sui (2019), ebeveyn eğitim düzeyinin çocukların sosyal beceri gelişimi üzerinde bir etkisi olmadığını bulmuşlardır. Bu durum, ebeveynlerin eğitim düzeyinin sosyal becerilerin gelişimindeki etkisinin karmaşık olduğunu, farklı değişkenlerin (örneğin, ebeveyn tutumları, aile yapısı) de önemli rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca, Karabulut ve Şendil (2018) okul öncesi çocuklarının sosyal becerilerinin babalarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir. Bu, baba eğitim durumunun çocukların sosyal becerileri üzerinde belirleyici bir etken olmadığına işaret etmektedir.

Bu çalışmanın bulguları, literatürdeki bazı araştırmalarla örtüşürken, diğer bazı araştırmalarla da çelişmektedir. Bu farklılıklar, araştırma örnekleminde, kullanılan ölçüm araçlarından veya kültürel faktörlerden kaynaklanabilir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi ile çocukların sosyal beceri gelişimi arasındaki ilişki, bireysel, çevresel ve kültürel faktörlerin karmaşık etkileşimleri ile şekillenir.

5.1.5. Çocukların anne mesleğine yönelik bulgularının tartışılması

Katılımcıların annenin mesleği durumlarına göre ölçeklerin karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskal Wallis H testinde annenin mesleği durumuna göre sürekli oynama, iş birliği ve öz kontrol alt boyutları ile sosyal beceri boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre annenin mesleği işçi olanların sürekli oynama, anne mesleği diğer olanların iş birliği, anne mesleği memur öz kontrol ve sosyal beceri ortalamaları daha yüksektir. Hayattan kopma, çatışma, hayata yansıtma ve hakkını arama alt boyutlarının annenin mesleği durumuna göre ortalamaları ise benzerdir.

5.1.6. Çocukların baba mesleğine yönelik bulguların tartışılması

Katılımcıların babanın mesleği durumlarına göre ölçeklerin karşılaştırılmasına yönelik olarak yapılan Kruskall Wallis H testinde babanın mesleği durumuna göre sürekli oynama, iş birliği ve hakkını arama alt boyutları ile sosyal beceri boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0.05$). Buna göre babanın mesleği işçi olanların sürekli oynama, baba mesleği serbest meslek olanların iş birliği ve baba mesleği diğer olan çocukların hakkını arama ve sosyal beceri ortalamaları daha yüksektir. Hayattan kopma, çatışma, hayata yansıtma ve öz kontrol alt boyutlarının babanın mesleği durumuna göre ortalamaları ise benzerdir.

5.1.7. Çocukların aile gelir düzeyine yönelik bulgularının tartışılması

Bu çalışmada, katılımcıların aile gelir düzeyine göre sosyal beceriler ve dijital oyun bağımlılığı alt boyutları arasında yapılan Kruskall Wallis H testi sonuçları, aile gelir düzeyine göre sürekli oynama, iş birliği, hakkını arama alt boyutları ve sosyal beceri boyutunda istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir ($p<0.05$). Özellikle, aile gelir düzeyi 20,000 TL ve altındaki katılımcıların iş birliği ve sosyal beceri ortalamalarının daha yüksek olduğu; 20,001 TL ile 30,000 TL arasındaki katılımcıların sürekli oynama ortalamalarının daha yüksek olduğu; 40,001 TL ve üzerindeki katılımcıların hakkını arama ortalamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, hayattan kopma, çatışma, hayata yansıtma ve öz kontrol alt boyutlarının aile gelir düzeyine göre ortalamaları arasında belirgin bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Elde edilen bulgular, aile gelir düzeyinin çocukların sosyal becerileri ve dijital oyun bağımlılığı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Aile gelir düzeyinin farklılık göstermesi, çocukların sosyal etkileşim ve iş birliği becerilerinde belirgin değişimlere yol açabilir. Ailelerin sunduğu sosyal imkanlar, çocukların etkileşim kurma ve oyun oynama biçimlerini etkileyebilir. Sosyal becerilerin gelişimi, ailenin sunduğu fırsatlar, oyun ortamları ve sosyal etkileşimlerin yoğunluğuna bağlı olarak değişkenlik gösterebilir.

Literatürde, aile gelir düzeyinin çocukların sosyal beceri gelişimi üzerindeki etkileri konusunda farklı bulgular bulunmaktadır. Örneğin, Bakar (2023) çalışmasında çocuğun

sosyal becerilerinin ebeveynin gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Wong ve Sui (2019) çocukların sosyal becerilerinin aile gelir düzeyine göre farklılaşmadığını tespit etmiştir. Bu çalışmalar, elde edilen bulgularımızla kısmen örtüşmektedir; zira bazı alt boyutlarda anlamlı farklılıklar gözlemlenirken, genel sosyal beceri gelişiminin gelir durumunun etkisinden bağımsız olabileceğini göstermektedir.

Çocukların oyuna karşı olan tutkusu ve akranlarla iletişim kurma gereksinimi, zamanla teknoloji bağımlılığına ve sanal arkadaşlıkları gerçek yaşam arkadaşlıklarına tercih etmeye dönüşebilmektedir. Teknoloji bağımlılığı, internet bağımlılığı, oyun bağımlılığı, telefon bağımlılığı ve sosyal medya bağımlılığı gibi çeşitli türleri içermektedir. Bu bağımlılığın fiziksel ve ruhsal etkileri bulunmaktadır. Fiziksel etkiler arasında el ve kol ağrıları, göz bozuklukları, duruş bozukluğu, uyku sorunları, obezite ve kişisel bakımın aksaması gibi durumlar sayılabilir. Daha da önemlisi, teknoloji bağımlılığı yalnızca ergenler ve yetişkinler için değil, günümüzde yaygınlaşan teknoloji ile okul öncesi çağındaki çocuklar için de bir tehdit oluşturmaktadır.

Çocukların teknolojik cihazlar karşısında uzun süre geçirmeleri, yeme düzensizliklerini tetikleyebilmekte, kilo dengelerini bozabilmekte, uyku düzenini olumsuz etkileyebilmekte ve kas-iskelet rahatsızlıklarına yol açabilmektedir. Ayrıca, uzun süreli ekran maruziyeti çocukların dil gelişimi ve öğrenme yetenekleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Okul öncesi dönem, çocukların zihinsel ve bedensel gelişimi açısından son derece önemlidir; bu dönemde teknolojik aletlerle geçirilen uzun sürelerin çocukların gelişim süreçlerinde olumsuz etkilere yol açması muhtemeldir.

Bu çalışmanın bulguları, dijital oyun bağımlılığı ile sosyal beceriler arasındaki ilişkinin önemini vurgulamakta ve literatürdeki diğer çalışmalarla benzer sonuçlar sunmaktadır. Örneğin, Bakar (2023) araştırması, kız çocuklarının sosyal becerilerinin erkek çocuklara göre daha yüksek olduğunu gösterirken, bu çalışmada cinsiyet farkı gözlemlenmemiştir. Ayrıca, kardeş sayısı ile sosyal beceriler arasındaki ilişki de literatürde yer alan birçok çalışma ile uyumludur; Bomb (2004) ve Özbey (2009) gibi araştırmacılar kardeş sayısının sosyal becerilere etkisi olmadığını belirtmiştir.

Dijital oyun bağımlılığı ve sosyal beceriler üzerine yapılan diğer çalışmalarda, teknolojinin aşırı kullanımının çocukların sosyal gelişimine olumsuz etkileri olduğu vurgulanmaktadır. Uras (2022) ve Boyacı (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, özellikle pandemi

döneminde çocukların teknolojiye maruziyetlerinin arttığını ve bu durumun sosyal beceriler üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, dijital oyun bağımlılığının sosyal etkileşim ve becerilerde azalmaya neden olduğu bulgularını desteklemektedir.

Sonuç olarak, sosyal beceriler cinsiyet, kardeş sayısı, ebeveynlerin eğitim düzeyi ve gelir seviyesi gibi değişkenler açısından anlamlı farklılıklar göstermektedir. Öne çıkan bir bulgu olarak, aile gelir düzeyi 20,000 TL'nin altında olan çocukların sosyal beceri ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Çalışmada ayrıca, dijital oyun bağımlılığı ile sosyal beceriler arasında önemli bir ilişki bulunmuştur. Teknolojiye fazla bağımlı olan çocukların sosyal becerileri düşük çıkmakta ve dijital oyun bağımlılığı düzeyi arttıkça sosyal etkileşimde zorluklar yaşanabilmektedir. Bu bulgular, dijital oyun bağımlılığının çocukların sosyal gelişimi üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, ebeveynlerin ve eğitimcilerin çocukların teknoloji kullanımını kontrol etmeleri ve sosyal beceri gelişimlerini destekleyici programlar uygulamaları önerilmektedir.

5.2. Öneriler

5.2.1. Araştırma Sonucuna Yönelik Öneriler

- Araştırmada elde edilen sonuçlara göre çocukların dijital oyun bağımlılık eğilimleri arttıkça sosyal beceri düzeyleri azalmaktadır. Dolayısıyla çocukların sosyal becerilerini kazanıp geliştireceği bu dönemde ekran maruziyetinden uzak kalmaları ya da kontrollü bir şekilde dijital oyuna yönltilmesi gerekmektedir.
- Sosyal becerilerin gelişmesindeki en büyük etkenlerden birinin de akran etkileşimi olduğu göz önünde tutularak çocukların boş zamanlarında dijital oyunlar yerine akran etkileşiminin daha yoğun olduğu dış mekân oyunlarına yönlendirilmesi daha doğru olacaktır.
- Yapılan araştırmalar doğrultusunda dijital oyun ve teknoloji bağımlılığı okul öncesi dönem çocuklarının sadece sosyal becerilerinin gelişimini değil fiziksel

gelişimlerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Dolayısıyla çocukların uzun süreler dijital oyun oynamalarına izin verilmemelidir.

- Ebeveyni ile kaliteli zaman geçiren çocuk sosyal becerilerinde de daha başarılı olacağından teknolojinin dijital dadı olarak kullanılmasının önüne geçilmelidir. Bu bağlamda ebeveynlere okullarda dijital platformların çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinden söz edilen seminerler düzenlenebilir.

5.2.2. Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Bu çalışma 267 okul öncesi çocuğuyla gerçekleştirilmiş. Farklı örneklem grupları ve farklı değişkenlerle tekrarlanabilir.
- Araştırma farklı demografik değişkenlerle gerçekleştirilebilir.
- Sosyal becerisi ve dijital oyun bağımlılığı yüksek olan öğrencilerin sınıf içi davranışlarına yönelik araştırmalar yapılabilir.
- Bu çalışma Sakarya ili ile sınırlı kalmıştır. Bu konuyla ilgili yapılacak diğer çalışmalarda farklı il ve bölgeler tercih edilebilir.
- Çocukların sosyal becerilerini geliştirmede öğretmenlerin, ailenin ve çevrenin rollerini inceleyen farklı araştırmalar yapılabilir.
- Sosyal becerileri yüksek olan çocukların farklı gelişimsel özellikleri incelenerek sosyal becerilerinin etkilerini ortaya koyan araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Dijital oyun bağımlılığı yüksek çocukların farklı gelişimsel özellikleri incelenerek dijital oyun bağımlılığının etkilerini ortaya koyan araştırmalar gerçekleştirilebilir.
- Günümüzde çocuklar doğduğu günden itibaren ekranlarla tanışmakta ve onlara maruz kalmaktadır. Bu durum dijital platform kullanım yaşını oldukça düşürmüştür. Dolayısıyla bu konu ile ilgili yapılacak diğer çalışmalar daha küçük ay aralıkları ile yapılabilir.
- Günümüzde teknoloji kaçınılmaz bir hale gelmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarına teknolojiyi nasıl doğru ve yararlı kullanılacağı konusunda bilgiler verilmeli ve bu bağlamda okul öncesi eğitim programında güncellemeye gidilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abanoz, T., Ogelman, H. ve Saraç, S. (2022). Küçük çocuklarda cinsiyete göre sosyal ve duygusal yeterlik, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 11(3), 95-104. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/download/90689961/Kucuk_Cocuklarda_Cinsiyete_Gore_Sosyal_Duygusal_Yeterlik.pdf
- Akbalı, K. (2022). *Okul Öncesi Çocukların Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Bağlanma Örüntüleri Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 802357).
- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 53-68. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trkefd/issue/21474/230167>
- Akfırat, F. Ö. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ydrama/issue/23799/253627>
- Akkök, F. (1996). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi, öğretmen el kitabı*. İstanbul: MEB Yayınevi.
- Akkök, F. (2006). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi Öğretmen El Kitabı*. Özgür Yayınları.
- Akmeşe, Z. ve Deniz, K. (2017). Stalk, benliğin izini sürmek. *Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Düşünceler Hakemli E-Dergisi*, (8), 23-32. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/euifydhed/issue/33438/342095#article_cite
- Aksoy P, Baran G (2020). Okul öncesi dönem çocukları için sosyal becerileri değerlendirme ölçeği – ebeveyn formu: bir ölçek uyarlama çalışması. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergis*, 14(31), 314-335. Doi: <https://doi.org/10.29329/mjer.2020.234.15>
- Aksoy, P. (2014). *Hikâye Anlatma Temelli ve Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitiminin Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi. YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 386364).

- Akulwar-Tajane, I., Parmar, K. K., Naik, P. H. ve Shah, A. V., (2020). Rethinking screen time during covid-19: impact on psychological well-being in physiotherapy students. *Int J Clin Exp Med Res*, 4(4), 201-216. doi: <http://dx.doi.org/10.26855/ijcemr.2020.10.014>
- Alpan, Y. (2006). “Ankara Örnekleminde 12-36 Aylık Bebek ve Çocuklar İçin Sosyal ve Duygusal Değerlendirme Aracının Türk Çocuklarına Uyarlanması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alptekin, H. K., ve Pektekin, P., (2016). *Üniversite Öğrencilerinde Mobil Cihazlarda Kullanım Bağımlılığı ve Rehabilitasyon Araştırması*. 3.Uluslararası Teknoloji Bağımlılığı Kongresi.
- Altıntaş, T. T. ve Bıçakçı, M. Y. (2017). Erken çocukluk döneminde prososyal davranışlar. *The Journal of Academic Social Science Studies, Summer I*(57), 245-261. doi: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS6999>
- Amatem Bağımlılık Merkezi. (2020). <https://Npistanbul.Com/Amatem/Teknolojibagimlilik/>.
- Anme T., Shinohara R., Sugisawa Y., Tanaka E., Watanabe T. ve Hoshino T. (2013). Validity and reliability of the social skill scale (sss) as an index of social competence for preschool children. *Journal of Health Science*, 3(1), 5-11. doi: 10.1037/t33656-000
- Antia, SK. ve Eldredge, K.H. (1993). Promoting social interaction between young children with hearing im pairments and their peers. *Exceptional children*, 60(30), 262-275. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/234710764_Social_Interaction_and_Acceptance_of_Deaf_or_Hard-of-Hearing_Children_and_Their_Peers_A_Comparison_of_Social-Skills_and_Familiarity-Based_Interventions
- Argyle, M. (1967) *The psychology of interpersonal behavior*. Middlesex, England: Penguin.
- Arslan, Y. (2017). *Çocukluk Döneminde Ebeveyn Kaybı Yaşayan Bireylerde Duygusal Zekanın Sosyal Uyum ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 459528).

Aslan, A. ve Küçükvardar, M. (2019). The proposal of an ethical model in the detection of digital diseases. *AJIT-E*, 10(39), 7. doi: 10.5824/ajit-e.2019.04.001

Atalayın, Ö., (2021). *Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrencilerinde Dijital Bağımlılık Düzeyi ve Uyku Kalitesi Arasındaki İlişkisi*. (Tıpta Uzmanlık Tezi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi). Erişim adresi: <http://dspace.kocaeli.edu.tr:8080/xmlui/handle/11493/18156>

Ateş,MA. Saltalı, N. (2019). KKTC’de yaşayan 5-6 yaş çocukların tablet ve cep telefonu kullanımına ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 62-90. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gebd/issue/44078/502705>

Atmaca, R N., Akduman G., Sarıbaş M., (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin bazı demografik özelliklere göre incelenmesi. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 157-173. doi: 10.47714/uebt.768067

Avcıoğlu, H, (2001). *İşitme Engelli Çocuklara Sosyal Becerilerin Öğretilmesinde İşbirlikçi Öğrenme Yaklaşımı ile Sunulan Öğretim Programının Etkililiğinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Avcıoğlu, H. (2009). *Etkinliklerle Sosyal Beceri Öğretimi* (3. Baskı). Kök Yayıncılık.

Aydın, A. (2010). *Oyun Dil ve Düşünce*. Ankara: Eğiten Kitap.

Ayrancı, Ü., Köşgeroğlu, N. ve Günay, Y., (2004). Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5(3), 133-140. Erişim adresi: <https://www.alpha-psychiatry.com/Content/files/sayilar/153/133-140.pdf>

Bacanlı, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi İlköğretimde Rehberlik*. Ankara: Nobel Yayınevi.

Bacanlı, H. (2014). *Sosyal Beceri Eğitimi*. 5. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Bahtiyar, A. ve Can, B., (2016). An investigation of problem-solving skills of preservice science teachers, *Educational Research and Reviews*, 11(23), 2108-2115. doi: <http://dx.doi.org/10.5897/ERR2016.3054>

- Bakar, İ. (2023). *Okul Öncesi Dönemde Çocukların Ebeveyn Destek Düzeyleri ile Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Bakırcıoğlu, R. (2007). *Çocuk Ruh Sağlığı ve Uyum Bozuklukları* (ss: 309). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Balta, Ö.Ç. ve Horzum, M.B. (2008). The factors that affect internet addiction of students in a web based learning environment. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*. 41(1), 187-205. doi: 10.3928/02793695-20200918-02
- Bayırtepe, E. ve Tüzün, H. (2007). Oyun-Tabanlı Öğrenme Ortamlarının Bilgisayar Dersindeki Başarıları ve Öz-Yeterlik Algıları Üzerine Etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 41-54. Erişim adresi: https://yunus.hacettepe.edu.tr/~htuzun/html/academic/Bayirtepe_Ezgi_HUEFD33_41-54.pdf
- Beard, K. (2005). Internet addiction: areview of current assessment techniques and potential assessment questions, *Cyberpsychology And Behavior*, 14-July. doi: 10.1089/cpb.2005.8.7
- Bee, H. (1992). *The Developing Child*. Harpercollins College Publishers. New York.
- Behrendt Hf, Scharke W, Herpertz-Dahlmann B, Konrad K, Fırk C (2019). Like mother, like child? Maternal determinants of children's early social- emotional development. *Infant Mental Health Journal*, 40(2):234-247. doi: 10.1002/imhj.21765
- Bilek, M. H. (2011). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Ev ile Okul Ortamındaki Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi), YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 321029).
- Bomb, P. (2004). *Social Skills And Siblings In India*. Master Thesis, Columbia: Missouri University. https://www.researchgate.net/publication/279467141_Social_skills_and_siblings_in_India
- Boyacı M. (2019). Türkiye’de internet bağımlılığı araştırmaları: bir içerik analizi çalışması. *Addicta: the Turkish Journal on Addictions*; 6(3): 777-795. DOI: <http://doi.org/10.15805/addicta.2019.6.3.0030>

- Boz M, Uludağ G, Tokuç H (2018). Aile katılımlı sosyal beceri oyunlarının okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1):137-158. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/gefad/issue/36713/347835#article_cite
- Bölükbaş, K. (2003). *İnternet Cafeler ve İnternet Bağımlılığı Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 137437).
- Budak, K. S. (2020). *Okul Öncesi Dönem Çocukları İçin Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeğinin ve Dijital Oyun Ebeveyn Rehberlik Stratejileri Ölçeğinin Geliştirilmesi, Problem Davranışlarla İlişkisinin İncelenmesi*. YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 630581).
- Büyük, D. M., 2021. *Sosyal Medya, Beden Algısı ve Beğenilme Arzusu. Sosyal Medya Psikolojisi*, Tarhan,N. Ve Ünal A.T. (Editörler). Der Yayınları, İstanbul, Türkiye, 6989.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri analizi El Kitabı*, 11. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F., (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (28. Baskı), Pegem Yayınları, Ankara.
- Calderalla, P. ve Merrell K.W. (1997). Common dimesnion of social skills of children and adolescets: A taxonomy of positive behaviors. *Social Psychology Review*, (2) 264-278. doi: 10.1080/02796015.1997.12085865
- Cantekin, D., ve Gültekin Akduman, G. (2021). *Sosyal Gelişimde Mizaç ve Kişilik*. H.Gülay Ogelman (Ed.).Sosyal Ve Duygusal Gelişim. Ankara, Eğiten Kitap.
- Caplan SE. (2002), problematic internet use and psychosocial wellbeing: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument, *Computers İn Human Behavior*, 18, 553-75. doi: 10.1016/S0747-5632(02)00004-3
- Cengizhan, C. (2005). *Öğrencilerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımında Yeni Bir Boyut: Bağımlılık*. VIII. Ulusal PDR Kongresi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ceyhan, E., Ceyhan, A. A. ve Gürcan, A. (2007). Problemlı internet kullanımı ölçeğı'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7 (1), 387-416. Erişim adresi:

<https://toad.halileksi.net/wp-content/uploads/2022/07/problemleri-internet-kullanimi-ol-cegi-toad.pdf>

- Chen, B., Bernard, J. Y., Padmapriya, N., Ning, Y., Ca, S., Lnça, C., Tan, K. H., Yap, F., Chang, Y. S., Shek, L., Godfrey, K. M., Saw, S. S., Chan, S.Y., Eriksson, S.G., Seng, C., (2020). “Associations between early-life screen viewing and 24 hour movement behaviours: findings from a longitudinal birth cohort study”, *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(3), 201-209. doi: 10.1016/S2352-4642(19)30424-9
- Cheung, C. H. M., Bedford, R., Saez De Urabain, I. R., Karmiloff-Smith, A., & Smith, T. J. (2017). Daily touchscreen use in infants and toddlers is associated with reduced sleep and delayed sleep onset, *Scientific Reports*, 7(1), 1-7. Doi: 10.1038/srep46104
- Christensen, N. (2003), Social anxiety and interpersonal perception: a social relations model analysis, *Behaviour Research And Therapy*, 41(11), 1355-1371. doi:10.1016/S0005-7967(03)00064-0
- Cuma, Y. (2020). *Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Ruhsal Sorunlar Ve Sosyal Beceri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Tez no. 640546). (Yüksek lisans tezi) İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2015). *Anne Baba Eğitimi*. Eğiten Kitap.
- Çantaoglu, E. (2022). *Okul Öncesi Çağındaki Çocukların Dijital Oyun Bağımlılığı ile Rekabet Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 762502).
- Çetinkaya, M. (2013). *İlköğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 342353).
- Çöpür, M. (2019). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bahar Dergisi* 37, 155-174. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/234388>
- Davis, RA (2001). A cognitive- behavioral model of pathological internet use, 17(2), 187-195. doi: 10.1016/S0747-5632(00)00041-8

- Değirmenci, B. (2020). *Yaratıcı Drama Temelli Etkinliklerin Okul Öncesi Çocukların Problem Çözme ve Sosyal Beceri Düzeylerine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Veri Tabanından Erişildi (Tez No: 620909).
- Deniz, U. H. (2019). *60-72 Aylık Çocukların Sosyal Becerilerinin Problem Çözme Becerilerini Yordama Gücü* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 564172).
- Dereli, Esra (2008). *Çocuklar İçin Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın 6 Yaş Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerine Etkisi*, Selçuk Üniversitesi, Konya. YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 218652).
- Dikeç, G., Yalnız, T., Bektaş, B., Turhan, A. ve Çevik, S., (2017). Relationship between smartphone addiction and loneliness among adolescents. *Bağımlılık Dergisi*, 18(4), 103-111. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/427152>
- Doğan, A. (2013). *İnternet Bağımlılığı Yaygınlığı* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 342301).
- Dokumacı, C. (2023). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Dijital Oyun Bağımlılığı Eğilimlerinin Sosyal Becerileriyle İlişkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 777603).
- Dowling, M. (2011). Young children's personal, social and emotional development. *Pastoral Care In Education*, 29(1), 59-60. doi:10.1080/02643944.2011.550136
- Durmuşoğlu-Saltalı, N. (2009). *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. Erken Çocukluk Döneminde Özel Eğitim* (ss: 3-30). Ankara: Maya Akademi Yayıncılık.
- Egger, O. ve Rauterberg, M. (1996). Internet behavior and addiction. Work and organizational psychology unit (Ifap), *Swiss Federal Institute Of Technology (ETH) Zurich*.
- EĞİTEK. (2008). *Eğitim Sisteminde İnternet ve Bilgisayar Oyunlarına Yönelik Çalışmalar Konuyla İlgili Görüş ve Öneriler*. Ankara.
- Ekinci-Vural, D. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 189793).

- Eliacik, K., Bolat, N., Koçyiğit, C., Kanik, A., Selkie, E., Yilmaz, H. ve Dundar, B. N., (2016). Internet addiction, sleep and health-related life quality among obese individuals: a comparison study of the growing problems in adolescent health. *Eating weight disorders-studies on anorexia, bulimia obesity*, 21(4), 709-717. doi: 10.1007/s40519-016-0327-z
- Elliot, S., ve Busse, R. (1991). Social skills assessment and intervention with children and adolescents. *School Psychology International*, 12(1-2), 63-83. doi: 10.1177/0143034391121006
- Emde, R.N. ve Hewitt, J.K. (2001). *Infacy To Early Childhood*. London: Oxford University Press.
- Emen Parlatan, M. ve Aslan D. (2020). Erken Çocuklukta Sosyal Becerileri Etkileyen Etmenler. D. Aslan (Ed.). *Erken Çocuklukta Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara, Pegem Akademi.
- Ercan, F. Z. (2021). *Teknoloji Bağımlılığı. Davranışsal Boyutları ile Sağlık*, Uyar S. Ve Kırac R. (Editörler). Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, Türkiye, 201222.
- Ercan, H. Y. (2013). *Bağımlılık Tedavisinde Egzersiz Tedavisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ergün, M. (1980). Oyun ve Oyuncak Üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, 1(1), 102-119.
- Ersay, E. (2019). Duygusal Gelişim. A.D. Öğretir Özçelik (Ed). *Çocuk Gelişimi*, Ankara, Pegem Yayınevi.
- Erzincanlı Y, Taş HG. (2023). *Teknoloji bağımlılığı- bilinçli farkındalık ilişkisi üzerine bibliyometrik bir analiz*. İnsan Hakları Eğitim ve Kültür Araştırmaları Dergisi; 1(2): 69-82. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ihevkad/issue/80767/1373600>
- Esen, E. (2010). *Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-Sosyal Değişkenlerin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 265603).
- Esmeray, M. (2022). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Bilgisayar Oyun Bağımlılığı ile Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 711143)

- Flavell, J.H. (1999). Cognitive development: children's knowledge about the mind. *Annual Review Psychology*, 50, 21-45. Doi: 10.1146/Annurev.Psych.50.1.21
- Goffman, E. (1959). *The Presentation Of Self In Everyday Life*. N.Y.: Doubleday/Anchor.
- Görür, B., (2019). *Ergenlerin Bağlanma Stilleri ve Sosyal Kaygıları ile Akıllı Telefon Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 575684).
- Greenfield, D. N. (2000). The Net Effect: Internet Addiction And Compulsive Internet Use.
- Gresham, F. M. (1981). Social skills training with handicapped children: A review. *Review of Educational Research*, 51(1), 139-176. doi:10.2307/1170253
- Gresham, F. M. (1997). Social competence and students with behavior disorders: where we've been, where we are and where we should go. *Education And Treatment Of Children*, 20(3), 233-250.
- Griffiths, M. (1999). *Internet Addiction: Fact Or Fiction? The Psychologist*, 12 (5), 246-251. Çeviren: Psk. Kazım Alat, *Türk Psikoloji Bülteni* S: 1300-7408. https://www.researchgate.net/publication/232557569_Internet_Addiction_Fact_or_Fiction
- Groeneveld, R. A. and Meeden, G. (1984). Measuring skewness and kurtosis. *Journal of the Royal Statistical Society Series D: The Statistician*, 33(4), 391-399. DOI: <https://doi.org/10.2307/2987742>
- Güçlü, G. (2015). *Yaşam Boyu Öğrenme Argümanı Olarak Teknoloji Bağımlılığı ve Yaşama Yansımaları* (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas. (Tez no. 407639).
- Gül Karaağaç, Z. (2021). “*Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Becerilerin Yordayıcıları Olarak Evlilikte Bilinçli Farkındalık ve Ebeveynlikte Bilinçli Farkındalık*”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gülaçtı, F. (2009). *Sosyal Beceri Eğitimine Yönelik Programın Üniversite Öğrencilerinin, Sosyal Beceri, Öznel ve Psikolojik İyi Olma Düzeylerine Etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 235823).

- Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Güngör, N., (2020). *İletişim, Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Siyasal Yayınevi, 401 P, Ankara, Türkiye.
- Günindi, Y. (2010). *Anasınıfına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarına Uygulanan Sosyal Uyum Beceri Eğitimi Programının Çocuklarının Sosyal Uyum Becerilerinin Gelişimine Etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 277983).
- Gürbüz, E. (2017). *Annelerin Tutumlarına Göre Ana Sınıflarına Devam Eden Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 477129).
- Gürbüz, E., ve Kıran, B. (2018). Research of social skills of children who attend to kindergarten according to the attitudes of their mothers. *Journal Of Education And Training Studies*, 6(3), 95-100. doi: 10.11114/jets.v6i3.2831
- Harré, R. ve Secord, P.F. (1972). *The Explanation of Social Behaviour*. Oxford: Blackwell.
- Harris, C., Straker, L., Pollock, C., Smith, A. (2015). “Children, computer exposure and musculoskeletal outcomes: the development of pathway models for school and home computer- related musculoskeletal outcomes”, *Journal Of Ergonomics*, 58(10), 1611–1623. doi: 10.1080/00140139.2015.1035762
- Hawkins, J. D., Kosterman, R., Catalano, R. F., Hill, K. G. ve Abbott, R. D. (2008). Effects of social development intervention in childhood fifteen years later. *Archives Of Pediatrics And Adolescent Medicine*, 162(12), 1133-1141. doi: 10.1001/Archpedi.162.12.1133
- Henderson, E. C. (2001). *Understanding Addiction*. Mississippi: University Press Of Mississippi.
- Hinkley T, Brown H, Carson V, Teychenne M. (2018). Cross sectional associations of screen time and outdoor play with social skills in preschool children. *PloS One*, 13(4), 1-15. DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0193700>
- Hopkins, K. D., & Weeks, D. L. (1990). Tests for normality and measures of skewness and kurtosis: Their place in research reporting. *Educational and psychological measurement*, 50(4), 717-729. DOI: <https://doi.org/10.1177/001316449050400>

- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68. Erişim adresi: <https://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/268/238>
- Howie, E. K., Coenen, P., Campbell, A. C., Ranelli, S., Straker, L. M. (2017). “Head, trunk and arm posture amplitude and variation, muscle activity, sedentariness and physical activity of 3 to 5 year-old children during tablet computer use compared to television watching and toy play”, *Applied Ergonomics*, 65, 41-50. doi: 10.1016/j.apergo.2017.05.011
- Hutton, J. S., Dudley, J., Horowitz-Kraus, T., Dewitt, T., Holland, S. K. (2020). “Associations between screen-based media use and brain white matter integrity in preschool-aged children”, *JAMA Pediatrics*, 174(1). doi: 10.1001/jamapediatrics.2019.3869
- Işık, U. (2007). *Medya Bağımlılığı Teorisi Doğrultusunda İnternet Kullanımının Etkileri ve İnternet Bağımlılığı* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 217464).
- İşsever, N. K. (2016). *İnternet Bağımlılığının Üniversite Öğrencilerinde Yaygınlığının İncelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Jackman, H. L. (2011). *Early Education Curriculum: A Child's Connection To The World*. USA: Wadsworth Cengage Learning.
- Jafari, K. K. (2021). *Erken Çocukluk Dönemindeki Çocukların Zeka Düzeyleri Ve Sosyal Becerileri İle Ailelerin Ebeveynlik Ve Dijital Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 668222).
- Johnstone A, Martin A, Cordovil R, Fjørtoft I, Iivonen S, Jidovtseff B, Lopes F, Reilly Jj, Thomson H, Wells V, Mccrorie P. (2022). Naturebased early childhood education and children’s social, emotional and cognitive development: A mixed-methods systematic review. *International journal of environmental research and public health*, 19(10):5967. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph19105967>
- Kaçmaz C, Çumurcu (2020). HB. *Türkiye’de internet bağımlılığıyla ilgili yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi*. *Anatolian Journal of Health Research*; 1(1): 7-13. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anatoljhr/issue/79948/1368214>

- Kalen, S., (2018). *Ergenlerde Akıllı Telefon Bağımlılığı ile Algılanan Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 527013).
- Kandır, A. (2003). *Gelişimde 3-6 Yaş Çocuğum Büyüyor* (Ss:147). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Kang J (2022). *Spanking and children's social competence: Evidence from a US kindergarten cohort study. Child Abuse & Neglect*, 132: 105817. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105817>
- Kapıkıran, N. A., Kapıkıran, N. A., İvrendi, A. B., ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: Durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(19), 19-27. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/114740>
- Karabulut, H. ve Şendil, G. (2018). Okul öncesi dönemdeki baba katılımının ebeveyn tutumlarına göre incelenmesi. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 2(3), 143-154. doi: 10.31461/ybpd.428414
- Karakaya, E. N., (2021). *Covid-19 Sürecinde Eğitimine Evde Devam Eden Ortaöğretim Öğrencilerinin Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karabük Üniversitesi, Karabük.
- Karaman, K. M. ve Kurtoğlu, M. (2009). *Öğretmen Adaylarının İnternet Bağımlılığı Hakkındaki Görüşleri*. Akademik Bilişim XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 11-13 Şubat, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Karaşahin, H. (2016). *Sosyal Beceri Ölçeğinin Türkçe Formunun Alternatif Modellerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 446326).
- Karoğlu, H., & Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 231-254. DOI: <https://doi.org/10.21764/efd.12383>
- Kaya, Ş. Ş., & Özyürek, A. (2022). Bahçede uygulanan okul öncesi eğitimin çocukların problem davranışlarına ve sosyal becerilerine etkisi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 128-142. DOI: <https://doi.org/10.33206/mjss.896591>

- Kılınç, D., (2021). *Ergenlerde Sosyal Medya Bağımlılığı, Aile Yaşam Doyumu ve Psikolojik İyi Oluş İlişkisinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 687773).
- Kim, M. J., Doh, H. S., Hong, J. S. ve Choi, J. S. (2011). Social skills training and parent education programs for aggressive preschoolers and their parents in south korea. *Children And Youths services review*, 33(6), 838-845. doi: 10.1016/J.childhood.2010.12.001
- Kirriemuir, J. (2002). Video gaming, education and digital learning technologies. *D-Lib Magazine*, 8(2). doi: 10.1045/february2002-kirriemuir
- Knapczyk, D.R. ve Rodes, P.G. (1996). *Teaching Social Competence- A Pratical Approach for Improving Social Skills in Students At-Risk*, Pasific Grove: Brooks/Cole Publishing Company
- Koças, F., ve Şaşmaz, T., 2018. Internet addiction increases poor sleep quality amongst high school students. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 16(3), 167-177. doi:10.20518/tjph.407717
- Kostelnik, M.J., Whiren, A.P., Soderman, A.K., Gregory, K. (1993). *Guilding Children's Social Development*. USA: Theory To Practice, Thomsan & Delmar Publisher.
- Kumcağız, H., Terzi, Ö., Koç, B., ve Terzi, M. (2020). Üniversite öğrencilerinde akıllı telefon bağımlılığı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 13-39. doi:10.15869/itobiad.629737
- Kurt, E. (2023). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının sosyal beceri açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez no.784800).
- Küçükkaragöz, H. (2002). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Larose Mp, Ouellet-Morin I, Vitaro F, Geoffroy Mc, Ahun M, Tremblay Re, Côté Sm (2019). Impact of a social skills program on children's stress: a cluster randomized trial. *Psychoneuroendocrinology*, 104:115-121. doi: 10.1016/j.psyneuen.2019.02.017
- Lau Ex, Rapee Rm, Coplan RJ (2017). Combining child social skills training with a parent early intervention program for inhibited preschool children. *J Anxiety Disord*, 51:32-38. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2017.08.007>

- Leary, M.R. (1982). Problem With The Construct And Measurement Of Social Anxiety. ERIC, ED226307.
- Lee, C., ve Lee, S.-J., 2017. Prevalence and predictors of smartphone addiction proneness among korean adolescents. *Children Youth Services Review*, 77, 10-17. doi: 10.1016/j.childyouth.2017.04.002
- Li, H., Luo, W., ve He, H. (2022). Association of parental screen addiction with young children's screen addiction: a chain-mediating model. *Shanghai Institute Of Early Childhood Education, Shanghai Normal University*, 19(19):12788. doi: 10.3390/ijerph191912788.
- Maleki, M., Mardani, A., Mitra Chehrzad, M., Dianatinasab, M., & Vaismoradi, M. (2019). Social skills in children at home and in preschool. *Behavioral Sciences*, 9(7), 74. DOI: <https://doi.org/10.3390%2Fbs9070074>
- Mangiafico, S.S. (2016). *Summary and Analysis of Extension Program Evaluation in R, version 1.18.1.*, Rutgers Cooperative Extension, New Brunswick, NJ.
- McFall, M.R. (1982). A review and reformulation of the concept of social skills, *Behavioral Assessment*, 41-33. doi: 10.1007/BF01321377
- Mcguire, Ĭ., Priestly, P. (1981). *Life A F T Er School: A Social Schools Curriculum.* Oxford: Pergamon Press.
- Merrell, K.W. (1999). *Behavioral, Social And Emotional Assessment Of Children And Adolescents.* Lawrence Erlbraum Associates, Publishers.
- Merrell, K.W. ve Gimpel, G.A. (1998). *Social Skills Of Children And Adolescent.* Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Mischel, W. (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualitizion of personality. *Psychology Review*. 80, 252-283. doi: 10.1037/H0035002
- Monette, D.R., T. Sullivan, C.R. De Jong (1990). *Applied social research.* New York: Harcourt Broce Jovanovich, Inc.
- Moors, J. J. A. (1986). The meaning of kurtosis: Darlington reexamined. *The American Statistician*, 40(4), 283-284. <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Meaning-of-Kurtosis%3A-Darlington-R-eexamined-Moors/a918837c320c8bdc52ee14f1f630a3f32347f45f>

- Muradi, P., 2021. *Instagram Bağımlılığı. Sosyal Medya Psikolojisi*, Tarhan, N. Ve Ünal A. T. (Ed.), Der Yayınları, İstanbul.
- Müezzın, E. (2017). Lise öğrencilerinde internet bağımlılığının yoksunluk, kontrol güçlüğü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon bağlamında incelenmesi, 7 (3), 541-551. doi:10.19126/süje.323075
- Nash, B. ve Schaefer, C. (2017). *Oyun Terapisi Temel Kavramlar ve Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Neslitürk, S. (2013). *Anne Değerler Eğitimi Programının 5–6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No:331765).
- Novitasari, A., H. E. M., Mu'afiroh, A., Putri, A. Z., ve Indriatie. (2023). Analyzing the relationship between digital game addiction and developmental levelss aged 4-6 years old. *International Journal Of Advanced Health Science And Technology*, 3(2), 68-71. doi: 10.35882/ijahst.v3i2.188
- Oates, S., Evans, G. ve Hedge, A., (1998). A preliminary ergonomic and postural assessment of computer work settings in american elementary schools, *Computers In The Schools*, 14(3), 4–12
- Ogilvy, C. M., (1994). Social skills training with children and adolescents: a review of the evidence on effectiveness. *Educational Psychology*, 14(1), 73-83. doi: 10.1080/0144341940140105
- Oğuzkan, Ş. ve Oral, G.(1992). *Okul Öncesi Eğitim*. Oğul Matbaacılık.
- Oktay, A. (2000). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem* (2. Baskı). Epsilon Yayınları.
- Oktay, A., Unutkan, Ö.P. (2005). *Okul Öncesi Dönemde Güncel Konular*. Morpa Yayınları.
- Okyay, Ö. (2021). *Kuramsal Bakış Açısıyla Sosyal Gelişim*. H.Gülay Ogelman (Ed.). Sosyal ve Duygusal Gelişim. Ankara, Eğiten Kitap.
- Onur, B. ve Çelen, N. (2002). *Geleneksel ve Modern Çocuk Oyunları Üzerine Düşünceler*. Bursa: Bursa Halk Kültürü.
- Orçan, M. (2020). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Ortabağ, T., (2016). *Teknoloji Bağımlılığının Adölesanlarda Riskli Sağlık Davranışlarına Etkisi*. 3.Uluslararası Teknoloji Bağımlılığı Kongresi.
- Orzack, H. M. (1998). Computer addiction: What is it? *Psychiatric Times*, 15 (8), 2-3.
Erişim adresi: <https://www.psychiatrictimes.com/view/computer-addiction-what-it>
- Ögel K (2014) *İnternet Bağımlılığı, İnternetin Psikolojisini Anlamak ve Bağımlılıkla Başa Çıkmak*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Önalın, F. A. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 39-58. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ydrama/issue/13562/164222>
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğini'nin (Pkbs-2) Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması ve Destekleyici Eğitim Programının Etkisinin İncelenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 227837).
- Özbey, S. ve Gürler, S. A. (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların motivasyon düzeyleri ile sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(1), 587-602. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/685566>
- Özgüven, İ. E. (2005). *Bireyi Tanıma Teknikleri* (6. Baskı). Pegem Yayınları.
- Özyürek A, Begde Z. ve Yavuz Nf (2014). Okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile yakın çevresindeki yetişkin etkileşimleri arasındaki ilişki. *Afyon Kocatepe University Journal Of Social Sciences*, 16(2). doi:10.5578/JSS.8243
- Özyürek, A. (2018). Okul öncesi çocukların bilgisayar teknolojileri kullanımının annelerin görüşlerine göre incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 1-12. DOI: <http://dx.doi.org/10.36731/cg.467662>
- Paslı, H. (2017). *Okul Öncesi Öğretmenlerinin İletişimci Biçimleri ile Çocukların Sosyal Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Pekdoğan, S. (2016). 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(4), 1946-1965. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/291950>

- Petersen, C., ve Johnston, K.A. (2015). The impact of social media usage on the cognitive social capital of university students. *Informing science: The 87 International Journal Of An Emerging Transdiscipline*, 18, 1–30. Erişim adresi: <https://www.inform.nu/Articles/Vol18/ISJv18p001-030Petersen1522.pdf>
- Polat, H., Kök, B. ve Tekeli, M. R. (2019). 12-18 yaş arası çocuklarda sorunlu internet kullanımı. *Bağımlılık Dergisi*, 20(2), 61-71. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/699257>
- Polat, R. (2017). Dijital hastalık olarak nomofobi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 1(2), 164-172. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/410708>
- Reid Chassiakos, Y. (Linda), Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. A., Cross, C. (2016). Children and adolescents and digital media, *Pediatrics*, 138(5). doi: 10.1542/peds.2016-2593
- Riggio, R. E. (1986). Assesment of basic social skills. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(3), 649–660. doi: 10.1037/0022-3514.51.3.649
- Riggio, R.E. (1989). *Social skills inventory manual*. (Research Edition) Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press. USA.
- Riggio, RE (1986). Temel sosyal becerilerin değerlendirilmesi. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 51 (3), 649.
- Rustin, L. ve Kuhr, A. (1989). *Social Skills and The Speech Impaired*. London: Input Typesetting Ltd.
- Rutherford, R., Mathur, B., Sarup, J., Quinn, R. ve Mary, M. (1998). Promoting social communication skills throught cooperative learning and direct instruction, *Journal_Citation: Education and Treatment of Children*, 21 (3), 354-369. Erişim adresi: <https://www.proquest.com/docview/202663578?sourcetype=Scholarly%20Journals>
- Saltuk, M. C., & Erciyes, C. (2020). Okul ncesi çocuklarda teknoloji kullanımına ilişkin ebeveyn tutumlarına dair bir alışma. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(2), 106-120. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ejnm/issue/53735/720111>
- Samancı, O. ve Diş, O. (2014). Sosyal becerileri zayıf olan ilkokul ğrencilerinin tutum ve davranışlarının ğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim*

- Dergisi*, 22(2), 573-590. Erişim adresi:
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/209937>
- Samancı, O., ve Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 281- 288. Erişim adresi:
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/475787>
- Sarı, E. (2007). *Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Çocukların Annelerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Çocuğun Sosyal Uyum ve Becerilerine Etkisini İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 207031).
- Sarıbaş, M. Ş, Akduman, G. G. ve Atmaca, N. R. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin bazı demografik özelliklere göre incelenmesi, *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 6(2), 157-173. doi: 10.47714/uebt.768067
- Sennett, R. (1996). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Seven, S. (2022). *Çocuk Ruh Sağlığı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sevinç, M. (2004). *Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitiminde Oyun*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sevindik, F. (2011). *Fırat Üniversitesi Öğrencilerinde Problemlili İnternet Kullanımı ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Belirlenmesi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 282091).
- Shaffer, H. J. (1999). On the nature and meaning of addiction. *National Forum*, 79(4), 9-14. Erişim adresi:
<https://www.proquest.com/docview/1297806888?sourcetype=Scholarly%20Journals>
- Shepherd, G. (1983). Introduction. *Developments In Social Skills Training*, (1-17). Academic Press.
- Sisson, S. B., Broyles, S. T., Baker, B. L., Katzmarzyk, P. T. (2010). Screen time, physical activity, and overweight in us youth: national survey of children's health 2003, *Journal Of Adolescent Health*, 47(3), 309–311. doi: 10.1016/j.jadohealth.2010.02.016
- Soule, L. C., Shell, L. W. ve Kleen, B. A. (2003). Exploring Internet Addiction: Demographic Characteristics And Stereotypes Of Heavy Internet Users. *Journal Of*

Computer Information Systems, 44(1), 64-73. doi: 10.1080/08874417.2003.11647553

Stanley, M. (2010). *Çocuk ve Beceri*. Ekinoks Yayıncılık.

Şahin, S. ve Diken, H. (Ed.). (2016) 0-6 Yaş Çocukların Temel Gelişimsel Özellikleri. Fiziksel-Sosyal-Duygusal Gelişim. *Erken Çocukluk Eğitimi* (4. Baskı). Pegem Yayıncılık.

Şalcı, O., Karakaya, K., & Tatlıeşme, S. (2018). Akıllı cihaz kullanımının 3-6 yaş çocukların gelişimine etkisinin okul öncesi öğretmenleri görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 53-63. DOI: <http://dx.doi.org/10.14230/joiss574>

Tamer, SL ve Koç, M. (2010). Eğitsel bilgisayar laboratuvarlarının fiziksel ergonomik kriterleri açısından değerlendirilmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği. *İnsan Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 720-747. Erişim adresi: <https://core.ac.uk/download/pdf/268072317.pdf>

Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Nobel Yayıncılık, Ankara.

Tompkins V,Villaruel E (2022). Parent discipline and pre-schoolers social skills. *Early Child Development and Care*, 192(3):410-424. DOI: <https://doi.org/10.1080%2F03004430.2020.1763978>

Trilling, B., ve Fadel, C. (2009). “21st Century Skills: Learning For Life In Our Times”, Jossey-Bass.

Trower, P. (1982) “Toward a generative model of social skills: A critique and synthesis,” in J.P. Curran & P.M. Monti (ed.) Social skills training: A pratical handbook for assessment and treatment (ss. 399-428). N.Y: The Guilford Press.

Tsai, C. ve Lin, S. (2003). Internet addiction of adolescents in taiwan: an interview study. *Cyberpsychology And Behavior*, 6(6), 649-652. doi: 10.1089/109493103322725432

Türk Dil Kurumu. (2016). *Güncel Türkçe Sözlük*.

Türkiye Yeşilay Cemiyeti. (2016). *Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Programı: Teknolojiye Bağımlı Yaşamamak İçin*.

- Tüzün, H. (2006). *Bilgisayar Oyunlarının Yararları ve Zararları*. XI. Türkiye'de İnternet Konferansı, Aralık, Ankara.
- Uras, N. (2022). *Pandemi Sürecinde Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Teknoloji Bağımlılığı ve Ekran Maruziyetinin Davranışları Üzerinde Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişilmiştir (Tez No: 745563).
- Uzbay, İ. T. (2018). *Hazdan Bağımlılığa*. İstanbul: Destek Yayınları.
- Uzun, Ç. (2013). *Anne-babası boşanmış ve boşanmamış çocuklarda depresyon ve sosyal becerilerin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul. (Tez no. 358167).
- Verlinden, M., Tiemeier, H., Veenstra, R., Mieloo, C. L., Jansen, W., Jaddoe, V. W., Raat, H., Hofman, A., Verhulst, F. C., Jansen, P. W., (2014). Television viewing through ages 2-5 years and bullying involvement in early elementary school, *BMC Public Health*, 14(1), 157. Erişim adresi: <https://bmcpublihealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-14-157>
- Vural, B. (2004). *Eğitim-Öğretimde Planlama-Ölçme ve Stratejiler* (Ss: 308). İstanbul: Hayat Yayınları.
- Vural, Z. (2014). *Sağlık Çalışanlarında Örgütsel Stresin İş Tatmini ile İlişkisi Antalya Atatürk Devlet Hastanesi Hemşireleri Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Vuran (2007). *Sosyal yeterliklerin geliştirilmesi*. S. Eripek (Ed.), İlköğretimde kaynaştırma içinde (ss. 221-242). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AçıköğretimYayınları.
- Warnes, E. D., Sheridan, S. M., Geske, J., ve Warnes, W. A. (2005). A contextual approach to the assessment of social skills: Identifying meaningful behaviors for social competence. *Psychology in the Schools*, 42(2), 173-187. doi: 10.1002/pits.20053-2
- Westwood, P. (1993). *Commonsense Methods for Children With Special Needs Strategies for The Regular Classroom*, London.
- Westwood, PS. (1997). *Özel İhtiyaçları Olan Çocuklar İçin Sağduyu Yöntemleri: Normal Sınıf İçin Stratejiler*. Psikoloji Basın.

- Wong W. I. ve Sui P. Y. (2019). Early gender differences in spatial and social skills and their relations to play and parental socialization in children from hong kong. *Archives Of Sexual Behavior*, 48: 1589-1602. doi: 10.1007/s10508-019-1415-8
- Woodhead, M. (1999). Reconstructing developmental psychology-some first steps. *Children & Society*, 13(1), 3-19. doi: 10.1111/j.1099-0860.199.tb00097.x
- Yaşar Ekici, F. (2015). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerileri ile aile özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*.7(02),9. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/149868>
- Yavuzer, H. (2002). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Kadar Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2017). *Bedensel, Zihinsel ve Sosyal Gelişimiyle Çocuğunuzun İlk 6 Yılı*. Remzi Kitabevi.
- Yengin, D. (2019). Teknoloji bağımlılığı olarak dijital bağımlılık. *The Turkish Online Journal Of Design, Art And Communication*, 9(2), 130-141. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/685284>
- Yıldırım, L. (2021). *Sosyobilimsel Konulardaki Öğretmen Rollerinin Sınıfta Kullanılan Söylem ve Söylem Desenleri Açısından Karşılaştırılması* (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. (Tez No. 672231).
- Yıldız, M. C. ve Bölükbaş, K. (2005). İnternet Kafeler, Gençlik ve Sosyal Sapma. İçinde A. Tarcan Ed. İnternet ve Toplum (ss. 38-549). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yılmaz, N. (2022). *Okul öncesi dönem çocuklarının yürütücü işlev becerileri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi. YÖK Tez Merkezi (Tez No. 711259).
- Young, K. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-415. doi:10.1177/0002764204270278
- Young, K. (2009). Understanding online gaming addiction and treatment issues for adolescents. *The American Journal Of Family Therapy*, 37(5), 355-372. doi: 10.1080/01926180902942191

- Young, KS ve Case, CJ (2004). Internet abuse in the workplace: new trends in risk management, *Cyberpsychol Behav*, 7(1), 105-111. doi: 10.1089/109493104322820174
- Zhou, M., Zhu, W., Sun, X., ve Huang, L. (2022). Internet addiction and child physical and mental health: Evidence from panel dataset in china. *Journal of Affective Disorders*. 309, 52-62. doi: 10.1016/j.jad.2022.04.115
- ZIV Y (2013). Social information processing patterns, social skills, and school readiness in preschool children. *Journal Of Experimental Child Psychology*. 114(2):306-320. doi: 10.1016/j.jecp.2021.08.009
- Zirpoli, T. J., ve Melloy, K. J. (1997). *Behavior management: Application for teachers and parents* (2nd ed.). Upper Saddle River, New Jersey, Columbus, Ohio

EKLER

Ek 1. Sakarya Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Yayın Etik Kurulu Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 08.02.2024-E.334119

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-334119
Konu : 28/06 Büşra TORUNOĞLU

08.02.2024

Sayın Büşra TORUNOĞLU

İlgi : 01.02.2024 tarihli ve E--050.99-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu'nun 07.02.2024 tarihli ve 28 sayılı toplantısında alınan "06" nolu karar ile Büşra TORUNOĞLU'nun başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Murat İSKENDER
Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik
Kurulu Başkanı

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: BS9LKEHC4U Pn Kodu: 44572

Belge Takip Adresi: <https://ankiye.gov.tr/abdt?eK=5783&eD=BS9LKEHC4U&eS=334119>

Adres: Esentepe Kampüsü 54187 Söğütözü SAKARYA / KEP Adresi:

sakaryauniversitesi@is01.kep.tr

Telefon No: 0264 295 50 00 Faks No: 0264 295 50 31

e-Posta: ozel.kalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ: www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan

Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

KARAR

6. B   ra TORUNO  LU'nun " 60-72 Ay Arası   ocukların Sosyal Becerileri ile Teknoloji Ba  ımlılı  ı Arasındaki İli  kinin İncelenmesi " ba  lıklı   alı  ması g  r   meye a  ıldı.

Yapılan g  r       ler B    ra TORUNO  LU'nun " 60-72 Ay Arası   ocukların Sosyal Becerileri ile Teknoloji Ba  ımlılı  ı Arasındaki İli  kinin İncelenmesi " ba  lıklı   alı  masının Etik a  ıdan **uygun** oldu  una oy birli  i ile karar verildi.

Ek 2. MEB Araştırma İzni

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
Yazı İşleri Birimi

Sayı : E-67236739-044-335714
Konu : Anket Uygulama Büşra TORUNOĞLU

14.02.2024

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINA

Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne

Enstitümüz Temel Eğitim EABD Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı Y217010010 numaralı öğrencisi **Büşra TORUNOĞLU'nun** Yüksek lisans tez araştırması kapsamında; "60-72 Ay Arası Çocukların Sosyal Becerileri ile Teknoloji **Bağımlılığı** Arasındaki **İlişkinin İncelenmesi**" konulu çalışmaları uygulamak istemektedir. Uygun gördüğünüz takdirde, çalışmayı uygulaması için gerekli izin kolaylığının sağlanması hususunda gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Özer UYGUN
Rektör Yardımcısı

Ek: Form (25 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu : BSSLKCEYVK Pin Kodu : 48213

Belge Takip Adresi : <https://bunkiye.gov.tr/ebd?eK=5783&eD=BSSLKCEYVK&eS=335714>

Adres : Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 54300 Hendek/Sakarya

Telefon No: 0264 214 2454 Faks No: 0264 295 7492

e-Posta: egitim@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ: www.egitim.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Oğuzhan Özkan

Unvanı: Sözleşmeli Personel 4b

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-29065503-44-97009191
Konu : Anket Uygulama (Büşra TORUNOĞLU)

19/02/2024

VALİLİK MAKAMINA

Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim EABD Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programı Y217010010 numaralı öğrencisi Büşra TORUNOĞLU'nun Yüksek lisans tez araştırması kapsamında; "60-72 Ay Arası Çocukların Sosyal Becerileri ile Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu çalışma yapma talebi adı geçen Üniversitenin 335714 sayılı yazısı ile Müdürlüğümüze bildirilmiştir.

Söz konusu çalışmanın ekteki değerlendirme formunda belirtilen okulda eğitim öğretimin aksamamasına mahal vermeden gönüllülük esasına dayalı olarak, okul yönetiminin belirleyeceği zaman ve şartlarda 2023-2024 eğitim öğretim yılında uygulanması, çalışmada sadece ekteki mühürlü soruların kullanılması ve yasal gerekliliğin ilgili okul müdürlüğünce yerine getirilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ahmet Duran YÜCE
Millî Eğitim Müdür V.

OLUR
Murat KARASU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Resmi Daireler Kampüsü B Blok 54290 Adapazarı/SAKARYA

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 (264) 251 36 14

E-Posta: aske54@meb.gov.tr

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Gizem KOÇ

Unvan : Büro Personeli

İnternet Adresi: sakarya.meb.gov.tr

Faks: 2642513611

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksayin.meb.gov.tr/adresinden> 4970-5351-3639-81d4-1f8h kodu ile teyit edilebilir

Ek 4. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu

Bu form çocukların genel durumu ile alakalı sorular içermektedir. Çalışmada kişisel bilgiler gizli tutulacak ve araştırma sonuçları dışında hiç kimseye paylaşılmayacaktır. Araştırmaya katıldığınız için teşekkür ederiz.

Büşra Torunoğlu
Sakarya Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim
Yüksek Lisans Öğrencisi

Tarih:

Form Numarası:

Cinsiyeti:

☐ Kız ☐ Erkek

Doğum Tarihi:/...../20....

Çocuğın kardeş sayısı: (Kendisi hariç)

☐ Yok ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ve üstü

Annenin Eğitim Durumu:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans
☐ Lisans ☐ Lisansüstü

Babanın Eğitim Durumu:

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Önlisans
☐ Lisans ☐ Lisansüstü

Annenin mesleği:

☐ Ev Hanımı ☐ İşçi ☐ Memur ☐ Esnaf
☐ Serbest Meslek ☐ Çiftçi ☐ Diğer

Babanın Mesleği:

☐ Çalışmıyor ☐ İşçi ☐ Memur ☐ Esnaf
☐ Serbest Meslek ☐ Çiftçi ☐ Diğer

Ailenin Gelir Düzeyi:

☐ 11500 TL ve altı ☐ 11501 ve 20000 TL arası
☐ 20001 ve 25000 TL arası ☐ 25001 ve 30000 TL arası
☐ 30001 ve 35000 TL arası ☐ 35001 ve 40000 TL arası
☐ 40001 ve üstü

Ek 5. Dijital Oyun Bağımlılık Ölçeği

Dijital Oyun Bağımlılık Eğilimi Ölçeği

DİJİTAL OYUN BAĞIMLILIĞI ÖLÇEĞİ					
	Her zaman	Çoğu zaman	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
✓ Çölde içerisinde yer alan "dijital araçlar" kavramına dijital oyun oynanabilen araçlar olarak dikkat edilmelidir. Çoğu gün tablet, akıllı telefon, bilgisayar, oyun konsolu vb. ✓ Lüksün bu formu çocuğunuzun dijital oyun oynamasına, tencindeki davranışlarına dikkat etmeli ve kontrol etmelidir. ✓ Ölçeği, aynanın yansıması içinse almalı ve; ismi doldurmanız rica olunur. Çocuğum;					
1. Çölde içinde çok fazla dijital araçlarla oynar.	5	4	3	2	1
2. Dijital oyun oynamaya ma izin vermediğinde ; sinirlenir.	5	4	3	2	1
3. Dijital oyunda 8 gündürlük bir süre boyunca hayattaki davranışlarına yansıtmaktadır. (ör: dijital oyun araçlarındaki talimatları yapması)	5	4	3	2	1
4. Dijital oyun oynarken; diğer çocukları dikkat eder.	5	4	3	2	1
5. Dijital oyun oynamaya ma izin vermediğinde oynamak için ısrar eder.	5	4	3	2	1
6. Dijital oyunu, hiç ama vermeden oynamasına oynar (ör: ama vermeden 2-3 saat oynaması).	5	4	3	2	1
7. Okuldan eve geldiğinde hemen dijital oyunun başına geçer.	5	4	3	2	1
8. Dijital oyun oynamaya ma izin verilmediği zamanlarda tepkili olur.	5	4	3	2	1
9. Boş zamanlarına çoğu zaman dijital oyun oynar.	5	4	3	2	1
10. Dijital oyunlara bağımlıdır.	5	4	3	2	1

Dijital Oyun Bağımlılık Ölçeği Kullanım İzni

18.12.2023 01:21

Sakarya Üniversitesi Posta - ölçek ön

BÜŞRA BUZACIK <b[REDACTED]>

ölçek izni

3 det

BÜŞRA BUZACIK <b[REDACTED]>
Alıcı: selma.budak@sakarya.edu.tr

23 Kasım 2023 00:18

Merhaba,
Adım Büşra Torunoğlu. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans programında öğrenim görmektedirim. Bütüne tez kapsamında Doç. Dr. Suat Kol danışmanlığında 60- 72 Ay Arası Çocukların Sosyal Becerileri ve Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlginin İncelenmesi başlamaktayım. Eğer önünde olursa Dijital Oyun Bağımlılık Eğitim Ölçeğini kullanmak istiyorum. Şimdiden çok teşekkür eder, çalışmalar dilerim.

Kadriye Selin Budak <se[REDACTED]>
Alıcı: BÜŞRA BUZACIK <b[REDACTED]>

26 Kasım 2023 09:16

[Alıntılanan metin görüntü]
Merhabalar Büşra,
Ölçek kullanım formu ve makalelerde yer almaktadır.
Çalışmanızda kolaylıklar dilerim.

Sevgiler

Re: Ölçek Kullanım İzni
1479K

BÜŞRA BUZACIK <b[REDACTED]>
Alıcı: Kadriye Selin Budak <se[REDACTED]>

26 Kasım 2023 09:30

Teşekkürler

26 Kas 2023 Paz, saat 09:16 tarihinde Kadriye Selin Budak <se[REDACTED]> üne yazdı:
[Alıntılanan metin görüntü]

Ek 7. Sosyal Beceri Ölçeği

(SBÖ)		Evet	Hayır
Lütfen aşağıdaki soruları anasınıfına giden çocuğunuzu düşünerek yanıtlayınız.			
1.	Birisini özleyen kişiyi neşelendirir ve rahatlatır.		
2.	Yalnız gözüken arkadaşlarını neşelendirir.		
3.	Bir arkadaşının başarısını över.		
4.	İyi bir şey yapan arkadaşını alkışlar.		
5.	Başkalarının başarısından memnun olur.		
6.	Başkaları tarafından cesaretlendirilmeden arkadaşlarına yardım eder.		
7.	Arkadaşları incindiğinde onlara yardım eder.		
8.	Arkadaşları yardım istediğinde onlara yardım eder.		
9.	İstendiğinde zevk aldığı bir işi sonraya bırakır.		
10.	Durumun gerektirdiği kadar iyi davranır.		
11.	Bir şey istemek için sırasını bekler.		
12.	Başkalarının konuşmasını bölmez.		
13.	Başkalarının oyuncaklarını ödünç alır.		

Sosyal Beceri Ölçeği Kullanım İzni

18.12.2023 01:47

Sakarya Üniversitesi Posta - Ölçek İzin

BÜŞRA BUZACIK <b[REDACTED]>

Ölçek İzin

3 Ekim

BÜŞRA BUZACIK <b[REDACTED]>
Alıcı: "tarik[REDACTED]>tarik.totan@adu.edu.tr"

23 Kasım 2023 15:07

Merhaba,
Adım Büşra Torunoğlu. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans programında öğrenim görmekteyim. Bütüne tez kapsamında Doç. Dr. Suat Kol danışmanlığında 60- 72 Ay Arası Çocukların Sosyal Becerilerde Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi amaçlamaktayım. Eğer izin olursa Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Beceri Ölçeği kullanmak istiyorum. Şimdiden çok teşekkür eder, çalışmalar dilerim.

TARIK TOTAN <tarik.totan@adu.edu.tr>
Alıcı: BÜŞRA BUZACIK <b[REDACTED]>

14 Aralık 2023 09:40

Merhaba

Ölçek ve puanlaması bu makale ekte yer almaktadır. Araştırmanızda kullanabilirsiniz.

Başarı, kolaylık ve esenlik dilerim.

Saygılarımla.

BÜŞRA BUZACIK <b[REDACTED]>, 23 Kas 2023 Per, 15:07 tarihinde şunu yazdı:

Merhaba,
Adım Büşra Torunoğlu. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitim Yüksek Lisans programında öğrenim görmekteyim. Bütüne tez kapsamında Doç. Dr. Suat Kol danışmanlığında 60- 72 Ay Arası Çocukların Sosyal Becerilerde Teknoloji Bağımlılığı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi amaçlamaktayım. Eğer izin olursa Erken Çocukluk Döneminde Sosyal Beceri Ölçeği kullanmak istiyorum. Şimdiden çok teşekkür eder, çalışmalar dilerim.

Prof. Dr. Tarık TOTAN
Adnan Menderes Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü,
Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı,
Aytepe Mevkii, 09100
Kepez / AYDIN

Tel: +90[REDACTED]
Faks: +90[REDACTED]

Prof. Dr. Tarık TOTAN,
Ph.D. of Guidance and Counseling
Adnan Menderes University,
Faculty of Education,
Department of Counseling & Guidance,
Aytepe Mevkii, 09100,
Kepez / AYDIN, TURKEY

Phone: +90[REDACTED]
Fax: +90[REDACTED]

Academ[REDACTED].edu
Google Scholar

<https://mail.google.com/mail/u/1/?ik=8fd1cb44a5&v=pt&search=all&permthid=thread-ar7961185685224493355&siml=msg-a:r-21818926835...> 1/2